

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

KUR'AN'DA CENNET VE HÛRİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:
PROF. DR. MUSA KÂZİM YILMAZ

Hazırlayan:
AHMET AKBAŞ

ŞANLIURFA-2005

ÖNSÖZ

Dünya hayatına adım atan her insanın kaçınılmaz bir şekilde tadacağı en büyük hakikatlerden biri de ölüm gerçeğidir. Ölüm, hoşuna gitse de gitmese de her insanın kabul ettiği bir gerçek iken ölüm ötesi hayat hakkında insanlar arasında birçok farklı görüş mevcuttur.

İnsanlar arasında ölüm ötesi hayatla ilgili üç temel görüş mevcuttur:

1) Çok az da olsa bazı insanlar sadece dünya hayatının varlığına inanır, yaşadıkları bu hayatın şartlarını iyileştirmeye çalışır, ölüm gelince her şeyin sona ereceğine, bedenlerin toprak altında çürüyüp yok olacağına, ölüm ötesi bir hayatın olmayacağına inanırlar. Bu görüşteki insanlar tüm yatırımlarını bu dünya için yapar, tüm gayretlerini yaşadıkları hayatın mükemmelleştirilmesine sarf ederler.

2) Kimi insanlar ise ölümden sonra ruhların yok olmadığına, gökte ya da yerde, ruh hâlinde veya başka bir cisimde varlıklarına devam ettiğine inanırlar. Bu tür inançlar ilkel kabile inançlarında ve ilahî kaynaklı olmayan dinlerde bulunmaktadır.

3) Üçüncü görüş ise ilahî kaynaklı üç büyük din olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın görüşüdür ki buna göre ölüm sadece asıl hayata geçişi sağlayan bir kapı olup ölüm ötesinde hayat devam edecek, iyiler cennetle ödüllendirilecek, kötüler ise cehennemle cezalandırılacaklardır.

Üçüncü kategoride yer alan İslam, ölüm ötesi hayatın varlığına inanmaya büyük önem vermiş, “Âhîret Hayatı” denen bir âlemin varlığını kabul etmeyi Müslüman olmanın şartları arasında saymıştır. Bu sebeptendir ki Kur'an, cennete girecek insanlarla cehenneme atılacak insanların hangi vasıflara sahip insanlar olduğu üzerinde çokça durduğu gibi cennet ve cehennemin hangi özelliklere sahip mekânlar olduğu konusu üzerinde de hassasiyetle durmakta, birçok ayette bu yerlerin niteliklerini anlatmaktadır.

Biz bu çalışmamızda Kur'an'ın cennetle ilgili nitelermeleri üzerinde duracak ve ayrıca cennet nimetleri arasında özel bir yere sahip olan hûrilerle ilgili ayetleri inceleyerek Müslüman âlimler arasında tartışmalara sebep olan bazı meselelere değineceğiz.

Bir giriş ve üç bölüm şeklinde tasarladığımız bu çalışmanın giriş bölümünde, genel bir bilgi vermek amacıyla araştırmamızın kapsamı, metodu ve amacını belirtip konuyla ilgili temel kaynaklardan bahsedecek ve kısaca çeşitli dil ve dinlerde cennet konusu üzerinde duracağız. Birinci bölümde Kur'an'da cennetin mahiyeti hakkında bilgiler verip ikinci bölümde de Kur'an'da belirtilen cennetin genel özellikleri üzerinde duracağız. Üçüncü bölümde ise Kur'an'da cennet nimetlerinden biri olarak bahsedilen hûriler konusundaki ayetleri, ilgili hadislerin de yardımıyla tahlil ederek konu hakkında cereyan eden bazı tartışmaları gündeme getireceğiz.

Konumuz metafizik bir alanla ilgili olduğu için bu konudaki ilk kaynağımız doğal olarak vahiy yani Kur'an ve sahih sünnet olacaktır. İkinci derecedeki kaynaklarımız ise âhîret hayatı hakkında yazılmış özel eserlerle Kur'an'ı anlamamıza yardımcı olan tefsirlerdir.

Bu çalışmayı vücuda getirmede bana rehberlik eden değerli danışman hocam Prof. Dr. Musa Kâzım Yılmaz Bey'e ve moral desteklerini eksik etmeyen tüm dost ve yakınlarıma burada gönülden teşekkür ediyorum.

Ahmet AKBAŞ

17.05.2005

KISALTMALAR

(s.a.s.)	: Sallallâhu 'aleyhi ve sellem
b.	: bin
bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
krş.	: Karşılaştırınız
müc.	: Mücellet
Tah.	: Tahkik yapan
ts.	: Tarihsiz
vdğ.	: Ve diğerleri
yy.	: Basım yeri yok

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
KISALTMALAR	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1
1. Konunun Kapsamı, Amacı ve Metodu	1
1. Konuyla İlgili Kaynaklar	3
1. Çeşitli Dil, Din ve İnançlarda Cennet	4
3.1. Arapça Dışındaki Dillerde Cennet	4
3.2. İlkel Kabile İnançlarında Cennet	5
3.3. Yahudilikte Cennet	6
3.4. Hıristiyanlıkta Cennet	7

BİRİNCİ BÖLÜM CENNETİN MAHİYETİ

1. KUR'AN'DA CENNET KAVRAMI	8
1.1. Cennet Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı	8
1.1. Kur'an'da Cennet Kelimesinin Farklı Anlamalarda Kullanımı	11
1.1. Kur'an'da Cennet Kelimesinin Farklı Formlarda Kullanımı	11
1.1. Cennetin İsimleri	13
1.1.1. Ravza	13
1.1.1. 'Adn	13

1.1.1. Firdevs	14
1.1.1. Hüsnâ.....	15
1.1.1. Cennetü'n-Na'im	15
1.1.1. Cennetü'l-Huld	16
1.1.1. Cennetü'l-Me'vâ.....	16
1.1.1. Mak'ad-i Sıdk	16
1.1.1. Makam-ı Emin	17
1.1.1. Dâr Kelimesi İle Yapılmış İsimler.....	18
1.1.1. Diğer Bazı Kelimeler.....	19
1. CENNETİN VARLIĞI	21
1.1. Cennetin Varlığının Kur'an'daki Delilleri.....	21
1.1. Cennetin Varlığının Hadislerdeki Delilleri.....	24
1. CENNETİN BULUNDUĞU YER.....	26
1. CENNETİN EBEDİLİĞİ.....	28
1. METAFİZİK BİR MEKÂN OLARAK CENNETİN MAHİYETİ.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

CENNETİN GENEL ÖZELİKLERİ

1. CENNET EHLİNİN RUHSAL DURUMU.....	37
1. CENNET EHLİNİN KENDİ ARALARINDAKİ SOHBETLERİ.....	40
1. MELEKLERİN CENNET EHLİYLE KONUŞMALARI.....	41
1. CENNET EHLİNİN CEHENNEMLİKLERLE DİYALOGLARI.....	42
1. CENNETİN GENİŞLİĞİ.....	44
1. CENNETİN İKLİMİ	45
1. CENNETİN KAPILARI.....	45
1. CENNETİN NİMETLERİ.....	49
1.1. Cennetin Nehirleri ve Pınarları.....	49
1.1. Cennetin Ağaçları ve Meyveleri.....	54
1.1. Cennette Gölge.....	58
1.1. Cennetin Yiyecek ve İçecekleri.....	59
1.1. Cennetin Kapları.....	61
1.1. Cennetin Meskenleri	63
1.1. Cennette Oturma ve Sohbet Mekânları.....	66
1.1. Elbiseler ve Takılar	69

1.1. Hizmetçiler	71
1. RU'YETULLAH.....	71
1. RIDVÂN.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÛRİLER

1. KÂİNATTAKİ ÇİFT KUTUPLULUK.....	75
1. İNSANÎ BİR İHTİYAÇ OLARAK EVLİLİK.....	76
1. CENNETTE EVLİLİK VE AİLE.....	77
1. CENNET KADINLARI	80
1.1. Cennet Kadınlarından Bahseden Ayetler	80
1.1. Hûri Kavramı.....	83
4.3. Kur'an'ın Hûrilerle İlgili Nitelemeleri	84
4.3.1. Ten, Göz, Yüz ve Ahlak Güzelliği.....	84
4.3.1. Sevgi Dolu Olmaları.....	85
4.3.1. Yaşıt Olmaları.....	85
4.3.1. Bâkire Olmaları.....	86
4.3.1. Çadırlara Kapanmış Olmaları.....	86
4.3.1. Bakışlarını Eşlerine Odaklamaları.....	87
4.3.1. Belirgin Göğüslü Olmaları.....	87
4.3.1. Gizlenmiş İnci veya Yumurta Gibi Olmaları.....	87
4.3.1. Yakut ve Mercana Benzemeleri.....	88
4.3. Hûrilerin Dünya Kadınları Olup Olmadığı Tartışması.....	89
SONUÇ.....	102
KAYNAKLAR.....	105

GİRİŞ

Günümüz dünyasında var olmaya devam eden, az veya çok müntesibi bulunan, ilahî veya gayr-ı ilahî hemen hemen bütün din ve inançlarda, farklı şekillerde de olsa mevcut olan “Cennet” olgusu çok değişik yönlerden ele alınıp incelenebilecek bir yapıya sahip geniş bir konudur. Bu sebepten dolayı öncelikle bu çalışmada cennet konusunu hangi yönleriyle ele alacağımızdan, araştırmadaki amacımızdan ve kullanacağımız yöntemlerin neler olduğundan bahsetmek durumundayız. Bunun hemen peşinden, konumuzla ilgili temel kaynaklara ve genel bir malumat vermesi açısından çeşitli dil, din ve inançların cennet anlayışlarına değineceğiz.

1. Konunun Kapsamı, Amacı ve Metodu

On dört asırlık bir birikime sahip olan ve günümüz dünyasında aktif bir şekilde varlığını sürdüren İslam Dini, diğer tüm din ve inançlar gibi bazı temel ilkelere sahiptir. İslam’ın üzerine kurulu olduğu inanç esasları en genel şekliyle şu üç başlık altında toplanabilir: 1. Tevhid, 2. Nübüvvet, 3. Me’âd.

İslam’ın bu üç temel ilkesinden sonuncusu olan “Me’âd”, ölümden sonra dirilişi, cennet ve cehennem inancını ifade etmektedir. İslamî öğretilere göre dinin öngördüğü hayat tarzına uygun bir şekilde yaşamak veya yaşamamak, ölüm ötesi hayatta belirli bir ceza veya mükâfat sonucunu doğuracaktır. İşte bu dünya hayatı boyunca yapılan her davranışın, iyi veya kötü her tercihin öteki âlemde bir karşılığının bulunduğunu, hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını vurgulayan bu İslamî ilkenin etkisiyle İslam kültür tarihinde cennet ve cehennemle ilgili tasvirler geniş bir yer tutmuş, hatta özel olarak bu konuyla ilgili eserler kaleme alınmıştır. Bunlar arasında cennetin tasviriyle ilgili olanlar diğerlerinden çok daha geniş bir hacme ulaşmaktadır. Cennetin tasviri konusu, birçok farklı açıdan ele alınmış, tefsire ve hadise konu olduğu gibi kelama da konu olmuş, tasavvuf ehli tarafından ele alındığı gibi edebiyatçıların da ilgisini çekmiş, halka hitap eden insanlar için de zengin bir malzeme teşkil etmiştir.

Cennet tasvirleri arasında önemli bir yere sahip olan ve daha İslam’ın ilk dönemlerinde bile üzerinde durulan bir konu ise “Hûriler” diye ifade ettiğimiz cennet kadınları konusudur. Hûriler, cennetle ilgili diğer tasvirler arasındaki farklı yapısıyla daha da öne çıkmış, cennetle ilgili eserlerde özel olarak işlenmiş, hatta insanları etkilemek amacıyla olan kişilerce önemli bir malzeme olarak kullanılmış, hatta konu hakkında, sağlam delillere dayanmayan birçok fikir dahi öne sürülmüştür.

Cennet tasvirleriyle ilgili tüm bu hususlar birçok farklı yönden ele alınıp incelenebilecek bir yapıya sahip olsa da biz bu çalışmamızda, özellikle Kur’an’ın cenneti bize nasıl bir yer olarak tanıttığı, cennet nimetleri arasında zikredilen Hûrilerin

mahiyetinin ne olduğu üzerinde duracak ve Hûriler hakkındaki bazı tartışmalara değineceğiz.

Bu araştırmadaki amacımız, mesnetsiz yorumların etkisinde kalmaksızın, Kur'an'ın sunduğu cennet tasvirlerinin ve bunlar arasında yer alan Hûrilerin hangi özelliklere sahip olduğunu ortaya koymak ve özellikle Hûriler hakkındaki bazı farklı yorumları gündeme getirip konuyu tartışarak ilgili ayetleri daha doğru anlamaya çalışmaktır.

Her ne kadar bazı mantıksal çıkarımlarla varlığının delillendirilmesi mümkün kabul edilse de cennetin, gözlem ve deneyle hakkında bilgi sahibi olunabilecek bir alan olmadığı, tamamen bir inanç konusu olduğu açık bir gerçektir. Bu sebeple konu hakkındaki en önemli bilgi kaynağımız, vahiy yani Kur'an-ı Kerim ve onu açıklayan hadislerdir. Eserleri çok geniş bir hacme ulaşan müfessirlerimizin değerli yorumları, özel olarak cennet hakkında kaleme alınmış olan ve içinde cennetle ilgili hadislerin toplandığı eserler de bu araştırmada bize yardımcı olacaktır. Cennet tasvirleri, özellikle de Hûriler hakkında birçok zayıf ve mevzu rivayet mevcut olduğundan mümkün olduğunca sahih kabul edilen hadisleri kullanmaya, yer yer hadislerin tahlilini yapmaya gayret edeceğiz.

2. Konuyla İlgili Kaynaklar

Araştırmada kullanacağımız kaynakların tam listesini çalışmamızın sonundaki “Kaynaklar” başlığı altında vereceğiz fakat burada, kullanacağımız bazı temel kaynaklara kısaca değineceğiz.

Çalışmamızın başlığının “Kur'an'da Cennet ve Hûriler” şeklinde olmasından da anlaşılacağı gibi ilk temel kaynağımız Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an'ı doğru anlamak için yapmamız gereken ilk şey de ona, birbirini tamamlayan ve açıklayan bir bütün olarak yaklaşmaktır. Bu sebeple öncelikle ayetleri ayetlerle anlamaya çalışacağız. Kur'an ayetlerini tercüme ederken genelde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden altı kişilik bir heyet tarafından hazırlanan ve Medine'de bastırılan “Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali”ni ve Muhammed Esed'in “Kur'an Mesajı” isimli meal-tefsirini kullanmakla birlikte kimi zaman çeşitli mealleri de göz önünde bulundurarak meali kendimiz vermeye çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim dışında konumuzla ilgili olan diğer temel kaynakları üç başlık altında toplayabiliriz:

A) Hadis Kitapları: Temel hadis kaynaklarımızın istisnasız hepsinde de cennet tasvirleriyle ilgili hadisler mevcuttur. Hatta birçoğunda cennetle ilgili hadisler için özel bölümler ayrılmıştır. Hadis literatüründe konumuzla ilgili olan tüm hadisleri burada zikretmek çalışmamızın sınırlarını aşacağından özellikle güvenilir olarak kabul edilen hadis kitaplarına müracaat edeceğiz. Bunların başında ise en meşhur ve güvenilir hadis kitapları olan İmam Buhârî'nin “Sahih-i Buhârî”, İmam Müslim'in de “Sahih-i Müslim” adlarıyla meşhur olan eserleri gelmektedir. Bu ikisi dışında Tirmizî, Ebu Davud, İbn Mâce, Nesâî ve Dârimî'nin “Sünen”leri ile Mâlik b. Enes'in “Muvatta”sı ve Ahmed b. Hanbel'in “Müsned”i başvuracağımız temel hadis kaynaklarıdır. Bu eserlerde cennetle ilgili hadisler dağınık bir şekilde bulunmakla birlikte bazılarında cennetle ilgili özel bir bölüm de mevcuttur.

B) Tefsirler: Konumuzla ilgili ayetleri anlamamıza yardımcı olacak kaynaklardan biri de tefsirlerdir. Başvuracağımız tefsirlerin başında Muhammed b. Cerir et-Taberî'nin “Câmi'u'l-Beyân”ı, İbn Kesîr'in “Tefsiru'l-Kur'ani'l-'Azim”i, Fahrüddin er-Râzî'nin “Mefâtihu'l-Ğayb”ı, Zemahşerî'nin “Keşşâf”ı, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın “Hak Dini Kur'an Dili” adlı tefsiri, Kurtubî'nin “el-Cami'u li-Ahkâmi'l-Kur'an”ı, Beydâvî'nin “Envâru't-Tenzîl”i ve Âlûsî'nin “Rûhu'l-Me'ânî” adlı eseri gelmektedir. En çok istifade edeceğimiz tefsirler bunlar olmakla birlikte bunlar dışındaki bazı tefsirlere de zaman zaman atıfta

bulunacağız.

C) Cennet Hakkında Yazılmış Özel Eserler: Sık sık başvuracağımız temel kaynaklardan biri de kimisi özel olarak cennet hakkında, kimisi de hem cennet hem de cehennem hakkında kaleme alınmış olan eserlerdir. Bunların başında İbn Kayyim el-Cevziyye'nin "Hâdi'l-Ervâh İlâ Bilâdi'l-Efrâh" adlı kıymetli eseri gelmektedir. Müellif, özel olarak cennet hakkında kaleme aldığı bu eserde ilgili hadisleri de vermiş, gerektiğinde hadislerin kritiğini yapmış ve bütüncül bir bakış açısıyla cennet konusunu işlemiştir. İkinci özel eserimiz ise Kurtubî'nin "et-Tezkire Fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhire" adlı eseri olup yöntemi bakımından İbn Kayyim'in eserine benzemektedir. Üçüncü özel eserimiz Ebu Nu'aym el-İsbehânî'nin "Sıfatu'l-Cenne"sidir. Müellif bu eserde cennetle ilgili hadisleri güvenilirlik bakımından bir ayrıma tabi tutmamış fakat konulara göre tasnif ederek toplamıştır. Diğer özel eserlerimiz ise Suyûtî'nin "el-Büdûru's-Sâfire Fî Umûri'l-Âhire"si, İbn Kesir'in "Sıfatu'l-Cenne"si ve Beyhakî'nin "Kitabu'l-Ba's ve'n-Nüşûr" adlı eseri olup bunlar da Ebu Nu'aym'ın eseri gibi birer hadis mecmuası özelliğindedirler.

3. Çeşitli Dil, Din ve İnançlarda Cennet

Asıl konumuz olmamakla birlikte giriş mahiyetinde genel bir bilgi vermek amacıyla kısaca Arapça dışındaki dillerde cennet anlamında kullanılan kelimelerin neler olduğuna ve diğer din ve inançların cennet anlayışlarına değineceğiz.

3.1. Arapça Dışındaki Dillerde Cennet

Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca gibi batı dillerinde "Cennet" kelimesinin karşılığı olarak "Paradis, Paradise, Paradiso" kelimeleri kullanılır ki bunların aslı Grekçe'deki "Paradeisos"tur. Bu kelimenin Grekçeye, Farsçadaki "etrafi çevrilmiş yer, ağaçlı bahçe" anlamına gelen "Pari-daeza" kelimesinden geçmiş olma ihtimali bulunmaktadır. İbranice Tevrat'ta ilk insanın yerleştirildiği bahçe için kullanılan "Gan Eden (Eden Bahçesi)" tamlamasındaki "Gan" kelimesi, Tevrat'ın ilk Yunanca tercümesi olan "Yetmişler" çevirisinde "Paradeisos" kelimesiyle çevrilmiştir. Farsça'daki Pari-daeza kelimesinin etkisiyle daha sonraları İbranicede de cennet anlamında "Pardes" kelimesi ortaya çıkmıştır. Ancak Yahudi din âlimleri cenneti ifade etmek için Gan Eden ifadesini kullanmaya devam etmişlerdir.

İlkel kabilelerde cennet kelimesinin karşılığı olarak genelde "Elysium" veya "Golden Age" ifadeleri kullanılmaktadır.

3.2. İlkel Kabile İnançlarında Cennet

İlkel kabilelerde umumiyetle ölümden sonra mutlu veya mutsuz bir hayat yaşama inancı vardır. Hemen hemen bütün ilkel dinlerde bu hayatın dünyada veya gökteki bir yerde gerçekleşeceğine inanılır ve daha çok maddî unsurlarla tasvir edilir. Örneğin: Andaman Adaları'ndaki ilkel kabilelerin inancına göre iyilerin ruhları, yerle gök arasındaki bir köprüden geçerek cennete çıkar. Kötülerin ruhları ise soğuk bir yere ayrılır. Malaya Yarımadası yerlilerine göre de cennet göktedir. Bazı Afrika efsanelerinde, insanoğlu yaratılmadan önce bir cennetin var olduğu inancının bulunması da dikkat çekicidir. Hastalık ve ölümün bulunmadığı bu

cennette bir olay sonucu tüm güzellikler son bulmuş ve şimdiki insan hayatı başlamıştır.

Cennet inancıyla ilgili ilk yazılı kaynak M.Ö. 2000'lere ait Sümer literatürüdür. Çivi yazılı olan bu kaynaklara göre Cennet "Dilmun" denilen ve güneşin doğduğu yere doğru uzanan bir adadır. Bu ada "Mutlu insanlar ülkesi", "Ölümüzler ülkesi", "Hayat ülkesi" diye de nitelendirilmiştir. Bol suların beslediği, çayır, çimenle ve meyve yüklü ağaçlarla kaplı olan Dilmun'da hastalık ve ölüm yoktur. Ras Şamra'da bulunan eski Ken'ani şiirlerinde de buna benzer bir yer tasvir edilir. İskandinav ülkelerinde de Sümerlerinkine benzer bir cennet anlayışı vardır.

Eski Mısırlılarda harikulade bir mutluluk adası olan yeryüzündeki cennetin bir eşinin de gökte, Samanyolu'nun ikiye bölündüğü yerde olduğuna inanılır. Eski İnanlılarda ise ölümlerin dirileceğine, yapılacak olan mahkeme sonunda kötülerin "Çırvat Köprüsü"nden geçerken erimiş madenlerin arasına düşeceğine inanılır. Slavlarda ise hem dünyevî bir cennetten hem de gökteki esrarengiz bir ülkeden söz edilir.

Hindu kozmolojisine göreyse üç tabakadan oluşan âlemin en üst tabakasında cennet vardır. Orada semavi tanrılar yaşar. Hint folklorunda ise cennet kutsal Meru Dağı'nın üzerindedir ve oradan dört nehir çıkar. Budistlerin telakkisine göre de Meru Dağının üzerinde bulunan ve bir saadet ülkesi(Sukhavati) olan cennet mücevherlerle süslü ağaçlara, şakrak ötüşlü kuşlara, özel zevklere uygun sıcak veya soğuk akan sulara, sona ermeyen bir yeşillığe sahiptir.

Japon geleneğinde cennet "Ame" kelimesiyle ifade edilir. Ame, ilahlarla saygıdeğer kişilerin yurdu olup olağanüstü bir bahçedir. Çin Budizm'ine ve Taoizm'e göre ise insan öldükten sonra on hâkimin önüne çıkarılır ve verilen hükme göre cennet veya cehenneme sevk edilir.

3.3. Yahudilikte Cennet

Yahudilikte iyilerin ebedi olarak kalacakları yerin "Eden Bahçesi" veya bazılarının "Pardes(Bahçe)" dedikleri özel bir yer olduğuna inanılır. Rabbilerin yazdıklarında cennetle ilgili bilgi ve yorumlar oldukça çoktur. Rabbilere göre cennet ve cehennem dünya yaratılmadan önce de vardı. Cennet, Tanrının sağında, cehennem solundadır. Günahı ve sevabı denk olanlar cehennem ateşiyle temizlenecek ve cennete gireceklerdir. Kötüler on iki ay azap görüp yok olacaklar veya başka bir görüşe göre cennete girecekler, Yahudilere muhalif olanlar ise sürekli azap görecekler; azılı günahkar olan küçük bir grup dışındaki tüm İsraililer cehennemden kurtulacak ve cennete gireceklerdir. Hz. İbrahim cehennemden girişinde durup sünnetli olan zürriyetini ateşten kurtaracaktır. Bazı Filistinli Rabbiler, cehennem diye bir şeyin olmadığını ileri sürmüşlerdir. Çeşitli dinî görüşlere sahip olan günümüz Yahudileri, umumiyetle cennet ve cehennem inancına fazla önem vermezler.

3.4. Hıristiyanlıkta Cennet

Hıristiyanlığa göre cennet, Hz. İsa'nın da içinde bulunduğu bir mükâfat yeridir. Bu mükâfat, iyiler için olup ebedîdir. İyi insanlar orada Tanrıyı görecek ve melekler gibi olacaklardır. (Romalılara Mektup 5/17; I.Yuhanna 3/2; Markos 12/25)

Diğer taraftan Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın ikamet ettikleri yer ise "Eden Cenneti"dir. Onlar, itaatsizlikleri sebebiyle cenneti kaybetmişlerdir. Yılanın kandırması ile yedikleri yasak meyvenin elma olduğuna inanılır.

Yeryüzündeki tüm din ve inançlarda ölüm ötesi bir hayatın varlığına olan inanç, Âhiret hayatının hakikatini gösteren bir delildir. İslamî öğretiler içinde önemli bir yere sahip olan cennet inancının ilahî kaynaklı iki din olan Yahudilik ve Hıristiyanlıkta, belli bazı farklarla da olsa mevcut olması ise bu üç dinin aynı kaynaktan geldiğini gösterir. Zira Kur'an'ın da vurguladığı gibi son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) ile insanlığa ulaştırılan İslam Dini, kendisinden öncekilerle hiçbir bağı olmayan öğretilerden oluşan yeni bir din olmayıp Peygamberler zincirinin insanlığa ulaştırmaya çalıştığı mesajın devamı ve son noktasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CENNETİN MAHİYETİ

Çalışmamızın bu bölümünü Kur'an'da cennetin mahiyeti konusuna ayırdık. Bu başlık altında cennet kelimesinin anlamı, Kur'an'daki kullanım şekilleri, cennetin hâlihazırda mevcut olup olmadığı, yeri ve ebediliği tartışmaları ile metafizik bir mekân olarak cennet konularını ele alacağız.

1. KUR'AN'DA CENNET KAVRAMI

Burada, cennet kelimesinin sözlük ve terim anlamları, Kur'an'da değişik şekil ve anlamlarda kullanımı ile cenneti ifade etmek için kullanılan diğer kelimeleri işlemeye çalışacağız.

1.1. Cennet Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı

yoktur.” “**جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Biz ‘Mecnun bir şair yüzünden ilahlarımızı mı terk edeceğiz!’ derlerdi.”

f) **جَنَّاتٍ**: Kalp, gönül, ruh. Vücut tarafından gizlenmiş olmasından veya duyu organlarıyla hissedilemediğinden bu şekilde adlandırılmışlardır.

Kendisiyle aynı köke sahip olan diğer kelimeleri vererek sözlük anlamını irdedeğimiz “Cennet” kelimesi İslamî literatürde ise “Mümin kulların Âhiret hayatındaki ebedi mutluluk bahçelerini” ifade eder. Bu ebedi mutluluk yurduna Kur’an’ın “cennet” demesinin sebebi ise genel görünümü ile dünya bahçelerine benzemesi veya eşsiz nimetlerinin şu an için insan idrâkinden gizlenmiş olması şeklinde yorumlanmıştır.

1.2. Kur’an’da Cennet Kelimesinin Farklı Anlamalarda Kullanımı

İkil ve çoğulları ile birlikte Kur’an-ı Kerim’de 147 defa geçen Cennet kelimesi, yerine göre üç farklı manayı ifade etmektedir:

a) Cennet kelimesi Kur’an’da yirmi beş yerde, dünyadaki bağ, bahçe ve bostanı ifade etmek için kullanılmıştır. Örneğin: “**جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Bahçene girerken ‘Bu nimetler Allah’ın dilemesiyledir.’ demeli değil miydin?”

b) Altı yerde ise özellikle Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın yerleştirildikleri mekânı ifade etmek için kullanılmıştır. Örneğin: “**جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Ey Âdem, sen ve eşin cennette kalınız..”

c) Kalan yüz on altı yerde ise cennet kelimesi Âhiret hayatının ebedi saadet yurdunu ifade etmek için kullanılmıştır.

1.3. Kur’an’da Cennet Kelimesinin Farklı Formlarda Kullanımı

Kur’an-ı Kerim’de 147 defa geçen cennet kelimesinin şekil açısından çok değişik kullanımları vardır. Bu kullanımları şöyle sınıflandırabiliriz:

1-Nicelik Yönünden: Cennet kelimesi, nicelik yönünden üç değişik şekilde kullanılmıştır:

a) Müfred (Tekil) Kullanım: Kur’an-ı Kerim’de yetmiş yerde tekil olarak kullanılmıştır. Örneğin: “**جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Her kim ateşten kurtarılır ve cennete konursa o gerçekten kurtuluşa ermiştir.”

b) Tensiye (İkil) Kullanım: Sekiz yerde ikil formda kullanılmıştır. Örneğin: “**جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Rabbinin makamından korkan kimse için iki cennet vardır.”

c) Cemi (Çoğul) Kullanım: Altmış dokuz yerde ise çoğul kipinde geçmektedir. Örneğin: “... **جَنَّاتٍ مِّنْ دُونِهَا** جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِهَا ”: “Onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler var!”

ifade etmektedir.

1.4.3. Firdevs (????????):

“İçinde her türlü ağacın, özellikle de üzüm bağlarının bulunduğu büyük bahçe” anlamına gelen Firdevs kelimesinin aslen Arapça olduğunu iddia eden dilciler olduğu gibi Arapça’ya Rumca’dan veya Farsça’daki Pairi-daeza kelimesinden geçmiş olabileceğini savunanlar da vardır. Kur’an’da iki yerde geçmektedir. Bu yerlerin birinde “cennât” kelimesinin muzâfun ileyhi olarak geçmektedir: “???????? ?????? ?????????? ?????????????? ?????? ?????? ?????????? ?????? ”: “İman edip iyi işler yapanlara gelince; onları makam olarak Firdevs cennetleri beklemektedir.” Diğer yerde ise tek başına kullanılmıştır: “???????? ?????????? ?????????????? ??? ?????? ?????????? ”: “İşte onlar, içinde ebediyen kalmak üzere Firdevs’e vâris olurlar.”

Firdevs’in, cennetin tamamını ifade eden bir isim olduğuna dair görüşler mevcut ise de onun cennetin ortası, en yüksek ve en değerli yeri olduğu görüşü sahih hadislerle desteklendiğinden tercih edilen görüş olmuştur. Bu hadislerde Hz. Peygamber, Firdevs’in, Cennetin ortası ve en üstün derecesi olduğunu söylemekte ve müminlere Allah’tan onu istemelerini tavsiye etmektedir.

1.4.4. Hüsnâ (?????):

“En güzel, en iyi, en mükemmel” anlamına gelen ve Kur’an’da on yedi yerde geçen “hüsnâ” kelimesi tam olarak cennetin isimlerinden olmasa da cenneti işaret eden bir sıfat olduğundan bu ayetlerin yaklaşık on tanesinde cennet olarak tefsir edilmesi mümkündür. Örneğin: “???????? ?????????? ?????????? ”: “İyi ve yararlı işler yapanlara (karşılık olarak) daha iyisi(hüsnâ) ve ondan da fazlası vardır.” “???????? ?????????? ?????????? ”: “Rablerinin (davetine) uyanlar için en güzeli(hüsnâ) vardır.”

1.4.5. Cennetü’n-Na’im (????????):

Na’im, “İnsana mutluluk veren maddî ve manevî tüm güzellikler, bol nimet” demektir. Buna göre Cennetü’n-Naim, “Mutluluklarla, mutluluk veren her türlü şeyle dolu bahçe” anlamına gelir. Bu terim Kur’an’da on ayette geçmekte olup üç yerde tekil (????????????????????), diğer yerlerde çoğul (????????????????) şeklindedir. Örneğin: “????????????? ?????? ?????? ?????? ”: “(Ey Rabbim!) Beni, Na’im cennetine mirasçı olanlardan kıl!” “?? ????????? ????????? ”: “Na’im cennetlerindedirler.”

sonuç olarak bunun her türlü hayırlı ve güzel işi ifade eden bir mecaz olduğunu belirtmektedir. Tüm bunlardan ortaya çıkan sonuç şudur: Kadem-i sıdk ifadesi aslen öne geçmeyi, yüksek makamı ifade eden bir terkip olduğu halde bu yüksek makam sonuç olarak cennet olacağından bu ifade cennet şeklinde anlaşılabilir.

1.4.9. Makam-ı Emin (?????????):

Makam-ı Emin, “Her türlü kötülük, çirkinlik, sıkıntı ve zarardan korunmuş olan güvenli mekân” demektir. İfade, Kur’an’da sadece bir yerde geçmektedir: “ﷻ ?????????? ?? ?????? ?????? ?? ?????? ??????????”: “Muttakîler ise güvenli bir makamdadırlar; cennetlerde ve pınar başlarında!” İbn Kayyim bu ifadeyi cennetin isimleri arasında sayarken Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, bunun müstakil bir isim olmaktan ziyade cenneti niteleyen tamamlayıcı bir kavram olarak kabul etmektedir.

1.4.10. “Dâr” Kelimesi İle Yapılmış İsimler:

Kur’an’da, “Ev, konak, şehir, ülke” anlamına gelen “???” kelimesiyle oluşturulmuş birçok terkip bulunmaktadır. Bunlardan bazıları cenneti ifade etmektedir:

a. Dâru ’s-Selam (?????????):

“Her türlü maddî ve manevî sıkıntıdan, hoş gitmeyen her şeyden korunmuş olan yurt, ev” anlamına gelen ve cennetin bir diğer ismi olan bu terkip, Kur’an’da iki ayette geçmektedir: “ﷻ????? ?????????? ?????? ?????? ?????????? ?????? ?????????? ?????????? ”: “Rableri katında onlara esenlik yurdu (cennet) vardır ve yapmakta oldukları işler sebebiyle Allah onların dostudur.” “ﷻ????? ?????????? ?????? ?????? ?????????? ”: “Allah ise esenlik yurduna (cennete) çağırıyor.”

b. Dâru ’l-Mukame (?????????????):


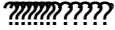
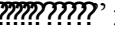

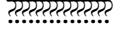



“Asıl durulacak yer, ikamet yurdu” anlamına gelen bu ifade Kur’an’da sadece bir ayette geçmektedir: “ﷻ????? ?????????? ?????? ?????????? ?????? ?????????? ?????? ?????????? ”: “O (Rab) ki lütfuyla bizi asıl kalınacak yurda(cennete) yerleştirdi. Artık orada bizim için ne bir yorgunluk var ne de bir usanç!”

c. Dâru ’l-Âhire (?????????????):

“Son yurt, son vatan” anlamına gelen bu terkip, Kur’an’da cennet yerine kullanılan ifadelerden biridir: “ﷻ????? ?????????? ?????? ?????????? ?????? ?????????? ”: “Âhret yurdu ise daha hayırlıdır; Takva sahiplerinin yurdu gerçekten ne güzel!” Bazı yerlerde de “?????????????”

kalıbı geçmektedir: “    







﴿﴾: “Âhiret yurdu muttakîler için daha hayırlıdır.”








Cenneti ifade etmek için “Dâr” kelimesiyle yapılmış olan diğer terkipler şöyledir: “: “Takva sahiplerinin yurdu”, “ ve “: “Dünya yurdunun sonu”. Bir ayette ise “Dâr” kelimesi, müfessirlerin çoğuna göre tek başına cenneti ifade etmektedir: “    

﴿﴾: “Biz onları, özellikle Âhiret yurdunu düşünen ihlâslı kimseler kıldık.”






1.4.11. Diğer Bazı Kelimeler:


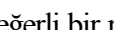

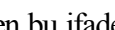


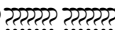





Yukarda verdiğimiz lafızlar dışında, kimi müfessirler tarafından cennet olarak yorumlanan bazı kelimeler de vardır:

a. “: “Kurtuluş, başarı” anlamlarına gelen bu kelime çoğu zaman “ veya “ şekillerinde, iki yerde “”, bir yerde “”, bir yerde de “” şeklinde geçmekte ve cennet için kullanılan müstakil bir isim olmasa da cennet olarak yorumlanmaktadır.


b. “: “Hayat, canlılık” anlamlarına gelen bu kelimeyi “” şekline çeviren İbn Kayyim, bunu cennetin isimlerinden biri olarak kabul etse de bunun cenneti niteleyen bir kelime olması daha doğru görünmektedir. Zira ayette zaten “Dâru l-Âhire” ifadesi kullanılmaktadır: “    


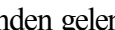

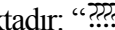


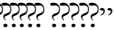


﴿﴾: “Âhiret yurdu ise asıl hayattır.”

c. “: “Acımak, merhamet etmek” anlamlarına gelen “rahmet” kelimesinin birçok ayette cennet olarak yorumlanması mümkündür. Örneğin: “ ??   : “Onu (Lut’u) da rahmetimize aldık. Zira o gerçekten de dürüst ve erdemlilerdendi.”

d. “: “Değerli bir rızık” anlamına gelen bu ifade birçok ayette cennet olarak yorumlanabilir. “      
   

﴿﴾: “İman edip iyi işler yapanlar için bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.”

e. “: “Karşılık, ücret” anlamlarına gelen bu kelime Kur’an’da tek başına veya “Âhiret ücreti”, “Değerli, güzel bir karşılık” veya “Büyük bir karşılık” vb. şekillerde geçmekte olup cennet olarak yorumlanması mümkündür.

f. “: Kur’an’da sadece bir ayette geçen ve “Güzel bir varış yeri” anlamına gelen bu ifadeden cennetin kastedildiğini hemen peşinden gelen ayet doğrulamaktadır: “       : “Hiç şüphesiz muttakîler için varılacak güzel bir yer, kendileri için kapıları açılmış (bekleyen) ‘Adn Cennetleri vardır.’”

????? ?????? ??? ?????? ?????? ?????? ?????? ??? ?????? ”: “Biz, ‘Ey Âdem, sen ve eşin beraberce cennete yerleşin ve orada dilediğinizden serbestçe yiyin ancak bir tek şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz.’ dedik.”

Ayette belirtilen cennetin, müminlerin Âhiretteki ebedi saadet yurtları olan cennet mi yoksa dünyada yaratılmış özel bir bahçe mi olduğu konusu eskiden beri Müslüman âlimler arasında çok uzun tartışmalara sahne olmuş bir konudur. Konuyla ilgili tartışmaları uzun uzadıya ele alan İbn Kayyim “Âdem Cenneti” olarak bilinen cennetin bu konuda delil olarak gösterilmemesi gerektiği fikrini savunmaktadır.

2.2. Cennetin Varlığının Hadislerdeki Delilleri

Cennetin mevcut olduğuna delil olabilecek hadislerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Bunların başında ise Hz. Peygamber’in yaşamış olduğu mirac tecrübesini anlatan hadisler gelmektedir. Bu hadislerde Hz. Peygamber, mirac olayı sırasında cennete girdiğini ifade etmektedir. Bu konudaki rivayetlerden bazılarında şu ifadeler geçmektedir:

“... Sonra Cebrail beni Siretü’l-Müntehâ’ya varıncaya kadar birlikte götürdü. Onu, ne olduğunu anlayamadığım renkler kaplamıştı. Sonra cennete alındım ki orada inciden kubbeler vardı, onun toprağı da misk idi.”

“Hz. Peygamber, göğe yükseltildiği vakit (ile ilgili olarak) şöyle buyurdu: Etrafi, içi boşaltılmış incilerle çevrili olan bir nehre vardım. Cebrail’e ‘Bu nedir?’ diye sordum. ‘Bu Kevser’dir.’ dedi.”

“Allah’ın Peygamberi, cennete yükseltildiği zaman, etrafı, içi boşaltılmış yakutlarla çevrili bir nehir gördü...”

Görüldüğü gibi miracla ilgili hadislerde rastladığımız bu ifadeler Hz. Peygamber’in cennete girdiğini açık bir dille belirtmekte, bu da bizi, cennetin mevcut olduğu fikrine sevk etmektedir.

Hz. Peygamber bazı hadislerde uykudayken, bazılarında ise uyanık olduğu halde kendisine cennetin gösterildiğini ifade etmektedir: “... Şu bulunduğum yerde cennet ve cehennem dâhil, şu ana kadar görmüş olmadığım her şey bana gösterildi...”

Güneş tutulmasının yaşandığı bir gün Hz. Peygamber sahabilere namaz kıldırılmış, peşi sıra yaptığı konuşma esnasında bir anda duraklayarak adeta önünde duran bir şeyi almak için elini öne doğru uzatmış fakat sonra hemen elini geri çekmiş, bunun sebebi sorulunca da şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz cenneti gördüm ve oradaki bir üzüm salkımına doğru uzandım. Eğer onu alsaydım dünya durdukça ondan yerdiniz...”

Kabre konulan kişiye cennetteki yerinin gösterilmesinden bahseden hadisler de cennetin varlığına delil olabilecek türdendir: “Sizden biriniz öldüğü zaman kalacağı yer ona sabah akşam gösterilir. Cennet ehlinden ise cennetteki yeri, cehennem ehlinden ise cehennemdeki yeri gösterilir ve ona ‘İşte kıyamet günü Allah’ın seni koyacağı yer burasıdır.’ denir.”

Bir kutsî hadiste ise açık bir şekilde Allah’ın “Hazırladım” dediği rivayet edilmektedir: “Hz. Peygamber şöyle dedi: Allah (c.c.) buyuruyor ki: Ben, sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiç bir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklından bile geçmemiş olan şeyler hazırladım.”

Zikrettiğimiz bu hadisler, daha önce belirttiğimiz ayetlerle birlikte düşünüldüğünde cennetin hâlihazırda var olduğu görüşünün sağlam delillere dayandığını ortaya koymakta ve şüpheye mahal bırakmamaktadır. Hâdi’l-Ervâh adlı eserinde konuyu ele alan İbn Kayyim, eldeki bu naslara rağmen cennetin mevcut olmadığını söyleyenleri çok ağır bir dille eleştirmekte, hatta bu

fikri savunanların küfre saptıklarını söylemektedir.

3. CENNETİN BULUNDUĞU YER

Cennetin hâlihazırda mevcut olduğuna dair sunduğumuz naklî delillerden sonra akla gelebilecek sorulardan birisi de onun nerede olduğudur. Cennetin yeriyle ilgili kesin bir delil mevcut olmaması sebebiyledir ki farklı görüşler ortaya sürülmüştür. Genel olarak “semada” olduğu kabul edilse de özel olarak semanın dördüncü veya altıncı katında ya da yedi semanın üstünde ve Arş’ın altında olduğuna dair farklı görüşler mevcuttur.

Kur’an’a baktığımızda cennetin yeri konusunda kesin bir bilgi bulamamak da bazı ayetlerden hareketle bir takım çıkarımlarda bulunabilmekteyiz. Örneğin Zâriyât Sûresi’ndeki şu ayet cennetin gökte olduğunu gösteren bir delil olarak kabul edilmiştir:

“????? ?????????? ?????????? ?????? ??????????”

﴿: “Semada ise rızkınız ve size vaat edilen şeyler vardır.”

İbn Kayyim’in Mücahitten naklettiğine göre ayette geçen “vaat edilen şeyler”den maksat cennet ve cehennemdir. Müfessir Hamdi Yazır da bu ifadenin genelde cennet olarak tefsir edildiğini nakletmektedir.

Konuyla ilgili bir başka ayet ise daha önce cennetin varlığı konusunda da değindiğimiz Necm Sûresi’ndeki bazı ayetlerdir. Bu ayetlerde cennetin Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında olduğu belirtilmektedir: “????????? ?????? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ??????????”.

“Onu (Cebrail’i) bir kez daha görmüştü; Cennetü’l-Me’va’nın yanındaki son Sidre ağacının yanında.” Daha önce belirttiğimiz gibi “Cennetü’l-Me’va” ifadesi cennetin isimlerinden biri olarak kabul edilen tanımlayıcı bir terkiptir. Bu sebeple çok açık bir şekilde bu ayetlerden cennetin Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında olduğu anlaşılmaktadır. Burada Sidretü’l-Müntehâ’nın ne olduğu konusuna değinmemiz yerinde olacaktır.

“Sidre (?????)”, “Arabistan Kirazı (?????)” anlamına gelen müfred bir kelime olup çoğulu “sidr, sidrât, siderât, sidirât, sider” ve nadiren “südûr” şekillerinde gelmektedir. “Sidre” Kur’an’da, ikisi de Necm Sûresi’nde olmak üzere iki yerde geçerken çoğul şekiller içerisinden sadece “sidr”, Kur’an’da iki ayette geçmektedir. Terkipte geçen “müntehâ” ise “Son, bitiş yeri, sınır” anlamlarına gelen bir kelimedir. Buna göre “Sidretü’l-Müntehâ” ifadesinin kelime anlamı “Son sınır sidresi” veya “Son Sidre ağacı”dır. Sidretü’l-Müntehâ hakkında farklı birtakım yorumlar mevcutsa da konuyla ilgili hadisler Sidre’nin, Hz. Peygamber’in miracda gördüğü ve genel olarak Arabistan kirazına benzeyen fakat testi büyüklüğünde meyveleri, filin kulağı gibi yaprakları olan bir ağaç olduğunu açıkça ifade etmektedir. Mirac hadisesini anlatan bu hadislerde Hz. Peygamber, yedinci semadan sonra Sidretü’l-Müntehâ’ya vardığını ifade etmektedir ki bu da cennetin yedinci semanın üzerinde olduğu anlamına gelir.

Hz. Peygamber’in Firdevs Cenneti ile ilgili olarak yaptığı açıklamalar da cennetin yerine dair bilgiler içermektedir. Bir hadiste Hz. Peygamber, Firdevs Cenneti’nin cennetin ortası ve en yüksek yeri olup onun üzerinde Rahman’ın Arş’ının bulunduğunu belirtmektedir. Bu ifadeden de cennetin, Arş’ın altında olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Cennetin yeri ile ilgili rivayetleri ele alan İbn Kayyim, cennetin dördüncü veya altıncı semada olduğunu ifade eden rivayetlerin sağlam olmadığını ortaya koyup sonuç olarak cennetin Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında, yedinci sema ile Arş arasında

adeta cennetin ebediliği kısıtlandırılmaktadır. Cennetin ebedi olmadığını savunanların kullandıkları delillerden birisi olması sebebiyle birçok müfessir bu ifadeler üzerinde geniş açıklamalar yaparak bu ifadelerden hareketle böyle bir düşünceye kapılmanın doğru olmadığını belirtmiştir. “Gökler ve yer durdukça” ifadesiyle ilgili olarak yapılan açıklamalardan bazıları şöyledir:

Bu ve buna benzer ifadeler zaten Araplar tarafından kullanılan ifadeler olup bir şeyin “sonluluğunu” değil bilakis “ebediliğini” ifade eder. Zira Arapçada sonu gelmeyen bir şeyi ifade etmek için bu deyim yanı sıra “Gece kararır etrafı örtmeye devam ettiği sürece”, “Gece ve gündüz birbirini takip ettikçe”, “Denizde su var oldukça”, “Dağ yerinde durdukça” vb. deyimler kullanılır. Allah da Araplara cennetin ebediliğini ifade etmek için kendi deyimlerini kullanmıştır. Bu sebeple ayetteki bu ifadeden hareketle cennetin ebedi olmadığı sonucuna varmak yanlıştır.

“Gökler ve yer durdukça” ifadesiyle ilgili bir başka yorum da burada bahsedilen gökler ve yerin bu dünyaya ait gökler ve yer olmayıp Âhiret âlemine ait olduğu şeklindedir. Zira Kur’an’da kıyametle birlikte dünya düzeninin tamamen bozulup göklerin ve yerin başka gökler ve yere dönüşeceği ifade edilmektedir: *“Yerin başka bir yer haline getirildiği, göklerin de değiştirildiği ve (tüm insanların), gücüne karşı durulamaz olan Allah’ın huzuruna çıktıkları gün...”* Bir diğer ayette ise şöyle bir ifade geçmektedir: *“Bize verdiği sözü yerine getiren ve bizi, dilediğimiz bahçeye yerleşmek üzere bu yere (?????) varis kılan Allah’a hamdolsun.”* Görüldüğü gibi burada cennetteki arz’dan bahsedilmektedir ki bu da cennetin kendine has bir arz’ının var olduğuna delildir.

Bizce ayet dikkatlice düşünüldüğünde, “Gökler ve yer durdukça” ifadesiyle ilgili olarak yapılan bu ikinci açıklamaya hiçbir ihtiyaç kalmayacaktır. Zira üzerinde durduğumuz bu ayette (11/Hud 108) bahsedilen yer ve göklerin bu dünyaya ait yer ve gökler olmadığı açıktır. Çünkü burada kıyametin kopmasından, dünyaya ait yer ve göklerin kökten bir değişim geçirip yepyeni bir dönemin başlamasından sonraki bir olaydan yani mümin kulların cennete girdikten sonraki durumlarından haber verilmektedir ki o zaman zaten kıyamet gerçekleşmiş ve her şey değişmiştir. Müfessir Râzî de buna dikkat çekerek “Gökler ve yer durdukça” ifadesini “insan aklının anlayamayacağı kadar uzun miktarda” şeklinde yorumlamayı tercih etmiş ve diğer yorumları eleştirmiştir.

Hud Sûresi’nin 108. ayetindeki “^{لَا يَمُرُّ بَيْنَهُمَا} ^{مَسَافِرٌ} ^{وَمَا يَمُرُّ بَيْنَهُمَا} ^{مَسَافِرٌ}” : “Rabbinin dilemesi hariç” ifadesi hakkında da çok değişik yorumlar varsa da bunlar arasından özellikle İbn Kayyim’in belirttiği yorum dikkat çekmektedir. Buna göre “Rabbinin dilemesi hariç” ifadesi, Kur’an’ın daha birçok ayetinde olduğu gibi burada da büyük bir hakikati muhataplarının zihinlerine yerleştirme görevini yerine getirmektedir. Vurgulanan bu hakikat de Mutlak Otorite’nin Allah’a ait olduğu, hiçbir şeyin O’ndan bağımsız düşünülemeyeceği gerçeğidir. Zira Vacibu’l-Vücut olan (Varlığı başka hiçbir sebebe bağlı olmayan) Allah dışında hiçbir şey, aslen ebedi değildir. O, cennetin “Ebedi olmadığını”, sadece “Ebedi kılındığını” ve ebediliğinin her zaman için kendisinin meşîetine (dilemesine) bağlı olduğunu vurgulamaktadır ki cennetin “mukayyet” ebediliği, O’nun “mutlak” ebediliğine benzetilmesin.

Kur’an’da, “Rabbinin dilemesi hariç” ifadesiyle olduğu gibi şu ayetlerle de mutlak otoritenin Allah’a ait olduğu vurgulanmaktadır: *“Onlar (senin hakkında) ‘Allah adına konuşarak O’na iftira ediyor’ mu diyorlar? (O zaman şunu bilsinler ki) Eğer Allah dilerse (Ey Peygamber), senin kalbini de mühürler...”* “Eğer biz dilersek ey Peygamber, sana tüm vahyettiklerimizi ortadan kaldırırız ve sen de bu durumda bize karşı hiçbir yardımcı bulamazsın.” *“Hiç şüphesiz Allah dilediğini yapar.”* *“Dileyen o (Kur’an)dan öğüt alır. Fakat yine de Allah dilemezse öğüt alamazlar...”* *“Fakat âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.”* *“O, yaptıklarının hiçbirinden sorguya çekilemez ama*

onlar(insanlar) çekilecekler.” İşte tüm bu ayetlerde olduğu gibi “Rabbinin dilemesi hariç” ifadesinde de Allah, her bir işin kendi iradesine bağlı olduğunu, O’nun olmasını dilediği şeyin olup, dilemediği şeyin olmayacağını beyan etmektedir. Bu ifadenin “cennetin ebedi olmadığı” fikrine delil olamayacağını hemen peşinden gelen ifade de doğrulamaktadır: “????? ????? ???????: “Hiç kesintiye uğramayacak bir lütuf!”

Cennetin ebedi olduğunu belirten kanıtlar elbette ki ayetlerle sınırlı değildir. Bu konuda birçok hadis de mevcuttur. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Cennet ehli cennete girdiği zaman bir münâdi şöyle nida eder: ‘Sizin için ebedi bir hayat var, hiç ölmeyeceksiniz; sizin için sağlık var, hiç hasta olmayacaksınız; sizin için gençlik var, hiç yaşlanmayacaksınız; sizin için nimetlerden istifade etmek var, hiç mahrum edilmeyeceksiniz.’”

“Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Kıyamet gününde ölüm, akli karalı alaca bir koç şeklinde getirilir ve bir münâdi ‘Ey cennet ehli!’ diye seslenir. Cennetlikler hemen boyunlarını uzatıp ona bakarlar. Münâdi koçu göstererek: ‘Bunu tanıyor musunuz?’ diye sorar. Onlar da ‘Evet, tanıyoruz; bu ölümdür.’ derler. Sonra münâdi: ‘Ey cehennem ehli!’ diye seslenir. Onlar da boyunlarını uzatıp ona doğru bakarlar. Münâdi: ‘Bunu tanıyor musunuz?’ der. Onlar da ‘Evet, tanıyoruz; bu ölümdür.’ derler. Akabinde koç boğazlanır. Ve münâdi ‘Ey cennet ehli, cennette ebedi yaşayacaksınız; artık ölüm yok! Ey ateş ehli, sizler de yerinizde ebedisiniz; artık ölüm yok!’ diye seslenir.”

“Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Kim cennete girerse nimet görür, yoksulluk çekmez, ebediyen genç kalır, ölmez.”

Görüldüğü gibi konumuzla ilgili olarak verdiğimiz tüm ayet ve hadisler çok açık bir şekilde cennetin ebedi olduğunu bildirmektedir. Fakat bu ebedilik mutlak bir ebedilik değil, mukayyet yani Allah’ın iznine bağlı bir ebediliktir. Bu sebeple Allah’ın “Beka” sıfatına hâle getirecek bir durum da söz konusu değildir.

5. METAFİZİK BİR MEKÂN OLARAK CENNETİN MAHİYETİ

İnsanların deney ve gözlem yoluyla hakkında bilgi edinebildiği tecrübî alanın dışında bulunan, hakkındaki tek bilgi kaynağı vahiy olan cennetin mâhiyetinin anlaşılabilmesi, İslam’ın -ve her dinin- en temel kavramlarından birisi olan “Ğayb”ın anlaşılmasına bağlıdır. Ğayb, duyularla (deney ve gözlemlerle) ve akıl yürütmeyele bilinemeyen, ancak Peygamberlerin bildirmesi ile hakkında bilgi sahibi olunabilen, insan kavrayışının üstündeki alana verilen isim olup bu kavram, Kur’an çağrısının ana prensiplerinin anlaşılıp kabul edilebilmesi için temel bir öncüdür. Çünkü bütün sahih dini kabuller -İslam’da olduğu gibi- realitenin yalnızca küçük bir kısmının insan idrâkine açık bulunduğu, hakikatin asıl büyük bölümünün ise insan kavrayışının tamamen üstünde olduğu gerçeğinden doğar ve bu gerçeğe dayanırlar.

Çok kapsamlı bir şekilde insanı muhatap alan, yeni bir insan, yeni bir hayat inşa etme amacını güden Kur’an’ı açıp okumaya başlayan kişi daha ilk cümlelerinde bu Kitabın rehberliğinden, ancak ve ancak “Ğayb”a, yani insan idrâkinin ötesinde bir alanın bulunduğu inanan kişilerin istifade edebilecekleri gerçeğiyle karşılaşır: “...Bu kitap bir rehberdir arınmak isteyenlere; Ğayba inanan, namazında dikkatli ve devamlı olan ve kendilerine verdiğimiz rızktan başkaları için karşılıksız harcayanlara...”

Cennet, cehennem, ölümden sonraki hayatla ilgili her şey, Allah'ın varlığı, evrenin yaratılış amacı vb. birçok konu, ğayb kavramının kapsamına girmektedir. Bu ğaybî alanların insan zihni tarafından her yönüyle idrâk edilmesi mümkün değildir. Çünkü insan zihni ancak tecrübe etmiş olduğu algılamalar temeli üzerinde işleyebilecek bir yapıya sahiptir. İnsanlar örneklerle algılamakta, örneğini görmedikleri şeyi tam olarak kavrayamamaktadırlar. İşte bu gerçek, cennet vb. ğaybî alanların insan zihnince her yönüyle algılanabilecek olan, insana has ifade kalıplarına (dile) dökülmesinin önünde bir engeldir. Bu sebeple genel olarak İslam âlimlerinin de belirttiği gibi gerçek mâhiyetinin bu dünya kalıpları içinde anlaşılması mümkün olmayan cennetin Kur'an'daki tasvirleri, ancak insan zihnine bir “**İndirgeme**” veya bir “**Yaklaştırma**” hükmündedir. Zemahşerî “Muttakîlere vaat edilen cennetin **meseli** (örneği, benzeri)..” ifadesiyle başlayan ayetin tefsirinde bu gerçeği şu sözleriyle ifade etmiştir: “**???????????** **????????????????????**”: “Kavrayışımızın ötesinde olan bir şeyi, tecrübelerimizle bildiğimiz bir şey ile örneklendirmek...”. Bu, cennet tasvirlerinin anlaşılmasında hiçbir zaman unutulmaması gereken bir husustur.

Âhiret hayatına ait ceza veya ödül ile ilgili dinî metinler her ne kadar insanın ulaşamayacağı kadar mükemmel bir anlatıma sahipse de, o günün değişik safhalarında meydana gelecek olan ödül ve cezayı tam anlamıyla ifade etmemektedir. Zira bu alan metafizik bir alandır ve insan kavrayışının çok üstünde olan bir alanın insanî özellikler taşıyan dille ve insan seviyesinde anlatılmasında insanî kavrayışın ve dilin yetersizliğinden kaynaklanan çok büyük zorlukların bulunduğu aşikârdır. Deney dünyasından aldığı izlenimler sayesinde idrâk gücüne sahip olan insana bu idrâkin sınırlarını aşan kavramlarla herhangi bir konuda fikir vermek mümkün değildir. Her şeyin gerçek mahiyeti ancak o gün bizzat müşahede edilerek kavranılacaktır:

“...*Sen bu -hesap- gününü umursamıyordun, ama şimdi Biz senin perdeni kaldırdık; bakışın bugün artık daha keskindir.*”

Cennetin mahiyetiyle ilgili olarak anlatılan bu hususlara işaret eden bazı ayet ve hadislere değinmemiz yerinde olacaktır.

Kur'an'da cennetin tekrar tekrar tanıtılmasına, oradaki nimetlerin birçok ayette ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmesine rağmen yine de şöyle buyrulmaktadır: “*Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak onlar için hangi mutlulukların saklanmış olduğunu kimse bilemez.*”

Hz. Peygamber'in bu ayeti açıklamak üzere şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: “Allah Teâla buyuruyor ki: Sâlih kulların için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin aklına dahi gelmeyen şeyler hazırladım.”

Bu ifadeler, her ne kadar birçok yönüyle tanıtılmış olsa da cennetin asıl mahiyetinin, adeta bir sürpriz gibi bizzat yaşanarak kavranacağını anlatmaktadır.

Bakara Sûresi'nin 25. ayetinde şöyle bir ifade geçmektedir: “...*Onlara ne zaman rızık olarak oradan(cennetten) bazı meyveler bahşedilse onlar: 'Bu daha önce bize (dünyada) bahşedilenin aynısı!' derler; Halbuki onlara sadece (dış görünüşleri yönünden) benzerleri verilmiştir...*”

Ayetten anlaşıldığı kadarıyla, Âhirette verilecek meyveler, şekil ve ad bakımından dünyadakilere benzerler fakat tat ve lezzetleri farklıdır. Müminlere verilen uhrevî nimetler, kendilerine, görünüş itibarıyla dünyadaki nimetlere benzer gelecektir fakat gerçekte farklıdır. İbn Abbas'ın “Cennette bulunan şeylerin isimlerinden başka hiçbir şey dünyadakine benzemez.” dediği rivayet edilmiştir. Cennetteki nimetlerin mahiyeti başkadır. Çünkü onlar saf nimettir, dünyadakilerin hakikatidir. Dünyadaki meyveler onların gölgesi durumundadır. O meyveler insanın hakikatine verilmektedir. Sözünü ettiğimiz dış benzerliğe rağmen aslen farklı olma özelliği cennetin mahiyetine dair bir özelliktir ve muhtemelen her ikramda cennetliklere sürpriz yapma amacına

yöneliktir.

Bu dünyadaki cismanî zevkler, insanları azdırabiliyor ve ruhun inceliğine engel olup nefsi güçlendirebiliyorsa da cennetteki zevkler böyle olumsuz bir özelliğe sahip değillerdir. Cennet zevklerinden bahseden Kur'an ayetleri, bu husus dikkate alınmaksızın okunduğunda cennetin süflî, cismanî zevklerle dolu bir yer olduğu hissi uyanabilir. Hâlbuki dünya hayatındaki cismanî zevklerin ruhun yüceliğine engel teşkil ettiği genellikle kabul ediliyorsa da bu durumun uhrevî hayatta da aynı mahiyette olacağı söylenemez. Çünkü cennette boş, anlamsız ve çirkin sözler ve işler, kötülük ve şımarıklık yoktur. Konuyla ilgili olarak merhum müfessir Elmalılı Hamdi Yazır şöyle demektedir:

“Bir takım kimseler, bu gibi müjdelerde, bilhassa rızktan ve kadından bahsedilmesine itiraz etmek istiyorlar ve ‘Dinî duygular, insanı bunlardan uzaklaştırıp yalnız ruhânî lezzetlerle uğraştırmalı’ diyorlar. Fakat şurası gariptir ki böyle diyenlerin hepsi bu iki cismanî zevk (bağ-bahçe, meyveler ve kadın) için can verenler arasında zuhur ediyor. Hâlbuki bu müjdeler, görüldüğü üzere insanî her yönü tamamen içinde barındırıyor ve Âhiret zevklerinde, dünyadaki zevklerden hiç birinin benzerinin eksik olmadığını ve bunun karşısında dünyevî arzuların adflığını, çirkinliğini de gösteriyor.”

Cennetin mahiyetinin farklı olduğuna dair bir başka husus da orada ölüm diye bir şeyin olmamasıdır. Bu dünyada ölüm, her canlı için kaçınılmaz bir son iken cennette ölüm yoktur: “*Onlar orada (dünyadayken tatmış oldukları) ilk ölümden başka artık ölümü tatmazlar.*” Cennetin bu özelliği dünya hayatı ile arasındaki en önemli farklardan biridir. Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur: “O gün ölüm, boz tüylü bir koç şeklinde getirilir; cennet ve cehennem arasında durdurulup boğazlanır ve sonra da ‘Ey cennetlikler! Ebedilik var ölüm yok! Ey cehennemlikler! Ebedilik var ölüm yok!’ denir.”

Âhiret hayatı, sadece ruhânî şeylerden ibaret olan bir âlem değil, ruh ve bedenden oluşan, bağı, bahçesi, nehri, binası vb. bulunan, maddeler ve realiteler dünyasından oluşan bir âlemdir. Sadece Kur'an ayetleri çerçevesinde bile ayetlerin içerdiği maddî unsurları, manevî veya ruhî anlatımlar veya semboller olarak tevil etmek mümkün değildir. Ancak cennetliklerin yeme ve içmeleri, açlık ve susuzluğu gidermek için yapılan bir iş olmayıp, bir zevkten ibarettir.

İbn Kayyim el-Cevziyye, cennet ehlinin yiyecek ve içeceklerine temas eden ayet ve hadisleri kaydettikten sonra bu naslara göre cennette ekmek, et, meyve, tatlı ve ayrıca su, süt, şarap gibi yiyecek ve içeceklerin mevcut olduğunu belirtmekle birlikte bunların dünyadakilerle isimden başka bir münasebetinin bulunmadığını söyler.

Sonuç olarak tüm bunlar bize cennetin mahiyetinin bu dünyadan farklı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu hususu dikkate almadan cennetle ilgili nasları yorumlamaya çalışmak yanlış sonuçlara götürebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

CENNETİN GENEL ÖZELİKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde, Kur'an ve hadislerde cennetin nasıl bir yer olarak tanıtıldığı, cennet ehlinin oradaki ruhî hallerinin nasıl olduğu ve cennet nimetlerinin genel özelliklerin neler olduğu konuları üzerinde durarak Kur'an ve hadislerin ortaya koyduğu cennet portresini vermeye çalışacağız.

1. CENNET EHLİNİN RUHSAL DURUMU

Cennetin mahiyeti konusunda da değindiğimiz gibi Kur'an'ın cennet tasvirlerini doğru anlamak, onun mahiyetini iyi anlamaya bağlıdır. Mahiyet itibariyle bu dünya şartlarından çok farklı olan cennet ehlinin ruhî halleri de dünyadakinden farklıdır.

Cennet ehlinin ruhî portresi konusunda Kur'an'da özellikle vurgulanan husus, onların gönüllerinde kin ve nefretin bulunmayacağı hususudur:

«*لَا فِيهَا كُفْرٌ وَلَا كِبْرٌ وَلَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ يَسْتَكْبِرُونَ*»: “Onların gönüllerindeki en ufak kin, nefret ve düşmanlığı dahi söküp attık.”

«*لَا فِيهَا كُفْرٌ وَلَا كِبْرٌ وَلَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ يَسْتَكْبِرُونَ*»: “Biz onların gönüllerindeki en ufak kin, nefret ve düşmanlığı dahi söküp attık; Onlar artık kardeş olarak tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar.”

Bu ifadeler, cennete gireceklerin manevî bir arındırma operasyonuna tabi tutulacağının delilidir.

Cennetle ilgili hadislerde de cennet ehli arasında hiçbir ihtilaf ve nefretin olmayacağı, ahlaklarının tek bir insanın ahlakı gibi uyumlu olacağı belirtilmektedir. Demek ki orada kin, haset, kıskançlık, düşmanlık, öfke vb. şeyler olmayacak, cennet ehli arasında çeşitli nedenlerle dünyada bir öfke veya kin oluşmuşsa, cennete girerken bu kin onların kalbinden silinecek ve artık birbirlerine karşı hiçbir kötü duygu hissetmeyeceklerdir.

Hiz. Ali'nin, yukarıda verdiğimiz Hicr Sûresi'nin 47. ayetini okuyup “Ümit ederim ki Osman, Talha ve Zübeyr ile ben, bu kişilerden oluruz.” dediği rivayet edilmiştir. Zira Hiz. Ali ile bu sahabiler arasında pek çok üzücü olay yaşanmıştır.

Ayrıca bazı ayetler, cennette kusursuz bir ahlakî hayat yaşanacağını, anlamsız, gereksiz ve yalan konuşmaların, suçlamaların olmayacağını, tam bir kardeşlik ve dostluğun hüküm süreceğini bildirmektedir. “Orada ne boş sözler duyacaklar ne de herhangi bir yalan.” “Orada ne boş konuşmalar duyacaklar ne de günaha yönelten bir çağrı! Ama sadece ‘Selam, selam!’ sözü...” “Orada hiçbir boş lakırdı işitmezsin!” “Orada (birbirleriyle) karşılaştıkça söyledikleri söz ‘Selam’dır.”

Yine Kur'an'da, cennette hiçbir şekilde yorulmanın, bıkmılığın olmayacağı ve oradakilerin hiçbir korku ve hüznün duymayacağı bildirilir: “Orada yorgunluk ilişmeyecek onlara ve oradan asla çıkarılmayacaklar.” “Burada(cennette) bize ne bir yorgunluk bulaşır ne de bir bıkmılık.” “Ey kullarım! Bugünden itibaren hiçbir korku olmayacak sizin için ve hiç üzüntü de çekmeyeceksiniz.” “...Onlar için korku yoktur ve onlar üzüntü de çekmeyecekler.”

Cennetliklerin ruhî hallerini yansıtan bir diğer durum da sevinçten içi içine sığmayan birisinin halini yansıtan neşe dolu pırl

pırl yüzleri ve sevinç nidalarıdır:

“Bazı yüzler de o gün mutlulukla parılayacak, çabaların(in meyvesini tatmak)tan memnun olarak, içinde hiçbir boş söz işitmeyecekleri harika bir bahçede...” “Yüzleri ağaranlar ise Allah’ın rahmet dairesi içindedirler; orada ebedi kalacaklardır.” “Kimi yüzler vardır o gün, pırl pırl, aydınlık, güleç ve sevinçli!” “Yüzlerinden anlarsın (gördükleri) nimetlerin sevincini.” “Orada, o mutluluk bahçelerinde onlar ‘Ey Allah’ım! Sınırsız kudret ve izzetinle ne yücesin!’ diye çığırışlar ve onlara “Selam olsun size!” diye karşılık verilir; bunun üzerine son söz olarak onlar da: “Bütün övgüler âlemlerin Rabbi olan Allah’a özgüdür!” derler.” “Ve onlar: ‘Bütün övgüler bizi bu (bahtiyarlığa) eriştiren Allah’adır; çünkü eğer o bize yol göstermeseydi biz asla doğru yolu bulamazdık!” “Bize verdiği sözü tutan ve dilediğimiz yerde yerleşebileceğimiz bu cennet yurduna bizi varis kılan Allah’a hamdolsun.”

Mevdûdî, bu konuyla ilgili yorumunda şöyle demektedir: “Cennet hayatıyla ilgili bu vakıalar, müminlerin nasıl yüksek düşünceli olduklarını ve nasıl asil niteliklere sahip bulduklarını açıkça göstermektedir. Müminler bu dünya imtihanını başarıyla verdikten sonra cennete girdiklerinde bu dünyada sahip oldukları seciye örneğini aynen orada da gösterecekler. Lüks eşyalar, müzik aletleri, şarap, kadın gibi hemen istenebilecek şeyler yerine onlar Rablerine hamd ve sena ilahîleri söyleyecekler. Bu, bir takım çarpık fikirli insanların çizdikleri cennet resmini de yalanlamaktadır.”

Cennet ehlinin içinde bulunduğu manevî atmosferi tarif eden bu ifadeler cennet hayatını doğru anlamamıza yardımcı olmaktadır. Zira bu ayetler, cennet ehlinin, ulvî duygulardan uzak, sadece zevk ve sefa ile meşgul olduğu tarzındaki bir düşüncenin yanlış olduğunu göstermektedir. Bilakis onlar, kendilerini cehennemden kurtarıp rahmetiyle cennete koyarak muhteşem nimetlere mazhar kılan Rablerine karşı her an minnet ve şükran duygularıyla dolup taşmakta ve sürekli olarak bu duygularını dile getirmektedirler.

2. CENNET EHLİNİN KENDİ ARALARINDAKİ SOHBETLERİ

Kur’an-ı Kerim, cennet ehlinin içinde bulunduğu huzur verici ortamı, onların toplanıp kendi aralarında sohbet ettikleri mekânları tanıtmakta, bununla da kalmayıp onların o muhteşem güzellikteki mekânlarda neler konuştuklarından, sohbetlerinde sevinç ve mutluluklarını nasıl ifade ettiklerinden de bahsetmektedir. Kur’an’da bildirilen bu konuşmalar henüz gerçekleşmemiş olup geleceğe ait bir durumdur. Zaman mefhumuyla sınırlı olmayan, aynı anda hem geçmişini hem de geleceği kapsayan bilgisiyse tüm olaylara muttali olan Cenab-ı Allah, Kur’an’da bize cennet ehlinin konuşmalarından ibretimiz kesitler sunmaktadır ki bu manzaralar muhatapların, yaşadıkları hayata bir de Âhret penceresinden bakmalarına vesile olsun:

“Hepsi dönüp(geçmiş hayatları hakkında) birbirlerine sorular soracaklar. İçlerinden biri şöyle diyecek: ‘Bakın, benim (yeryüzünde) bir arkadaşım vardı; bana derdi ki, ‘Sen gerçekten ölüp toz ve kemik yığını haline geldikten sonra (diriltilip) yargılanacağımıza inananlardan mısınız?’ (Kardeşlerim, bunu diyenin şimdiki haline) bakmak ister misiniz?’ Bunun üzerine dönüp bakar ve onu yanan ateşin ortasında görür ve ‘Allah’a yemin olsun ki nerdeyse beni de mahvedecektin! Eğer Rabbimin lütfu olmasaydı ben de şimdi (azaba) uğratılanlardan olurum! O ilk ölümümüz dışında artık hiç ölmeyeceğiz ve azaba uğratılmayacağız. İşte bu gerçekten büyük kurtuluştur...”

“Ve birbirlerine dönerek (geçmişte yaşadıkları şeyler hakkında) sorular soracaklar: ‘Bakın’ diyecekler, ‘Eskiden çocuk-çocuğumuz arasında yaşadığımız günlerde (Allah’ın rızasını kazanma konusunda) korku içindeydik ve bu durumdayken Allah bize lütfetti ve bizi yakıcı ateşten korudu. Şüphesiz biz bundan önce yalnız O’na yalvarırdık. Yalnız O’dur, gerçek iyilik eden ve gerçek rahmet kaynağı!’ ”

Ayetlerden anlaşılıyor ki cennet ehli, bir araya geldiklerinde, dünyadayken kendilerini ebedi hayatı inkâra çağıran, yeniden diriliş fikriyle alay eden bazı ahabplarını anmakta, onlara uymadıkları ve aynı acı akibeti paylaşmaktan kurtulup cennete girdikleri için sevinmekte ve buldukları makamın değeri konusunda bilinç tazeleyip hamd ve şükür duygularını tazelenmektedirler.

Cennet ehlinin içinde buldukları ortamın ne kadar büyük bir nimet olduğunu ve bu sebeple gönüllerinin bu nimetleri verene karşı sonsuz şükran duyguları ile dolu olduğunu gösteren bazı sözleri de şöyledir:

“Orada, o mutluluk bahçelerinde onlar ‘Ey Allah’ım! Sınırsız kudret ve izzetinle ne yücesin!’ diye çığırşurlar. Onlara, “Selam olsun size!” diye karşılık verilir; bunun üzerine son söz olarak onlar da: “Bütün övgüler âlemlerin Rabbi olan Allah’a özgüdür!” derler.”

“Orada (birbirleriyle) karşılaştıkça söyledikleri söz ‘selam’dır.”

“Ve onlar: ‘Bütün övgüler bizi bu (bahtiyarlığa) erİştiren Allah’adır; çünkü eğer o bize yol göstermeseydi biz asla doğru yolu bulamazdık!”

“Bize verdiği sözü tutan ve dilediğimiz yerinde yerleşebileceğimiz bu cennet yurduna bizi varis kılan Allah’a hamdolsun.”

3. MELEKLERİN CENNET EHLİYLE KONUŞMALARI

Kur’an’da meleklerin cennet ehliyle konuşmalarına dair verilmiş kesitler, iradesini iyiden taraf kullanarak bilinçli bir tercihle dünya imtihanını geçen insanların, meleklerin saygı ve sevgisini kazandığını gösterir.

Dünya hayatında duyu organlarıyla algılanamayan melekler, Âhiret âleminde inançlı ve dürüst insanlara görünmeye başlayacaklar ve Âhiret âleminin başlangıcında dahi, hiçbir şekilde tasa ve korku duymamalarını telkin ederek onlara şöyle diyeceklerdir:

“Şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip sonra dosdoğru olanlara melekler iner ve onlara: ‘Korkmayın, üzülmeyin; size vaat olunan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da Âhirette de sizin dostlarıyız. Canlarınız ne isterse, gönlünüz ne dilerse burada sizin için hazırdır. Bütün bunlar bağışlaması ve merhameti bol olan Rabbin ikramı!’ derler.”

Meleklerin cennetlikler için kullandıkları ifadeler cennet ehlinin huzurlarına huzur, sevinçlerine sevinç katacak ifadelerdir:

“Rablerine karşı sorumluluk bilinci duyanlar da bölük bölük cennete sevk edilecekler, oraya vardıklarında kapılarının ardına kadar açık olduğunu görecekler ve oranın görevlileri (olan melekler) onlara ‘Selam size! Hoş geldiniz. İçinde temelli kalacağınız yere buyrun!’ diyecekler.”

“...Allah, kendisine sorumluluk bilinciyle bağlananları işte böyle ödüllendirecektir. Onlar ki bir arınmışlık hali içindeyken melekler canlarını alır ve şöyle derler: ‘Selam olsun size! Yaptıklarınızdan ötürü haydi girin cennete!’ ”

“(Cennetin) her kapısından melekler onların yanına varıp ‘Selam olsun size! Çünkü iyilikte sebat ettiniz; bu mutlu son ne hoş! Ne güzel!’ derler.”

“O (benzeri olmayan) büyük korku bile onları kaygılandırmayacak; Çünkü melekler böylelerini ‘Size söz verilen (mutlu) gün işte bu gündür!’ sözleriyle karşılayacaklar.”

4. CENNET EHLİNİN CEHENNEMLİKLERLE DİYALOGLARI

Bu konudaki ayetler, dünyadayken müminlerle alay eden, onları hor gören ve onlara her türlü acı ve işkenceyi reva gören kişilerin ebedi hayatta cenneti hak eden müminler karşısında düştükleri o kötü, zelil ve acı durumu gözler önüne sermektedir:

“Ve cennettekiler ateştekilere ‘Rabbimiz bize ne söz verdiyse, bütünüyle gerçek olduğunu gördük. Peki ya siz, siz de Rabbinizin size vaat ettiği şeyin gerçek olduğunu gördünüz mü?’ diye seslenecekler. Onlar da ‘Ah, evet!’ diye karşılık verecekler. Bunun üzerine aralarından bir ses haykırarak: ‘Allah’ın laneti zalimlere olsun! O zalimler ki başkalarını Allah yolundan çevirirler ve onu eğri, çarpık göstermeye çalışırlar; Âhîret hayatının gerçek olduğunu kabule yanaşmazlar.’ ”

Ayette acı bir olay göze çarpmaktadır: Müminler, Allah’ın cennet sözünün gerçekleştiği gibi azap sözünün gerçekleşeceğinden de emindirler fakat yine de soruyorlar. Gelen cevap ise adeta konuşmaya takatlerinin kalmadığını gösteren tek kelimelik bir cevap: “Evet!”

Müfessirler, hem cennet hem de cehennem ehlinin duyacakları şekilde seslenen varlığın Allah tarafından görevlendirilmiş bir melek olduğunu belirtirken İbn Abbas’ın da bu meleğin İsrâfil (a) olduğunu söylediği rivayet edilmektedir. Sûrenin ileriki ayetlerine gelince bu sefer de cehennem ehlinin cennettekilerle seslenerek onlardan yardım istediğine şahit oluyoruz:

“Ve ateşin yârenleri cennet ehline: ‘Üzerimize biraz su dökün, Allah’ın size bahşettiği azıklardan atın!’ diye seslenecekler. Onlar da: ‘Doğrusu Allah inkârcıları her ikisinden de yoksun bırakmıştır; o kimseler ki dünya hayatına kapılıp dinlerini oyuna eğlenceye çevirmişlerdi.’ diye karşılık verecekler.”

Kur’an’ın gözler önüne serdiği bir başka tabloda ise cennet ehli, cehennemdeki günahkârlardan, onları ateşe mahkûm eden fiillerin neler olduğunu sormaktadır:

“(Hesap günü) her insan yapmış olduğu bütün (kötü) fiiller için rehin tutulacaktır; yalnız dürüst ve erdemli olmayı başaranlar hariç: Onlar cennetlerde (oturarak) soracaklar (cehennemdeki) o günahkârlara: ‘Sizi bu cehennem ateşine sürükleyen şey nedir?’ Onlar da, ‘Biz’ diyecekler, ‘Ne namaz kılanlardan idik, ne de yoksulları doyururduk; kendilerini günaha kaptıranlarla birlikte günaha dalmıştık ve hesap gününü yalanlıyorduk; tâ ki açık seçik olan gerçek, karşımıza dikilene kadar.’ ”

5. CENNETİN GENİŞLİĞİ

Kur'an'da iki ayette hemen hemen aynı ifadelerle cennetin genişliğine değinilir:

“رَبِّكَ وَسِعَ الْعَرْشَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ”: “Rabbinizin bağışlayıcılığına ve takva sahipleri

için hazırlanmış olan gökler ve yer genişliğindeki cennete koşun!”

“رَبِّكَ وَسِعَ الْعَرْشَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ”: “Rabbinizin bağışlayıcılığına

mazhar olabilmek, Allah'a ve elçilerine iman edenler için hazırlanmış bulunan, genişliği gök ve yerin genişliği gibi olan cennete ulaşmak için yarışın!”

Ayetlerde geçen “رَبِّكَ” kelimesi, daha çok bir şeyin “En”ini ifade etmekte kullanılan bir kelime ise de “Genişlik” anlamına da gelir. Kelimeyi uzunluğun karşıtı olan “en” anlamında kabul edenler ayeti şöyle yorumlamışlardır: Bir şeyin eni her zaman için uzunluğundan daha az olur. Bu sebeple ayette cennetin sadece eninin verilmesi, uzunluğunun kelimelerle ifade edilemeyeceği anlamına gelir. Bunun Kur'an'daki bir benzeri Rahman Sûresi'nde döşemelerin yüzlerinden değil de astarlarından bahsedilmesidir. İşte bu ayetlerde de aynı şekilde cennetin uzunluğundan değil de sadece eninden bahsedilmiş, böylece cennetin alabildiğine geniş bir yer olduğuna dikkat çekilmiştir.

“رَبِّكَ” kelimesini “Genişlik” anlamında kabul edenler ise bu ayetlerde bir benzetmenin olduğunu, cennetin genişliğinin, insanların bu dünyada daha genişini bilemedikleri gökler ve yeryüzü aracılığı ile anlatıldığını ifade etmişlerdir.

Allah yolunda cihat edenler için hazırlanmış olan cennetin yüz derece olduğu ve her bir derecenin gökle yer arası kadar geniş olduğunu, derecesi en aşağıda olan cennetliğe bile ufukta görebildiği her yerin, hatta iki katının verileceğini, cezası bitince cehennemden çıkarılarak cennete konulan son mümine dahi dünyanın on katı kadar bir yer verileceğini haber veren hadisler de bize cennetin genişliğine dair fikir vermektedir.

6. CENNETİN İKLİMİ

Cennette yaşanacak olan iklimin dünyadaki iklimlere benzemediğini Kur'an'dan öğrenmekteyiz: “رَبِّكَ وَسِعَ الْعَرْشَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ”

“رَبِّكَ وَسِعَ الْعَرْشَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ”: “...Orada ne bir güneş görecekler, ne de dondurucu bir soğuk.”

Müfessirler ayetle ilgili açıklamalarında, cennetin havasının mutedil olduğunu, orada yakıcı bir güneşin veya şiddetli bir soğukun olmayacağını, cennetin aydınlığının şafak vaktiyle güneşin doğuşu arasındaki vaktin aydınlığı gibi olacağını belirtmektedirler. Ayrıca Tay lehçesinde “zemherir” kelimesinin “kamer” anlamına geldiği, buna göre ayetin “Orada ne güneş ne de ay görecekler.” şeklinde de anlaşılabilceği, bundan da cennetin sürekli aydınlık olacağı, orada güneşe ve aya ihtiyaç

olmayacağı sonucunun çıkarılacağı ifade edilmektedir.

7. CENNETİN KAPILARI

Kur'an, hem cennetin hem de cehennem kapıları olduğundan bahsetmekte, hatta cehennem kapılarının sayısının yedi olduğunu haber vermektedir. Cennetin kapılarından bahseden ayetler ise şöyledir:

﴿تَبٰرَكَ الَّذِيْ جَعَلَ الْجَنَّةَ كَمَا نَحْنُ نَبِيْٓۤا﴾: “(Muttakîlere) Kendileri için tüm kapıları açılmış Adn Cennetleri vardır.”

﴿وَلَا يَحْزَنُوْنَ فِيْهَا وَلَا يَسْتَكْبِرُوْنَ﴾: “Kendileri ve atalarından, eşlerinden ve soylarından salih olanlar Adn Cennetlerine girecekler. Melekler de ‘

Sabrettiğiniz için selam olsun size! Dünya yurdu için ne de güzel bir son!’ diyerek her bir kapıdan yanlarına gelecekler.”

﴿وَلَا يَحْزَنُوْنَ فِيْهَا وَلَا يَسْتَكْبِرُوْنَ﴾: “Rablerine

karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilirler. Oraya vardıkları ve onun kapıları açıldığı zaman bekçileri onlara: ‘Selam olsun size, ne de güzel yaşadınız; Artık ebedi kalmak üzere buyrun cennete! derler.’”

Görüldüğü gibi bu ayetlerde cennetin kapılarının açılması dışında bir ayrıntı verilmemiştir. Fakat Zümer Sûresi’nde, cehennem kapılarıyla ilgili olan 71. ayetin “﴿وَلَا يَحْزَنُوْنَ فِيْهَا وَلَا يَسْتَكْبِرُوْنَ﴾” şeklinde olmasına rağmen cennetin kapılarıyla ilgili olan 73. ayetin “﴿وَلَا يَحْزَنُوْنَ فِيْهَا وَلَا يَسْتَكْبِرُوْنَ﴾” şeklinde bir “vâv” ziyadesiyle gelmiş olması farklı birtakım yorumlara sebep olmuştur. Bu yorumlardan biri buradaki “vâv”ın “Sekiz vâvı” olduğu ve bunun cennetin sekiz kapısı olduğunu gösterdiği şeklindedir. Bir diğer yoruma göreyse “vâv” zâittir. Bu yorumların zayıf olduğunu söyleyen ve ikisini de reddeden İbn Kayyim, Ebu Ubeyde, Zeccac ve Müberrid’in de dediği gibi buradaki “vâv”ı “atf vâvı” olarak kabul etmektedir.

Cehennem kapılarından bahsedilirken “vâv”ın kullanılmayıp da cennetin kapıları hakkında kullanılmış olmasını İbn Kayyim şöyle açıklar: “Kapıları kapalı olduğu halde melekler ateş ehlini cehenneme doğru sevk etmeye başlarlar. Onlar cehenneme varır varmaz yüzlerine karşı kapılar açılır ve ansızın azapla karşılaşırlar. Oraya vardıklarında kendilerine hiç mühlet verilmez. ... Fakat cennet Allah’ın yurdu, O’nun cömertliğinin eseri, seçkin kullarının ve dostlarının yeridir. Cennetlikler oraya vardıklarında onun kapılarının kapalı olduğunu görür ve sahibinden onu kendileri için açmasını diler, ulu’l-‘azm diye nitelenen Peygamberleri aracı kılarlar. Tüm peygamberlerin sonuncusu, efendisi ve en faziletlisine gelinceye kadar hiçbir Peygamber bunu yapamaz. Hz. Peygamber (s.a.s.) ise: “Onu ben açarım.” diyerek Arşın altına gider, secdeye kapanarak dua eder ve sonunda başını kaldırıp dileğini söylemesi için ona izin verilir. Böylece Allah onun hatırını yüceltmek, mertebesinin yüceliğini göstermek için aracılığını kabul eder ve cennetin kapılarını açar.... Böyle bir uygulama bazı cahillerin, cenneti, dileyenin girdiği bir hanmış gibi algılamamaları için daha uygundur...”

Bazı hadisler İbn Kayyim'in yaptığı bu açıklamayı desteklemektedir. Örneğin Buhârî ve Müslim'de geçen uzun bir hadiste Hz. Peygamber, kıyamet günü insanların, kendilerine şefaathçi olmaları için birçok Peygambere ricada bulunduğunu fakat hepsinin bundan çekinip sonunda kendisinin bunu yaptığını ve Allah'tan aldığı izinle ümmetinin büyük bir kısmıyla birlikte ilk olarak kendisinin cennete gireceğini haber vermektedir. Bir başka hadis de şöyledir: "Kıyamet günü cennetin kapısına gelir, açılmasını isterim. Bekçi 'Sen kimsin?' der. Ben 'Muhammed' derim. Bekçi de: 'Bana, senden önce hiç kimseye açmamam emredildi.' der."

İbn Kayyim'in A'raf Sûresi'nin 73. ayeti hakkında yaptığı yorumun verdiğimiz bu hadislerle uyduğu ve bundan da cennet ehlinin cennete vardığında onun kapılarını kapalı bulacağı ve onları Hz. Peygamber'in açacağı sonucu çıkarken bazı müfessirler, özellikle de Sâd Sûresi'nin 50. ayetindeki "????????? ????? ??????????": "Kendileri için tüm kapıları açılmış olan..." ifadesine dayanarak cennetin kapılarının daha cennet ehli oraya gelmeden önce, cehennem kapılarının ise cehennemlikler oraya varınca açılacağı sonucuna varmışlardır. Fakat bu yorumlarında, yukarıda verdiğimiz hadislerle hiç değinmedikleri görülmektedir. Hâlbuki Buhârî ve Müslim'de geçen bu hadisler İbn Kayyim'in yorumunu desteklemektedir. Sâd Sûresi'ndeki ifadeyi ise İbn Kayyim, cennet ehlinin cennete ilk girişi ile ilgili bir ifade olarak görmeyip cennet kapılarının cennet ehli oraya girdikten sonra üzerlerine kapatılmayıp daima açık bırakılacağı şeklinde yorumlamaktadır. Ayetteki ifade hakkında tefsirlerde değişik yorumlar mevcut ise de ağırlık bu ifadenin cennete ilk girişle ilgili olmayıp cennetin içindeki ikamet yerlerinin kapılarının, cennet ehli olan kişi gelmeden açılmış olmasıyla veya kapıların hiç dokunmadan sadece cennetlik kişinin emrine göre açılıp kapanmasıyla ilgili olduğu yönündedir.

Hadislerde cennet kapılarının sayısının sekiz olduğu bildirilmektedir: "Cennetin sekiz kapısı vardır..." "Sizden kim güzelce abdest alır ve sonra 'Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.' derse onun için cennetin sekiz kapısı da açılır ve o, dilediği kapıdan cennete girer."

Cennet kapılarından bazılarının isimlerinin zikredildiği hadisler de mevcuttur: "Cennette kendisine Reyân (suya doyuran) denilen bir kapı vardır. Kıyamet günü sadece oruç ehli olanlar o kapıdan cennete girecek, onlar dışında kimse giremeyecektir..." "... Her kim namaz ehlinden ise "Namaz Kapısı"ndan, cihat ehlinden ise "Cihat Kapısı"ndan, oruç ehlinden ise "Reyân Kapısı"ndan, sadaka ehlinden ise "Sadaka Kapısı"ndan çağrılır..." Bir hadiste de "?????????????": "Sağ Kapı" ifadesi geçmektedir.

Hadislerde cennet kapılarının kanatlı olduğu belirtilmekte ve her iki kanat arasındaki mesafe yani kapıların genişliği hakkında çeşitli nitelemeler yapılmaktadır: "... Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki cennet kapılarının her iki kanadı arasındaki mesafe Mekke-Himyer veya Mekke-Busra arası kadardır." "Ümmetimin cennete gireceği kapının genişliği bir süvarinin üç aylık yolu kadardır." Müslim'de geçen bir rivayette Utbe b. Gazvan şöyle demektedir: "Cennet kapılarının her iki kanadı arasındaki mesafe kırk yıllık yol kadardır." Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki bir rivayetten, Utbe b. Gazvan'ın bu ifadesinin Hz. Peygamber'e ait olduğu anlaşılmaktadır.

İbn Kayyim, bazı hadislerle dayanarak cennet kapılarının halkalarının bulunduğunu, kapıların içlerinden dışlarının görülebildiğini ve konuşma kabiliyetine sahip olduklarını, "Açıl! Kapan!" sözlerini anladıklarını vs. belirtmektedir.

8. CENNETİN NİMETLERİ

Bundan önceki başlıklar altında genel anlamda cenneti tanımamıza yardımcı olacak hususlara değindik. Burada ise doğrudan cennet ehline sunulacak olan cennet nimetleri ve bunların özellikleri konularına üzerinde duracağız.

8.1. Cennetin Nehirleri ve Pınarları

Kur'an-ı Kerim'de, cennetten bahsedilen hemen hemen her yerde, "ırmaklar, akarsular, nehirler" anlamına gelen "نَهْرٌ" kelimesinin de geçtiği görülür. Cennet nimetlerinden biri olan bu nehirlerden, Kur'an'da bir yerde tekil, kırk yerde ise çoğul olarak bahsedilmektedir. Tekil olarak kullanıldığı ayet şöyledir: "لَا يَحِطُّ بِهَا لَمَّا جَاءَهَا نَهْرٌ مِّنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَجْرِي فِيهَا مِنْ نَّحْوِ عِزِّ الْمَلِكِ لَمْ يَكُنْ لَهَا فُجُورٌ وَلَا كُفْرٌ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدِينَ": "Hiç şüphesiz ki müttakiler, bahçelerde ve ırmakta olacaklar." Ayette geçen "Neher" kelimesi cins isim olduğundan çoğul olarak tercüme edilmesi de mümkündür. "Neher"ın "Genişlik ve aydınlık" anlamına geldiğini söyleyenler de olmuştur.

Çoğul olarak geçtiği yerlerde ise birbirine yakın üç kalıp kullanılmıştır. Bunlar arasında en çok kullanılanı "نَهْرٌ مِّنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَجْرِي فِيهَا مِنْ نَّحْوِ عِزِّ الْمَلِكِ لَمْ يَكُنْ لَهَا فُجُورٌ وَلَا كُفْرٌ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدِينَ": "Altlarından ırmaklar akan cennetler." şeklinde olanıdır. Buradaki "نَهْرٌ" kelimesinden neyin kastedildiği konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Kimileri bunu "Cennet nehirlerinin toprağın altından akması" şeklinde yorumlasa da çoğu müfessir bu yorumu reddetmiş ve "altlarından" ifadesini "cennetteki ağaçların ve köşklerin altından" veya "cennetteki ağaçların, dalların ve meyvelerin altından" yani "toprağın yüzeyinden, zemininden" şeklinde yorumlamışlardır. Bu kalıp zaten bazı ayetlerde nehirlerin, cennetteki köşklerin altından aktığını ifade etmek için kullanılmıştır.

Cennet nehirleriyle ilgili ikinci kalıp ise "نَهْرٌ مِّنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَجْرِي فِيهَا مِنْ نَّحْوِ عِزِّ الْمَلِكِ لَمْ يَكُنْ لَهَا فُجُورٌ وَلَا كُفْرٌ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدِينَ": "Onların (cennet ehlinin) altlarından ırmaklar akar." şeklinde olup üç yerde geçmekte ve bu yerlerde "نَهْرٌ" lafzıyla nehirlerin "onların" yani "cennet ehlinin" altlarından aktığı ifade edilmektedir. Bu ifade de daha önce geçtiği gibi "cennetteki ağaçların ve köşklerin altından" veya "cennetteki ağaçların, dalların ve meyvelerin altından" şeklinde anlaşıldığı gibi "Cennet ehlinin divanlarının, koltuklarının altından" şeklinde de anlaşılmıştır.

Üçüncü kalıp ise Muhammed Sûresi'nde dört defa geçen "نَهْرٌ مِّنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَجْرِي فِيهَا مِنْ نَّحْوِ عِزِّ الْمَلِكِ لَمْ يَكُنْ لَهَا فُجُورٌ وَلَا كُفْرٌ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدِينَ": "...dan ırmaklar" ifadesidir. Bu surede cennette bulunan dört çeşit nehirden bahsedilmekte ve bunların özellikleri verilmektedir: "نَهْرٌ مِّنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يَجْرِي فِيهَا مِنْ نَّحْوِ عِزِّ الْمَلِكِ لَمْ يَكُنْ لَهَا فُجُورٌ وَلَا كُفْرٌ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدِينَ": "... Orada bozulmayan **su ırmakları**, tadı değişmeyen **süt ırmakları**, içenlere lezzet veren **şarap ırmakları** ve süzülmüş **balıdan ırmaklar** var..."

Görüldüğü gibi burada belirtilen nehirlerin hepsi de dünyevî olumsuzluklarından arındırılmış ve mükemmelleştirilmiş olan değerli nimetlerin aktığı nehirlerdir. Zira dünyevî nimetler her ne kadar güzel, lezzetli ve kaliteli olurlarsa olsunlar sonuçta birçok

olumsuzluktan ve eksiklikten kurtulamazlar.

Konuyla ilgili hadislerde cennet nehirlerinin kaynağına dair bilgiler de mevcuttur. Bu hadislerin bildirdiğine göre cennet nehirlerinin kaynağı Firdevs Cennetidir: "...Allah'tan Firdevs'i isteyin. Çünkü o cennetin ortası ve en yüksek yeridir. Üzeri Rahman'ın arşıdır. Cennetin nehirleri ondan fişkırrır." Bir rivayette ise Firdevs'ten çıkan nehirler için özellikle "dört nehir" ifadesi geçmektedir: "... Dört nehir de oradan (Firdevs'ten) fişkırrır..."

Müslim'in Sahih'inde geçen bir hadiste Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil nehirlerinin cennet nehirleri olduğu belirtilir: "Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil nehirlerinin hepsi de cennet nehirlerindedir." İmam Nevevî, bu nehirlerin cennet nehirleri olmasının ne anlama geldiği konusunda iki görüş bulunduğunu ifade etmektedir: 1. Bu ifade, İslam'ın, bu nehirlerin geçtiği tüm bölgelerde yayılacağını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, bu nehirlerin suyundan istifade eden bütün insanlar (iman ederek) cennet ehlinde olacaklardır. 2. Hadisteki ifade, olduğu gibi kabul edilmelidir yani yeryüzündeki bu nehirlerde cennetten bir madde vardır. Nevevî, ikinci görüşü yani hadisteki ifadeyi zahirine göre anlamayı tercih etmektedir.

Buhârî'de geçen bir hadis ise şöyledir: "... Sonra Sidretü'l-Müntehâ'ya yükseltildim... Onun dibinden ikisi görünen, ikisi ise gizli olan dört nehir çıkıyordu. Cebrail'e 'Bunlar ne?' diye sordum, o da 'Gizli olan iki nehir cennetteki iki nehirdir. Görünenler ise Nil ve Fıratır.' dedi."

Kur'an-ı Kerim dört nehir dışında bir de "Kevser"den bahsetmektedir: "﴿۞﴾": "*Muhakkak ki biz sana Kevser'i verdik.*" "Bol nimet, alabildiğine çok olan şey" vb. anlamlara gelen "Kevser" in ne olduğu konusunda çok değişik yorumlar yapılmışsa da müfessirlerin genel kabulüne göre Kevser, Allah'ın ahirette özel olarak Hz. Peygamber Efendimize vereceği bir nehrin ismidir.

Kevser'in özelliklerinin anlatıldığı birçok hadis mevcuttur: "Kevser, Rabbin bana (cennette vermeyi) vaat ettiği bir nehirdir." Mirac ile ilgili bir hadiste de Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "... Cennette yürürken içi oyuk inciden yapılmış olan kubbelerle çevrili bir nehir gördüm ve 'Ey Cebrail, bu nedir?' diye sordum. 'Bu Rabbinin sana verdiği Kevser'dir.' dedi..." Bazı hadislerde de Hz. Peygamber Kevser'i şöyle tanıtmaktadır: "O sizin peygamberinize verilmiş olan bir nehirdir. Etrafında, içi boş inciler vardır. Onun kaplarının sayısı yıldızlar kadardır." "... Kollara ayrılmadan dümdüz akar. Kendisinden içen bir daha asla susuzluk hissetmez..." "Kevser, cennette bir nehirdir. İki kıyısı altından, yatağı yakut ve incidendir. Toprağının kokusu miskten daha hoş, suyu ise baldan daha tatlı, kardan daha beyazdır."

Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen cennet nimetlerinden biri de pınarlardır. Cennetin pınarlarını, gözelerini ifade etmek için kullanılan kelime "﴿۞﴾" olup çoğulu "﴿۞﴾" şeklinde gelir. Bazı ayetlerde ise yine aynı anlamlara gelen "﴿۞﴾" kelimesi kullanılmıştır. Cennetteki pınarlardan bahseden ayetler şöyledir:

﴿۞﴾: "*Orada devamlı akan bir pınar var.*"

﴿۞﴾: "*İki cennette de akıp giden iki pınar var.*"

Bu iki ayette cennet pınarlarının hiç durmadan sürekli aktığı belirtilirken bir ayette ise sularının fişkırdığı ifade edilmektedir:

Adı “Cennet” yani “bağ, bahçe” olan bir yer hakkında en başta akla gelen şey tabii ki ağaçlar ve meyvelerdir. Bu sebeple Kur’an, “Cennet” diye isimlendirilen bu mekânda ağaçların ve meyvelerin bulunduğu bahsetmektedir. Genel anlamda cennette bağ, bahçe ve meyvelerin bulunduğu bahsedilen ayetlerden bazıları şöyledir:

“Hiç şüphesiz büyük bir kurtuluş var takva sahipleri için; bahçeler ve üzüm bağları...” “Rabbinin huzurunda durmaktan korkan için iki cennet(bahçe) var... İkisi de çeşit çeşit ağaçlarla dolu.” “Koyu yeşil iki cennet...” “İkisinde de her meyveden çift çift var.” “Orada onlar için her çeşit meyve var...” “Orada koltuklara yaslanır ve (hizmetçilerden) bolca meyve ve içecek isterler.” “Orada yiyeceğiniz bol bol meyve var sizin için.” “Güven içinde diledikleri her meyveyi isterler orada.” “Onlara bolca meyve verdik...” “...Çeşit çeşit meyveler...” “Canlarının çektiği meyveler arasındadırlar.” “(Hizmetçiler onlara), diledikleri gibi seçebilecekleri meyveler (ikram ederler).”

Vermiş olduğumuz bu ayetlerde cennetin ağaçlar ve meyvelerle dolu yemyeşil bir yer olduğundan, cennet ehlinin gönüllerince bu meyvelerden istifade edeceğinden bahsedilmektedir. Bu ayetlerin yanı sıra Kur’an, bazı meyvelerin ve ağaçların adlarını vermekte, cennet meyvelerinin kesintisiz olacağını ve almak isteyenler için kolaylık olması için dallarının aşağı sarkıtıldığını haber vermektedir:

“Her iki cennette de türlü türlü meyve, hurma ve nar var.” “Ne tükenen ne de yasaklanan, alabildiğine bol meyve!” “... Her iki cennetin de meyveleri (kolayca alabilecekleri kadar) yakındır.” “Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennettir.” “(Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkar; meyveleri de alabildiğine sarkıtılmıştır.” “... Oranın yemişi de sürekli...” “Dikensiz kiraz ağaçları ve meyveleri salkım salkım muz ağaçları arasındadırlar.”

Görüldüğü gibi Kur’an, cennette kesintisiz, zahmetsiz ve her çeşit bolca meyvenin bulunduğunu belirtmekle beraber özel olarak bazı meyvelerin isimlerini vermektedir. İsimleri belirtilen meyveler hurma, nar, üzüm, muz ve kiraz olmak üzere beş çeşittir. Fakat muz ve kiraz ağaçlarının geçtiği ayetler üzerinde farklı yorumlar bulunduğu ilgili ayetler üzerinde bir miktar durmamız yerinde olacaktır:

“Kiraz” ve “Muz” olarak tercüme ettiğimiz “sıdr” ve “talh” kelimeleri Kur’an’da şu şekilde geçmektedir: “?? ????? ????????

?????? ??????? ”

“Sıdr”, “Arabistan kirazı” denilen, yaprağı ve dikenli bol bir ağaçtır. “????????” kelimesi ise “yontulmuş, dikenleri kazınmış” demektir. “????????” kelimesinin “yükü ağır” yani “dalları ağırlaşmış” anlamına geldiğini söyleyenler olmuşsa da birinci görüş daha çok tercih edilmiştir. Konuyla ilgili bazı rivayetler de birinci görüşün daha doğru olduğunu göstermektedir. Bunlardan biri şöyledir: “... Bir gün Hz. Peygamber’e bir bedevî geldi ve ‘Ey Allah’ın elçisi, Allah cennette eziyet verici bir ağaçtan bahsediyor. Hâlbuki ben cennette sahibine eziyet verecek olan bir ağacın olduğunu zannetmiyordum.’ dedi. Hz. Peygamber de: ‘Nedir o ağaç?’ diye sordu. O da: ‘Sıdr ağacıdır; çünkü onun eziyet veren dikenleri var.’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: ‘Allah, ‘Fî sidrin mahdûd’ demiyor mu zaten? Çünkü Allah, onun dikenlerinin yontmuş ve her bir diken yerine bir meyve koymuştur.’ dedi.” Bu ve anlam bakımından buna yakın hadislerin gösterdiği gibi cennetteki ağaçlardan birisi de bazı yönleriyle dünyadakinden farklı olan Arabistan kirazıdır.

bozulmayan *su ırmakları*, tadı değişmeyen *süt ırmakları*, içenlere lezzet veren *şarap ırmakları* ve süzölmüş *baldan ırmaklar* var...”

Ayette belirtilen bu dört nehir dışında özelliklerini hadislerden öğrendiğimiz bir de Kevser Nehri vardır. Hadislerin ifadesine göre Kevser, kokusu keskin misk gibi, suyu baldan daha tatlı, kardan daha beyaz olan ve kendisinden içeni bir daha susatmayan bir nehirdir.

Bu nehirler dışında Kur’an, cennetteki bazı pınarlardan da bahsetmektedir. Cennetin pınarları ile ilgili açıklamaları daha önce “Cennetin Nehirleri ve Pınarları” başlığı altında verdiğimiz için burada ilgili ayetlerin meallerini vermekle yetineceğiz: *“Muhakkak ki iyiler, kâfur katılmış bir içkiden(veya kadehten) içerler. Öyle bir pınardandır ki ondan sadece Allah’ın has kulları(mukarrebûn) içer ve diledikleri gibi akıttıkça akıtırlar.”* *“Onlara orada zencefil katılmış bir içki sunulur. O (içki), orada Selsebil denen bir pınardandır...”* *“Onlara, mühürlü, halis bir içki sunulur. İçiminin sonunda misk kokusu vardır... Karışımı Tesnim’ dendir. Sadece Allah’a yaklaştırılmış olanların içebileceği bir pınardır (Tesnim).”*

Cennetteki “içki”nin dünyada bilinen haram kılınmış içki gibi olmadığı da ayetlerin açık ifadeleriyle sabittir: *“Onlara pınardan (doldurulmuş) kadehler sunulur; Berraktır ve içenlere lezzet verir; o içki ne sersemletir ne de onunla sarhoş olurlar.”* *“(Hizmetçiler) pınardan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle dolaşır; o içki ne başlarını ağrıtır ne de akıllarını giderir.”* *“... Rableri onlara tertemiz bir içki içirir.”*

Cennetin yiyecek ve içeceklerinden bahsedilen bu ayetlerin yanı sıra Kur’an’da, cennet ehline canlarının çektiği her türlü nimetin verileceğini belirten genel anlamlı ifadeler de mevcuttur: *“...Orada canların çektiği ve gözlerin hoşlandığı her şey var...”* *“... Gönüllerinin arzuladığı nimetler arasında ebediyen kalırlar.”* *“Orada her çeşit meyve var onlar için ve diledikleri, arzuladıkları her şey!”*

Ayrıca hadislerde cennet ehlinin yediği veya içtiği hiçbir şeyden dolayı tuvalet ihtiyacı hissetmeyeceği, yediklerinin sadece geçirti ve misk kokulu tere dönüşeceği ifade edilmektedir.

8.5. Cennetin Kapları

Cennetteki hizmetkârların cennet ehline yiyecek ve içecek servisi yaptığını anlatan ayetlerde yer yer cennetin kaplarından da bahsedilir. Genel anlamıyla “kap” kelimesi sadece bir ayette geçmektedir: “???????? ???? ???? ???? ???? ????”: *“... Etraflarında gümüşten kaplarla dolaşılır...”*

Ayette geçen “Âniye” kelimesi “Înâ (?????)” kelimesinin çoğulu olup “İçine bir şey konulan kap” anlamına gelir. Ayette sadece gümüş kaplara değinilmişken hadislerde cennette altın ve gümüş kapların olacağı belirtilmektedir: *“Altın ve gümüş kapla bir şey içmeyiniz; Altın ve gümüş kaplarla bir şey de yemeyiniz. Çünkü bunlar dünyada onların (ahirete inanmayanların), ahirette ise sadece sizindir.”* *“İki cennet vardır ki altındandır; kapları, takıları ve içlerindeki her şey altındır. İki cennet de var ki gümüşten; kapları, takıları ve içlerindeki her şey gümüşten.”*

Kur’an’da bazı kapların da özel olarak ismi verilmektedir. Bunlardan biri Kur’an’da altı yerde geçmekte olan “Ke’s(?????)”

)” kelimesidir. Ke’s, “içi şarap dolu kap” anlamına gelen ve hem şarap kadehinin hem de içindeki şarabın ismi hâline gelmiş olan bir kelimedir. Öyle ki içinde şarap olmayan kadehe ke’s denmez.

Ke’s kelimesinin geçtiği ayetler şöyledir: “*????? ?????? ?????? ??? ??????*”: “*Etraflarında pınardan doldurulmuş kadehler dolaştırılır.*” “*????????? ????? ?????? ?????? ????? ??? ??????*”: “*Orada birbirleriyle boş konuşturmayan ve günaha sokmayan kadehler tokuştururlar.*” “*????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????*”: “*Ölümsüz gençler dolaşır çevrelerinde; pınardan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.*” “*????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????*”: “*Muhakkak ki dürüst ve erdemli olanlar, kâfur katılmış bir kadehten içerler.*” “*????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????*”: “*Orada zencefil katılmış bir kadehten içerler onlar.*” “*????????? ??????*”: “*Dopdolu kadehler (var onlara).*”

Kur’an’da bahsi geçen kaplardan birisi de “Kûb (????)”dur. Dilimizde de “Küp” şeklinde kullanılan bu kelimenin Türkçedeki anlamıyla Arapçadaki anlamı birbirine yakın ise de tam olarak aynı değildir. Zira kûb kelimesi Arapçada, kulpu ve emziği (içindeki sıvıyı dışarı akıtmaya yarayan ince uzun burun kısmı) olmayan bir nevi testi veya sürahi anlamına gelmektedir.

Kelime, Kur’an’da hepsi de çoğul olmak üzere dört yerde geçmektedir: “*Altın tepsiler ve testiler dolaştırılır etraflarında...*” “*Ölümsüz gençler dolaşır çevrelerinde; pınardan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.*” “*Etraflarında gümüşten kaplar ve billur testiler dolaştırılır.*” “*Konulmuş testiler (var orada).*”

Bir diğer kap ise “İbrik(?????)”tir ki kulpu ve emziği olan kap demektir. Kelime Kur’an’da sadece bir yerde ve çoğul şekilde geçmektedir: “*Ölümsüz gençler dolaşır çevrelerinde; pınardan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.*”

Kur’an’da ismi geçen cennet kaplarından sonuncusu ise “Sahfe (?????)”dir. “Yaklaşık beş kişilik yemeğin konulabileceği kadar geniş çanak, tabak veya tepsi” diyebileceğimiz bu kap, çoğul kipinde olmak üzere Kur’an’da sadece bir yerde geçer: “*Altın tepsiler ve testiler dolaştırılır etraflarında...*”

8.6. Cennetin Meskenleri

Kur’an ve hadislerde zikri geçen cennet nimetlerinden biri de cennet ehlinin meskenleridir. Dünya şartlarıyla düşünüldüğünde meskenler, insan için olmazsa olmaz hükmündeki temel ihtiyaçlardan birisidir. Çünkü insan zayıf yaratılmış bir varlıktır ve dünya hayatının zorlu şartları karşısında kendisini korumaya alacağı, güvende hissedeceği mekânlara muhtaçtır. Fakat cennet gibi, insana zarar verebilecek veya onu rahatsız edebilecek en küçük bir şeyin dahi olmadığı bir mekânda “korunma” gibi bir ihtiyacın olmayacağı aşikârdır. Bu sebeple cennette vaat edilen birbirinden güzel, hatta güzelliğinin dünyevî ifadelerle tarif edilmesinin mümkün olmaması sebebiyle “İnsan duyularının hoşuna giden, nefsin haz duyduğu” anlamındaki “tayyibe” sıfatıyla üstü kapalı bir şekilde ifade edilmiş olan meskenlerin birer huzur vesilesi, psikolojik tatmin ve ödüllendirme amacına yönelik pedagojik bir unsur olduğunu söylemek daha doğru ve yerinde olacaktır. Yani müminlerin bu dünya güzelliklerinden ziyade ebedi hayatın güzelliklerini arzulamaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Şu ayet de bu hususa dikkat çekmektedir: “*De ki: Eğer*

babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, mensup olduğunuz aşiretiniz, kazandığınız mallar, kötüye gitmesinden kaygılandığınız ticaret, hoşunuza giden meskenler size Allah'tan ve Elçi'sinden ve O'nun yolunda mücadele etmekten daha sevimli, daha gönül bağlayıcı geliyorsa, bekleyin o zaman Allah iradesini açığa vuruncaya kadar ve bilin ki Allah günaha gömülüp giden bir topluluğa asla hidayet etmez.”

Dünyada sıkıntılar içerisinde katlanan, imkânsızlıklar sebebiyle istenildiği gibi olmayan meskenler cennette yerini, dünyadaki saraylardan çok daha güzel, çok daha üstün saraylara, köşklere bırakmaktadır. Buralara sahip olmanın ne büyük bir huzur ve mutluluk vesilesi olduğunu cennet ehlinin şu sözlerinden anlamaktayız: *“Bize verdiği sözü yerine getiren ve bu yeri yaptıklarımızın karşılığı olarak bize bağışlayan ve cennette dilediğimiz gibi yerleşmemizi sağlayan Allah'a hamdolsun!....”*

Cennetin meskenleri Kur'an'da farklı birkaç kelimeyle ifade edilmektedir:

1. Mesken: “Bir şeyin hareketlilik halinden sonra sabitleşmesi, durağanlaşması; bir yeri yurt edinmek” anlamlarına gelen “?????” kökünden türemiş olan “Mesken (?????)” kelimesi, “Durulan, ikamet edilen yer, ev” demektir. Çoğulu “?????” şeklinde gelir. Kelime Kur'an'da iki yerde geçmekte olup ikisinde de “Güzel meskenler” şeklindedir:

“Allah inanan erkeklere ve kadınlara, içinde ebedi kalmak üzere, içinde derelerin, nehirlerin çağıldadığı cennetler vaat etmiştir ve o esenlik dolu ebedi bahçelerde güzel ve ferah evler....”

“(Eğer böyle yaparsanız) Allah günahlarınızı bağışlayacak ve sizi içinden ırmaklar akan bahçelere ve bu sonsuz mutluluk bahçelerindeki güzel ve ferah evlere koyacaktır; bu büyük bir mazhariyettir.”

2. Ğurfe: “Köşk, konak, yüksek ev” gibi anlamlara gelen “Ğurfe (?????)” kelimesi Kur'an'da biri tekil, dördü ise çoğul (????? ve ??????) olmak üzere beş defa geçmektedir. Bu yerlerden bazıları şunlardır:

“Buna karşılık Rablerinden sakınanlar (cennette) üst üste bina edilmiş, altlarından ırmaklar akan yüksek köşklere sahip olacaklardır; Allah'ın vaadidir bu! Allah vaadinden asla caymaz!”

“Sizi bize yaklaştıracak olan ne zenginliğiniz ne de çocuklarınızdır; Yalnızca iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar(bize yakın olabilirler); Bunları da yaptıklarından dolayı onları çeşit çeşit, kat kat ödül beklemektedir ve onlar köşklere huzur ve güven içinde yaşayacaklardır.”

“İman edip doğru ve yararlı işler yapanları cennette altlarından ırmaklar akan köşklere koyacağız: Ne güzeldir emek sarf edenlere verilen ödül!”

3. Kasr: “Köşk, taştan yapılan ev, geniş ve büyük yapı” anlamlarına gelen “Kasr (?????)” kelimesi, cennetle ilgili olarak yorumlanmaya müsait bir şekilde sadece bir ayette geçmektedir: *“Dilerse sana bunlardan daha iyisini, altlarından ırmaklar akan cennetleri verecek ve sana saraylar ihsan edecek olan Allah, ne yücedir!”*

4. Hayme: “Hayme (?????)” kelimesi “Çadır” anlamına gelmekte olup çoğulu “?????”dır. Kelime, sadece bir ayette ve çoğul şekilde geçmektedir:

“Çadırlarda korunan, ceylan gözlü muhteşem güzeller...”

Bir hadiste Hz. Peygamber, ayette geçen bu çadırın içi oyulmuş büyük bir inciden meydana geldiğini, göğe doğru altmış mil uzunluğunda olduğunu ve bu evin değişik bölmelerinde cennetlik kişinin aile fertlerinin bulunduğunu ve bunların birbirini görmediklerini ifade etmiştir.

8.7. Cennette Oturma ve Sohbet Mekânları

Cennet nimetlerinden biri olarak ele alacağımız başka bir husus da cennetliklerin dünyada olduğu gibi, eş, dost ve ahbabları ile karşılıklı oturup birbirine bakışarak sohbet ve muhabbet edecekleri mekânlardır. İnsanın yüreğinin derinliklerinden gelen duygularla sevdiği, kendisine karşı en ufak bir kin ve öfke duymadığı -ki cennette böyle olacaktır- kişilerle sohbet etmesi kendisine manevî bir zevk ve huzur verir. Dünyada bile böyle iken bunun cennette çok daha ulvî, manevî bir atmosfer içerisinde, her şeyiyle insana huzur ve zevk veren fizikî dekorlar içinde yaşanması çok daha doğaldır.

Kur'an, birçok ayette cennet ehlinin oturduğu mekânların özelliklerinden bahseder. Bu anlatımlarda dikkati çeken ilk şey, cennet ehlinin yerde değil de yüksek koltuklarda, tahtlarda ve harikulade döşemelerde oturmalarıdır. Cennet ehlinin içinde bulunacağı ortamın dekoratif özelliklerini anlatan kelimeler şunlardır:

1. Serîr: “Serir (?????)”, “Yatak, üzerine oturuş şey, taht, koltuk, karyola vb.” anlamlara gelir. Çoğulu “?????ve ?????” şekillerinde gelir. Kur'an'da beş ayette “?????” kelimesiyle cennetin koltuklarından bahsedilmiştir. Cennet ehli sıra sıra dizilmiş, yüksek, nakışlı ve süslü olan bu koltuklarda karşılıklı oturarak tam bir kardeşlik ve barış içerisinde sohbet edeceklerdir: “*Biz onların gönüllerindeki her türlü nahoş duyguyu söküüp attık; Onlar artık kardeş olarak tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar.*” “*Nimet dolu cennetlerde tahtlar üzerinde karşılıklı otururlar.*” “*Sıra sıra dizili koltuklara yaslanmışlardır...*” “*Altın işlemeli tahtlara yaslanıp karşılıklı kurulacaklar.*” “*Orada yükseltilmiş tahtlar vardır.*”

2. Erîke: “Erîke (?????)” ise etrafı örtülerle çevrili yani cibinlikli olan yatak, taht, karyola, divan, koltuk vb. için kullanılan bir kelimedir. Yani etrafı cibinlikle örtülü olan serfire, “Erîke” denir. Kur'an'da sadece “?????” şeklinde çoğulu kullanılmıştır. Kur'an'da toplam beş yerde şu üç şekilde geçmektedir: “*Orada divanlara yaslanmış haldedirler.*” “*Onlar ve hanımları gölgeliklerde divanlara yaslanmış haldedirler.*” “*Tahtlar üzerinde bakarlar.*”

3. Firâş: “Firâş (?????)” ise “Yere serilen şey, yaygı, sergi, halı, döşek” anlamlarına gelen bir kelime olup Kur'an'da iki ayette ve çoğul şekliyle (?????) geçmektedir. Bu ayetlerden birisinde “????? ???????: “*Ve yükseltilmiş döşekler üzerindedirler.*” ifadesiyle bu döşeklerin yerden yüksekte olduğu belirtilirken diğer ayette ise astarlarının yani iç yüzlerinin kalın ipekten olduğu belirtilmektedir: “????? ??? ???? ?????? ??? ???????: “*(Orada) astarları kalın ipekten olan döşeklere uzanırlar...*”

Son ayette geçen “?????” kelimesi, “iç yüzü, astar” anlamına gelen “?????” kelimesinin çoğuludur. Ayette cennetteki döşek veya sergilerin yüzlerinin değil de içlerinin kalın ipekten olduğunun söylenmesi ilginç bir ifadedir. Bu ifade, genelde müfessirler tarafından cennetteki döşek veya sergilerin harikulade güzel olduğunu belirten ve “Bu döşeklerin astarları dahi kalın ipekten ise yüzlerinin nasıl mükemmel olacağını da var sen düşün!” demeye gelen bir ima olarak yorumlanmıştır.

4. Refref: “Refref (?????)” kelimesi Kur'an'da sadece bir ayette geçmektedir: “*Yeşil refreflere ve güzel abkarîlere yaslanırlar.*”

Ayette geçen Refref kelimesi hakkında birçok görüş mevcuttur. Müfessir M. Hamdi Yazır bu görüşleri şöyle

özetlemektedir: “Perde ve döşeme yapılan yeşil kumaş; ince ve nazik kumaşlar; döşeklerin, tahtların, karyolaların, yaygıların, perdelerin sarkan etekleri, yere gelen saçakları; salkım söğüt gibi dalları aşağı sarkan ince ve nazik ağaç; çadırların etekleri; çayırılık ve çimenlik; yatakların üzerine serilen çarşaf; minder, yaygı, döşeme; yastık gibi üzerine dayanılan şeyler; tahtlardan sarkan pahalı örtü; cennetin bahçeleri.”

İbn Kayyim de hakkında verilen manaları zikrettikten sonra refref’in “Kendisinden çarşaf yapılan yeşil kumaş” anlamına geldiğini ve tekilinin “????????” olduğunu belirtmektedir. Râğıb el-İsfehâni’nin görüşü de buna yakındır: “Üzerindeki deseni bahçeleri andıran kumaş.”

Özellikle son iki görüş dikkate alındığında ayetin şu şekilde tercüme edilmesi mümkündür: “*Bahçeler misali yeşil örtülü (yastıklara) ... yaslanırlar.*”

5. ‘Abkarî: Kamus ve tefsirlerde, Arapların çölde ‘Abkar denen, cini bol bir yerin varlığına inandıkları ve her türlü kaliteli, mükemmel, nadir nesneyi veya işi oraya nispet etmenin Araplar arasında adet olduğu belirtilmektedir. Buradan hareketle rengârenk nakışlı halı, sergi veya döşek için ‘Abkarî (????????) kelimesi kullanılır olmuştur. Kelime bu şekliyle çoğul olup tekili, ‘Abkariyye’dir Buna göre ayeti şöyle tercüme edebiliriz: “*Bahçeler misali yeşil örtülü (yastıklara) ve harikulade güzellikteki döşeklere yaslanırlar.*”

6. Nemârik: “Nemârik (????????)” “Yastık” demek olup tekili “????????” şeklindedir. Kelime sadece bir ayette geçmektedir: “*Sıra sıra dizilmiş yastıklar (vardır orada).*”

7. Zerâbî: “Zerâbî (????????)” hakkında Râğıb “Bir çeşit renkli, benekli kumaş” derken İbn Manzûr, “Serilip de üstüne dayanılan, uzanılan her türlü sergi” demektedir. “Halı, kilim” diye tercüme edebileceğimiz bu kelime de sadece bir yerde geçmektedir: “*Yayılmış, serilmiş halılar (vardır orada).*”

Cennetliklerin eşleri veya dostlarıyla karşılıklı kurulup sohbet ve muhabbet edecekleri mekânları tanıtan Kur’an ayetlerinden sonra şimdi de kullanacakları elbiseler ve süs eşyalarından bahseden ayetlere değineceğiz.

8.8. Elbiseler ve Takılar

Cennet ehlinin takındıkları ziynetlere ve giyindikleri elbiselere geçmeden önce bunların dünyadaki mahiyetleriyle Âhiretteki mahiyetleri arasındaki bazı farklara değinmek yerinde olacaktır. Şöyle ki, dünyada ancak varlıklı insanların takınabildiği, yüksek maddî değerlere sahip olan takılar ve elbiseler her zaman olmasa da çoğu zaman sahiplerinin, maddî zevklere bağlılıklarını, dünya malına düşkünlüklerini gösterir. Dünya hayatında bu tür maddî değerleri elde etmeye çalışmak, bir menfaat kavgasını, çıkar düşkünlüğünü, hırsı ve bencilliği, maddeye kul olmayı da peşinden getirdiği için insanın değerini düşürür, onu basitleştirir. Hâlbuki manevî tatmine ulaşmış, bencillik duygularından kurtulup olgunluğa ermiş olan insan bu tür maddî şeylere karşı kendisini kaptırmaz, bunların dünya hayatının basit, geçici süsleri olduğunu bilerek kulu kölesi olmaz. Çünkü böyle insanlar maddeden geçmiş, mana âleminin farkına varmışlar ve ancak manevî zevklere değer verir olmuşlardır: “*Bir sığınak arayışıyla kendilerine gelenlerin hepsini seven ve başkalarına verilmiş olan şeylere karşı kalplerinde hiçbir haset olmayan, aksine*

kendileri yoksulluk içinde bulunsalar bile diğerlerini kendilerine tercih edenler; İşte böyleleri açgözlülükten (bencillikten) korunanlardır ve onlardır asıl mutluluğa ulaşacak olanlar!”

Mevlana Celaleddin-i Rûmî'nin şu beyti de bu anlayışa ışık tutmaktadır:

Kır oğul zinciri, hür gez, hür konuş

Yok mu altından gümüşten kurtuluş

Hız. Peygamber, Müslümanları birçok değişik vesileyle altın ve gümüş yani “Madde” düşkünlüğüne karşı uyarılmış, Kur'an'ın birçok ayetinde de müminler hep infak etmeye yani muhtaçlara karşılıksız yardıma teşvik edilerek ve mal varlığı belli bir seviyede olanlara en az yılda bir kere zekat verme yükümlülüğü getirilerek insanın yapısında bulunan bencilliğin ve maddiyat düşkünlüğünün etkisi kırılmaya çalışılmış, yığın yığın mal biriktirip bunu hayırlı yollarda kullanmayanlar kınanmıştır:

“Ve o kimseler ki, altını ve gümüşü toplarlar da onları Allah yolunda sarf etmezler, artık onları acıklı bir azap ile müjdele.”

“Sevdiğiniz şeylerden harcıncaya kadar iyiliğe nail olamazsınız ve her ne şey harcarsanız şüphe yok ki Allah onu hakkıyla bilir.”

“Eğer Allah'a güzel bir borç verirseniz O bunu size fazlasıyla geri ödeyecek ve günahlarınızı bağışlayacaktır: Çünkü Allah şükürün karşılığını her zaman verendir, halimdir.”

İşe böyle bir anlayışla yaşayan müminler için Allah, cennette mükemmel elbiseler ve takılar vaat etmektedir:

“İçlerinde derelerin, ırmakların çağıldadığı ebedi mutluluk bahçeleri işte böylelerinin olacaktır; orada onlara altın bilezikler takılacak; ince ve kalın ipekten yapılmış yeşil elbiseler giyinecekler ve orada divanlara yaslanıp oturacaklar. Bu ne güzel bir karşılık, bu ne güzel bir kalma yeri”

“Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Elbiseleri ise ipektir orada!”

“İnce ve kalın ipekten elbiseler içinde karşı karşıya kurulurlar.”

“(Allah) sabretmelerinden dolayı onları cennetle ve (oradaki) ipeklerle ödüllendirir.”

“Onların üzerinde yeşil ince ipekten ve kalın ipekten elbiseler vardır ve gümüş bilezikler takınmışlardır...”

Ayetlerdeki ifadelerden hareketle cennet ehlinin elbiselerinin “sündüs” yani ince ipek ile “istibrak” yani kalın ipekten ve yeşil renkli olduğunu, kadın-erkek herkesin altın ve gümüş bileziklerle ve incilerle süsleneceğini anlamaktayız.

8.9. Hizmetçiler

Kur'an'da üç ayette cennet ehline hizmet edecek olan gençlerden bahsedilmekte, bu gençler, “Ğilman” ve “Vildan” kelimeleriyle ifade edilmektedir.

“Ğilman(?????)”, “?????” kelimesinin çoğulu olup “Bıyıkları yeni yeni çıkmaya başlamış gençler” anlamına gelir. Sadece bir ayette geçmektedir:

“Ve hizmetlerine verilmiş olan, (sedefinde) saklı inciler gibi gençler (hizmet için) etraflarında dolaşır.”

Vildan ise “Velid”in çoğulu olup “Kız veya erkek çocuk, genç” anlamına gelir. İki ayette geçmektedir:

“Çevrelerinde (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır.” “Onların etrafında ölümsüz gençler dolaşır; o gençleri gördüğünde kendilerini saçılıp dağılmış inciler sanırsın.”

Cennet ehline hizmet edecek olan bu gençlerin cennette yaratılmış özel varlıklar mı yoksa dünyada küçük yaşta ölen çocuklar mı olduğu konusu tartışmalıdır. Bunların Müslümanların küçük yaşta ölmüş olan çocukları olup sevap veya günahları olmadığı için cennet ehlinin hizmetine verileceğini savunanlar olduğu gibi cennet ehline hizmet etmek üzere bizzat cennette yaratılmış çocuklar olduğunu savunanlar da mevcuttur.

9. RU'YETULLAH

Daha önce bahsi geçen cennet nimetlerinin cennet ehline vereceği hazzın her ne kadar mahiyet itibariyle dünyevî hazlardan çok daha ulvî olduğunu ve sadece bedene değil ruha da tesir edeceğini belirtmiş olsak da tüm bu nimetlerin üzerinde sadece ruha hitap eden ve insana tarifi imkânsız bir manevî zevk verecek olan bir cennet nimeti vardır ki o da insanın her şeyin yaratıcısı ve sahibi olan Yüce Mevla'yı müşahade etmesi olacaktır. İslamî literatürde “Ru'yetullah” tabiriyle ifade edilen “Cennette Allah'ın Görülmesi” konusu, diğer cennet nimetlerinden farklı bir mahiyete sahip olduğundan ayrıca ele almayı uygun gördük.

Kur'an, ölümün ğayb perdelerini kaldıran vesilelerden biri olduğunu ifade eder. Müminler, ölüm sonrasındaki hayatta Allah'a yaklaştırılmış kullar olduklarına göre ulûhiyet âleminin bazı sırlarına vakıf olacak, o muazzam gerçeklerin perdeleri onlar için aralanacaktır. Bu sebeple, küçük bir kesim dışında tüm İslam âlimleri cennet ehlinin Allah'ı göreceğini kabul etmiş ve bunu insanoğlunun hissedebileceği en büyük mutluluk olarak addetmişlerdir. Biz burada ru'yetullah konusu etrafında cereyan eden uzun tartışmalara girmeyip konuyla ilgili ayet ve hadislerle değinmekle yetineceğiz.

Kur'an'da müminlerin cennette Allah'ı görecekları açık bir şekilde sadece bir yerde ifade edilmektedir:

“????? ?????? ?????? ???? ?????? ?????? ”: “Bazı yüzler var ki o gün, Rablerine bakarak mutlulukla parılayacak.”

Ayette, açık bir şekilde bazı insanların Âhret gününde Rablerine bakacakları ve yüzlerinin parılayacağı bildirilmektedir. Müminlerin cennette Allah'ı görebileceklerine dair dolaylı bir delil olarak alınabilecek bir başka ayet ise şöyledir:

“????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ”: “Hayır hayır! O cehennemlikler o gün Rablerinden (O'nu görmekten) mahrum bırakılacaklardır.”

Ayette ahirette birtakım insanların Rableriyle aralarına engel konacağı, O'nu göremeyecekleri ifade edilmektedir. Bu da dolaylı olarak diğer bazı insanlarla Rableri arasında bir engelin olmayacağını gösterir. Bu sebeple ayet, Allah'ın görülebileceğine dair dolaylı bir delil olarak kabul edilmektedir.

Şu iki ayette geçen “Daha fazlası” ifadesi de müfessirler tarafından Allah'ın cemalini seyretmek şeklinde tefsir edilmiştir:

“????? ?????? ?????? ?????? ”: “İyi ve yararlı işler yapanlara, karşılık olarak daha iyisi ve ondan da fazlası vardır...”

“Cennette, arzuladıkları her şey var onlara; hatta katımızda daha da fazlası var.”

Hadislere baktığımızda ise Hz. Peygamber'in ahirette Allah'ın görüleceğini açık bir dille ifade ettiğini görmekteyiz. Bu hadislerden bazıları şöyledir:

‘Bir grup insan ‘Ey Allah'ın Elçisi, kıyamet gününde Rabbimizi görecek miyiz?’ diye sordu. O da ‘Siz hiç, havanın bulutsuz olduğu bir dolunay gecesinde ay'ı görmekte zorlanır mısınız?’ buyurdu. Onlar da ‘Hayır, ey Allah'ın Elçisi.’ dediler. O da ‘Peki ya bulutsuz bir günde güneşi görmede zorlanır mısınız?’ dedi. Onlar da ‘Hayır.’ dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber ‘İşte Allah'ı da böyle göreceksiniz.’ buyurdu.”

‘Yanında bulunduğumuz bir dolunay gecesinde Hz. Peygamber aya baktı ve şöyle dedi: ‘Siz, bunu gördüğünüz gibi Rabbinizi de göreceksiniz. O'nu görmede zorluk çekmeyeceksiniz. Siz bulutsuz bir günde güneşi görmede zorlanır mısınız?’ ‘Hayır.’ dediler. Bunun üzerine ‘İşte siz Rabbinizi de böyle göreceksiniz.’ buyurdu.”

10. RIDVÂN

“Allah'ın hoşnutluğu, sevgisi, ebediyen razı olup asla kızmaması” anlamına gelen “Rıdvân” bazı ayet ve hadislerde “Allah'ın kullarına vereceği en büyük lütuf” olarak tanıtılmaktadır. Bazı ayetlerde “... Allah katından bir hoşnutluk(Rıdvân) vardır onlar için...”, “Rableri onları kendi katından bir rahmet, hoşnutluk (Rıdvân) ve içinde bitmez tükenmez nimetler olan, kendileri için hazırlanmış cennetlerle müjdeler.” şeklinde ifadeler geçerken bir ayette de şöyle buyrulmaktadır: “Allah inanan erkeklere ve kadınlara, içinde ebedi kalmak üzere, içinde derelerin, nehirlerin çağıldadığı cennetleri ve Adn cennetlerindeki güzel ve ferah evleri vaat etmiştir. Allah'ın rızası, sevgisi (Rıdvân) ise hepsinden daha büyüktür.”

İlgili hadislerde ise Hz. Peygamber, Rıdvân'ın üstünlüğü şu şekilde ifade etmektedir: “Cennet ehline Allah ‘Ey cennet ehli!’ diye seslenir. Onlar da ‘Buyur ey Rabbimiz’ derler. O, ‘Razı oldunuz mu, memnun musunuz?’ der. Onlar da ‘Sen mahlûkatından hiç kimseye vermediğin şeyleri bize vermişken nasıl olur da razı olmayız!’ derler. O da ‘Ben size bunlardan daha üstününü vereceğim.’ der. Onlar ‘Bunlardan daha üstün olan şey ne olabilir ki?’ derler. Bunu üzerine Allah, ‘Size hoşnutluğumu, sevgimi (Rıdvân) bağışlıyorum. Artık size ebediyen kızmayacağım.’ buyurur.”

Verdiğimiz ayetlerden ve hadis kaynaklarında geçen bu sahih rivayetten anladığımız kadarıyla cennet ehli için en büyük değere haiz olan şeyler maddî hazlardan ziyade manevî hazlar ve gönül huzuru olup bunların başında da Yüce Mevla'nın cemalini seyretmek ve O'nun rızasına ermiş, sevgisini kazanmış olmanın ulvî mutluluğunu yaşamak gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÛRİLER

Çalışmamızın bu son bölümünde, Kur'an'da geçen cennet nimetleri arasında önemli bir yeri olan ve dikkat çekici bir özelliği bulunan "Hûriler" konusunu ele alacağız. Kâinatta mevcut olan çift kutupluluk ve doğal bir insanî ihtiyaç olarak evlilik konularına kısaca değindikten sonra ilgili hadisleri de dikkate alarak Hûrilerle ilgili Kur'an ayetlerini ayrıntılı bir şekilde irdedeceğiz.

1. KÂİNATTAKİ ÇİFT KUTUPLULUK

Varlık âleminde "Tek" olan, ne "Eşi" ne de "Benzeri" bulunan varlık, bütün varlıkların yaratıcısı, "Ezelî" ve "Ebedî" olan Allah'tır. Ve tek olan Allah, hâlihazırda insanın bilgi dairesi içinde bulunan veya potansiyel olarak insanın kavrayış alanı içinde fakat insan tarafından henüz keşfedilmemiş olan her şeyi "Çift" olarak yaratmış olduğunu belirtmektedir:

«*لَا يَخْلُقُ شَيْئًا إِلَّا جَعَلَهُ جَوْثًا مِّنْ لَّيْسَ لَهُ شَيْءٌ مِّثْلَهُ*»: "Toprağın verdiği her ürünü, insanların bizzat kendilerini ve hakkında (henüz) bilgi sahibi olmadıkları şeyleri çift çift yaratan Allah ne yücedir!"

Bir başka ayette ise gece-gündüz, sıcak-soğuk, hareket-hareketsizlik, siyah-beyaz, acı-tatlı, hüznün-sevinç, iyilik-kötülük, ödül-ceza, dişilik-erkeklik... vs. gibi bu âlemde var olan her çeşit çift kutupluluk üzerinde derinlemesine düşünmemiz ve bundan öğüt almamız gerektiği vurgulanmaktadır: «*لَا يَخْلُقُ شَيْئًا إِلَّا جَعَلَهُ جَوْثًا مِّنْ لَّيْسَ لَهُ شَيْءٌ مِّثْلَهُ*»: "Ve her şeyi de çift çift yarattık ki düşünüp öğüt alasınız."

Ayette işaret edildiği gibi her şeyin çift çift yaratılmış olması üzerine düşünmek, insanı bazı hakikatlere ulaştıracaktır. Bu hakikatlerin başında gelen şey de, yaratılmış olan varlıkların hiçbir zaman Yaratan gibi olamayacağı, yaratılmış her bir varlığın âdeta yarım hükmünde yani eksik olduğu ve bir benzerinin, eşinin bulunduğu fakat sadece Yaratanın tek ve benzersiz olduğu gerçeğidir.

Yaratılmışlar âlemine hâkim olan bu çift kutupluluk aşağıdaki ayetlerin de ifade ettiği gibi, "ahsen-i takvîm"(en güzel şekil) üzere yaratılan ve bütün bir dünya hizmetine sunulan insan için de geçerli kılınmış olup birbirinin tamamlayıcısı olan iki karşı cins (erkek- kadın) şeklinde tezahür etmiştir:

“ O ’dur erkek ve dışıden ibaret olan iki çifti yaratan!”

“... Sonra sizi çiftler hâine getirdi...”

“ Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dışıden yarattık...”

2. İNSANÎ BİR İHTİYAÇ OLARAK EVLİLİK

“O’nun ayetlerinden biri de sizin için kendisinde huzura ereceğiniz, kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhameti yerleştirmesidir. Kuşkusuz, bunda, düşünen insanlar için ibretler vardır.”

“Sizi bir tek candan yaratan, ondan da kendisiyle huzur bulacağı eşini var eden O’dur...”

Vermiş olduğumuz bu ayetler ve benzeri birçok ayet, Allah’ın, insanları biyolojik ve psikolojik olarak birbirine ihtiyaç duyan, birbirini tamamlayan, birbirine karşı muhabbet ve ünsiyet hisseden iki cins şeklinde yaratmış olduğunu ifade etmektedir. İlk insandan günümüze, kadın ve erkek arasında sünnetullah gereği var olan bu ilgi ve ihtiyaca binaen -bazı arzû sapmalar hariç- “Evlilik” anlayışı her zaman var olagelmıştır. Evlilik yoluyla oluşturulan kadın-erkek birlikteliği ve dayanışması sayesinde her iki taraf da biyolojik ve psikolojik, maddî ve manevî ihtiyaçlarını meşru yoldan gidermeye çalışmış, evlilik anlayışının zedelendiği ve günümüz toplumlarında görüldüğü gibi evliliğin sorumluluklarından kaçınıldığı zamanlarda ise bu ihtiyaçlarını gayr-ı meşru ve kaçak yollardan, toplum ahlakını ve sosyal yapısını çok kötü etkileyecek şekilde tatmine yönelen birçok insan olmuştur. Bu da bize, çok açık bir şekilde kadın ve erkeğin fitratları gereği birbirlerine muhtaç olduklarını ve birbirlerine olan bu ihtiyaçlarının onlar var oldukları sürece devam edeceğini göstermektedir.

3. CENNETTE EVLİLİK VE AİLE

Dünya hayatında insanların yeme, içme, uyuma, barınma, evlenme gibi birçok ihtiyaçları bulunmaktadır. Ancak tüm bu ihtiyaçları gönlünce giderebilen insan sayısı pek azdır. Cinsî tatmin, söz konusu ihtiyaçlar içerisinde en zor gerçekleştirilene olup paylaşılması da mümkün değildir. Ayrıca insanlar sadece biyolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek değil, aynı zamanda eşleriyle sevgi, merhamet, anlayış, fedakârlık, dostluk, sırdaşlık ve arkadaşlık ilişkisi içerisinde olmayı da arzularlar. Fakat dünya hayatındaki evliliklerde tüm bu arzuların tam anlamıyla gerçekleştirildiği çok az vaki olmakla beraber, bunu gerçekleştiren çiftler dahi bunun çok daha üstün, dünya dertlerinden azade bir ortamda devam etmesini arzu ederler. Bu sebeple, zaten insanın gerçek varlığının ölümle son bulmadığını, asıl hayatın ahirette ebediyen devam edeceğini haber veren Kur’an, genellikle fani âlemde yeterince ulaşılamadığı düşünülen ve/veya daha güzeli arzulan hazların iyiler yani İslamî ölçülerde medenî (muttakî) bir hayat yaşayanlar için ebedî hayatta ideal bir şekilde gerçekleşeceğini vurgulamıştır. Bu sebeple hem maddî tatmin hem de manevî huzur açısından “Evlilik” konusu, Kur’an’ın cennet tasvirleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Kur’an-ı Kerim’de Âhiret mutluluğunun hem maddî hem manevî-ruhî çerçevede tasvir edildiğinden birçok vesileyle daha önce de bahsetmiştik. Âhiret şartlarının dünya şartlarından farklı olduğu bildirilmekle beraber o hayatla ilgili olarak anlatılan

hususlar, dünya realitesi içinde yaşayan insanlara hitap ettiğine göre bunların etkili olabilmesi için insanın akli ve beklentileriyle bir ölçüde uyuşması gerektiği açıktır. Nitekim Kur'an'da cennet hayatı tasvir edilirken bunun dünyadaki mutluluk vasıtalarıyla ilişkilendirilerek anlatıldığı görülmekte, ancak Âhret hayatının çok daha saf ve mutluluk verici olduğu ifade edilmektedir. İşte dünya hayatında fitratı gereği her insanın doğal olarak arzuladığı ve imkânları ölçüsünde gerçekleştirdiği, hem biyolojik hem de psikolojik yönü bulunan bir ihtiyaç olan evlenme, aile kurma, ailesiyle birlikte mutlu ve huzurlu bir hayat sürme realitesinin Kur'an'ın cennet tasvirleri arasında önemli bir yere sahip olması da bu gerçeğe dayanmaktadır. Kur'an'da, cennet hayatının dünyadaki insanî duygular paralelinde kurulacağına ve aile mutluluğunun orada da süreceğine işaret edilerek mümin olan aile fertlerinin cennette de beraber olacakları belirtilmiş ve bu sayede cennet, insan için çok daha cazip, mutlu ve huzur dolu bir mekân olarak tanıtılmıştır.

Kur'an, birçok ayette, cennete girenler için orada genel bir ifadeyle "Eşlerin" olacağını, dolayısıyla cennete girenlerin orada evli olacağını belirtmektedir:

"Onlar ve eşleri gölgeliklerde, divanlar üzerinde kurulacaklar."

"Siz ve eşleriniz, sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz."

"... Onlar için orada tertemiz eşler vardır ve onlar orada ebediyen kalıcıdırlar."

"... İçinde ebediyen kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler ve tertemiz eşler..."

"İman edip doğru ve yararlı işlerde bulunanları ise ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlar orada tertemiz eşlere sahip olacaklar ve onları koyu(huzur verici) bir gölgeye koyacağız."

Ayetlerde geçen "Ezvâc" kelimesi çoğul olup müfredi "Zevc(????)" kelimesidir. Zevc, çift olan şeylerin her birini ifade eden yani birbiriyle evli olan hem erkek hem de kadın için kullanılan bir kelimedir. Bu sebeple Türkçeye "Eş" olarak çevrilebilir. Kur'an'da da zevc kelimesiyle yerine göre kadın, yerine göre erkek kastedilmiştir. Yukarıda verdiğimiz ayetlerde geçen "Tertemiz eşler" ifadesi her ne kadar daha çok kadınlarla ilgili bir niteleme olarak anlaşılmissa da erkekleri de kapsayan genel bir anlama sahiptir. Bu durumda bu ifade, "Cennete giren kadınlar da erkekler de tertemiz yani maddî, manevî her türlü kirden arınmış olacaklardır." şeklinde anlaşılabilir.

Cennette evliliğin mevcut olduğunu ifade eden ayetler yukarıda verdiklerimizden ibaret değildir. İlerde özel olarak değineceğimiz Hürilerle ilgili ayetler de cennette evliliğin mevcudiyetinin bir başka delilidir. Bazı hadislerde de Hz. Peygamber, cennette bekâr hiç kimsenin olmayacağını ifade etmiştir.

Kur'an cennet ehlinin evli olmasının yanında ayrıca kendileri gibi cenneti hak eden ataları ve çocukları ile cennette birlikte olacaklarından bahsetmektedir:

"Onlar için Adn cennetleri -vardır ki- atalarından, eşlerinden ve çocuklarından salih olanlarla beraber oraya gireceklerdir..."

"Melekler: 'Ey Rabbimiz!. Onları ve atalarından, eşlerinden ve zürriyetlerinden iyi olanları, kendilerine vaat etmiş olduğun Adn Cennetlerine koy. Şüphesiz ki mutlak üstün ve hikmet sahibi olan sensin, sen!' derler."

"O kimseler ki, iman ettiler ve kendilerine zürriyetleri de iman ile tâbi oldular, onlara zürriyetlerini de kattık ve onların amellerinden bir şeyi de eksiltmedik. Her şahıs, kendi kazandığı şeye bağlıdır."

Ayetlerden açıkça anlaşıldığı gibi uzun yıllarını birlikte geçirmiş, acısıyla tatlısıyla bazen bir ömrü birlikte yaşamış ve birbirine karşı içlerinde olabilecek her türlü olumsuz duygu ortadan kaldırılmış olan cennetlik çiftler, ebedi hayatta da birlikte olma şerefine, onlar gibi cenneti hak eden ciğerpareleri, evlatları ile beraber ereceklerdir. Bunun ne kadar büyük bir huzur ve sevinç vesilesi olduğu açıktır.

4. CENNET KADINLARI

Cennette girecek olan kişilerin orada her yönüyle “Tertemiz” eşlerinin olacağını belirten yukarıda verdiğimiz genel anlamlı ayetlerin dışında kimi ayetlerde ise özel olarak cennetteki kadınlara has bazı niteliklerden bahsedilmektedir. Burada bu ayetleri ve ilgili hadisleri ele alacağız.

4.1. Cennet Kadınlardan Bahseden Ayetler

Cennette mümin erkeklerle evlendirilecek olan kadınların niteliklerini anlatan ayetlere geçmeden önce Kur'an'ın cennet tasvirleri arasında cennet kadınlarına özel bir yer verilmesinin arka planında yatan sebepler hakkında bazı hususlara değinmemiz yerinde olacaktır.

Âl-i İmran Sûresi'nin 14. ayetinde insanların önemli bir özelliğine dikkat çekilir: “*لَا يَمَسُّهُنَّ فِيهَا نَجَسٌ وَلَا يَلْبَسُونَ فِيهَا ثِيَابًا كَالثِّيَابِ الدُّنْيَا ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ*”. “Kadınlara, çocuklara, altın ve gümüş cinsinden biriktirilmiş yığın yığın mallara, soylu atlara, sağmal hayvanlara ve arazilere/ekinlere yönelik arzular insanlara çekici kılınmıştır. Bunlar dünya hayatının geçici zevkleri, tadımlıklarıdır; Ama Allah'tır hedeflerin en güzeli katında olan!”

Ayette erkeklerin kadınlara yönelik arzuları, insanların çoluk-çocuk ve mal-mülk sahibi olmaya karşı duydukları arzudan daha önce ifade edilmiştir. Bu ayetten hemen sonra gelen ayette ise bu tür arzulara kapılarak kötülüğe sapmayan, meşru sınırları aşmayan muttakî kişilerin cennetin mükemmel nimetlerine kavuşacakları belirtilmektedir:

“*لَا يَمَسُّهُنَّ فِيهَا نَجَسٌ وَلَا يَلْبَسُونَ فِيهَا ثِيَابًا كَالثِّيَابِ الدُّنْيَا ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ*”. “De ki: Size onlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takva sahibi olanlar için Rablerinin katında, ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın hoşnutluğu vardır. Allah kullarını hakkıyla görendir.”

Verdiğimiz bu ayetlerde özellikle dikkat çeken şey, erkeğin kadına duyduğu arzunun en başta zikredilmesi ve dünyada bu arzusunun kendisini harama itmesine izin vermeyenlere cennetteki “tertemiz eşler”in vadedilmiş olmasıdır.

Aynı dünyayı, aynı hayatı paylaşan bu iki cins birbirleri için birer imtihan vesilesi ise de kendisine karşı erkeğin hissettiği güçlü arzu ve ilgi sebebiyle kadın, erkek için daha zorlu bir sınavdır. Kadın da erkeğe doğru bir temayüle sahiptir fakat o bu temayüle karşı direnmede erkekten daha mukavemetlidir. Bu, her zaman böyle olagelmıştır. Günümüzde mağaza açılışından

4.2. Hûri Kavramı

“Hûri” kelimesi Kur’an’da geçen “Hûr” kelimesinden elde edilmiş ve Türkçede yaygınlaşmış olan bir kelime olup bu şekilde Arapçada kullanılmamaktadır. Türkçede bu kelimeyle “Cennet Kızı” yani Allah’ın cennette yarattığı özel bir kadın türü kastedilir.

“Hûr (????)” kelimesi ise hem “Ahver (?????)” hem de “Havrâ (???????)” kelimelerinin çoğuludur. Kelime Kur’an’da toplam dört ayette geçmekte ve müennes (dişil) yani “Havrâ” kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Bu kelimelerin kökü “Haver (?????)” kelimesi olup “Gözün beyazının bembeyaz, siyahının da siyah olması; gözbebeklerinin yuvarlak, gözkapaklarının da ince olması” anlamına gelmektedir. Bu kökten türeyen “Havrâ” kelimesi ise Araplar arasında “Genç, güzel, beyaz tenli ve koyu siyah gözlü kadınlar”ı ifade etmekte kullanılan bir sıfat olarak yaygınlaşmıştır. Kelimenin aslen ceylan ve ineklerin gözlerinin güzelliğini ifade eden bir sıfat olduğu, güzel gözlü kadınlar için kullanımının ise mecazî olduğu söylenmektedir.

Araplar, çölde yaşayan kadınlara nispetle daha beyaz tenli, bakımlı ve temiz olan şehir kadınları için “Havâriyyât” ifadesini de kullanmışlardır.

“Haver” kelimesinin “Siyahlık” demek olduğunu, bunun da hûrilerin gözlerinin tamamen siyah olacağı anlamına geldiğini söyleyenler olmuşsa da İbn Kayyim bu açıklamanın yanlış olduğunu ve dilciler tarafından kabul görmediğini, “Haver”in “Beyazlık” anlamına geldiğini ifade etmektedir. Tefsirler, İbn Mes’ud’un, ayetlerde geçen “???? ????” ifadelerini, “???? ????” şeklinde okuduğunu, bunun da “Hûr” kelimesinin “Beyaz tenli kadınlar” anlamına geldiğine delil olduğunu kaydederler. Zira “????”, “Beyaz” anlamına gelen bir kelimedir. Hatta beyaz tüylü erkek deveye “?????????”, dişisine ise “?????????” denir.

4.3. Kur’an’ın Hûrilerle İlgili Nitelemeleri

Kur’an’da cennet kadınlarının cennette sahip olacakları özelliklerden bahseden bazı ifadeler mevcuttur. Biz bu özelliklerden bahsederken “Cennet kadınları” ifadesi yerine daha çok “Hûriler” ifadesini kullanacağız fakat belirtelim ki bununla Allah’ın özel olarak cennette yarattığı ayrı bir tür varlığı değil, genel anlamıyla cennet kadınlarını kastediyoruz. Çünkü Kur’an’ın bazı ayetlerde “Hûri” kelimesiyle, bazı ayetlerde ise farklı kelimelerle bahsettiği cennet kadınlarının cennete özel bir kadın türü mü yoksa cennete giren dünya kadınları mı olduğu tartışmasını Hûriler konusunun sonunda işleyeceğiz. Bu sebeple tekrar belirtelim ki “Hûri” kelimesini, genel anlamda cennet kadınlarını kapsayan bir ifade olarak kullanıyoruz. Bu ön açıklamadan sonra artık Kur’an’ın cennet kadınlarıyla ilgili nitelemelerine geçebiliriz.

4.3.i. Ten, Göz, Yüz ve Ahlak Güzelliği

Cennet kadınlarının özelliklerinden bahseden ayetlerde genellikle en başta zikredilen kelime “????” olduğundan, aslında son derece güzel olmayı ifade eden bu kelime, cennet kadınlarının ismi olarak meşhur olmuş, hatta Türkçeye de “Hûri” şeklinde geçmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi “Hûri” kelimesi “Havrâ”nın çoğuludur. Havrâ, “Beyazlık, beyaz olmak” anlamındaki “Haver” kökünden türemiş olan ve Araplarca beyaz tenli ve çok güzel gözlü kadınlar için kullanılan bir sıfattır. Hûr kelimesi Kur’an’da sadece bir yerde tek başına, üç ayette ise “????” kelimesiyle birlikte “?????????” şeklinde kullanılmıştır.

Hûrilerin özellikle göz güzelliğini ifade eden kelime ise “**أَجْرٌ**” kelimesinin çoğulu olan “**أَجْرٌ**” kelimesidir. Aslında Araplar, gözlerinin iriliği ve güzelliği sebebiyle ceylan için kullandıkları bu sıfatı, teşbih yoluyla “Güzel gözlü kadınlar” için de kullanmışlardır.

Her iki kelimenin de sahip oldukları anlamları dikkate alarak “**أَجْرٌ**” terkinin “Beyaz tenli, ceylan gözlü güzeller” şeklinde Türkçeye çevirmemiz mümkündür.

Bir ayette ise Hûriler hakkında “**أَجْرٌ** **أَجْرٌ**” ifadesi geçmekte olup bu ifade genelde “İyi ahlaklı, güzel yüzlü, seçkin” şeklinde yorumlanmıştır.

4.3.ii. Sevgi Dolu Olmaları

Kur’an’ın Hûrilerle ilgili olarak kullandığı bir başka kelime de “**أَجْرٌ**” kelimesidir. ‘Urub, “**أَجْرٌ**” kelimesinin çoğulu olup “Kocalarına âşık olan, cilveli, işveli, yumuşak başlı ve iffetli kadınlar” anlamına gelir. Kelime sadece bir ayette geçmektedir: “**أَجْرٌ** **أَجْرٌ**”: “(Onları) kocalarına karşı sevgi dolu yaşıt kızlar kıldık.”

4.3.iii. Yaşıt Olmaları

Hûrilerin bir başka nitelikleri de hepsinin birbiriyle veya kocalarıyla yaşıt olmalarıdır. Hûrilerin yaşıt olduklarını ifade eden kelime “**أَجْرٌ**”dır. Tekili “**أَجْرٌ**” olup “Tıpkı kaburga kemikleri gibi birbirine benzeyen ve aynı yaşta olan kızlar” anlamına gelen bu kelime Kur’an’da üç yerde geçmektedir. Ayetlerde geçen yaşıtlıktan kasıt, cennet kadınları arasındaki yaşıtlık ve benzerlik olabileceği gibi, cennet kadınlarıyla kocaları arasındaki yaşıtlık ve benzerlik de olabilir.

4.3.iv. Bâkire Olmaları

Hûrilerin bir özellikleri de bâkire olmalarıdır. Bir ayette açıkça “**أَجْرٌ** **أَجْرٌ**”: “Onları bâkireler kıldık.” denirken iki ayette ise “**أَجْرٌ** **أَجْرٌ** **أَجْرٌ** **أَجْرٌ**”: “Onlardan önce kendilerine ne bir insan ne de cin dokunmuştur.” denmektedir.

Ayetlerde geçen “**أَجْرٌ**” kelimesi “Bekâreti gidermek, kanatmak, cima yapmak, hayız kanı ve dokunmak” gibi anlamlara gelir. Kendisiyle ilk defa ilişkiye girilen ve bekâreti giderilen kız için “**أَجْرٌ**” ifadesi kullanılır. Hatta, “Henüz hiç kimsenin girmedeği bahçe” için mecâzen “**أَجْرٌ**” ifadesi; “Henüz hiç çiftleşmemiş dişi deve” için “**أَجْرٌ**” ifadesi kullanılır.

Kendilerine ne bir insanın ne de cinin dokunmadığı belirtilen bu varlıkların yani Hûrilerin dünya kadınları mı yoksa cennette yaratılmış varlıklar mı oldukları konusunda âlimler arasında farklı yorumlar bulunmakta olup bu konuyu ayrı bir başlık altında ayrıntısıyla ele alacağız.

4.3.v. Çadırlara Kapanmış Olmaları

Kur’an’da sadece bir ayette Hûriler hakkında “**أَجْرٌ** **أَجْرٌ** **أَجْرٌ** **أَجْرٌ**”: “Çadırlarda korunan muhteşem güzeller” ifadesi geçmektedir. Ayetteki “Maksûrât” kelimesi “Tıpkı hükümdarların hanımları gibi özel yerlerde korunan, herkesin

göremediği kadınlar” anlamına gelir. “Hıyâm” ise “Çadır” anlamına gelir. Buhârî’de geçen bir hadise göre cennetteki bu çadırlar içi oyulmuş büyük bir inciden olup göğe doğru altmış mil uzunluğundadır ve bunun değişik bölmelerinde birbirlerini görmeyecek şekilde cennetlik kişinin aile fertleri bulunur.

4.3.vi. Bakışlarını Eşlerine Odaklamaları

Hûrilerin bir başka özelliği ise kocalarına olan sevgi ve bağlılıkları sebebiyle âdeta başka hiçbir şeyi gözleri görmez bir halde bakışlarını sadece onlara odaklamalarıdır. Kur’an’da “????????? ??????” şeklinde belirtilen bu özellik üç yerde geçmektedir.

“?????”, “Kısmak, kısaltmak, menetmek, hasretmek” anlamlara gelirken “?????” ise “Taraf, göz, bakış, kenar, uç” anlamlarına gelmektedir. “Kasirâtu’t-Tarf” ifadesi müfessirlerin çoğunluğu tarafından “Bakışlarını, kalplerini, ve kendilerini kocalarına hasreden, sadece kocalarını arzulayan, başkalarında gözü olmayan kadınlar” şeklinde açıklanırken kimilerince de “Güzellik ve çekicilikleri sebebiyle kocalarının bakışlarını daima kendilerine çeken” veya “Edep ve utangaçlıkları sebebiyle gözlerini kısıyan, önlerine bakan, oraya buraya bakmayan kadınlar” şeklinde açıklanmıştır.

4.3.vii. Belirgin Göğüslü Olmaları

Hûrilerin Kur’an’da geçen özelliklerinden biri de “????????” kelimesiyle ifade edilmektedir. Kevâ’ib, “????????” kelimesinin çoğulu olup Arapçada, “Göğüsleri iyice kabarıp belirginleşmiş olan, göğüsleri belli olmayacak kadar küçük yaşta, sarkacak kadar da büyük yaşta olmayan kızlar” anlamına gelir. Kelime sadece bir ayette geçmektedir: “????????? ???????: “*Ve göğüsleri belirginleşmiş yaşıt kızlar (var onlar için.)*”

4.3.viii. Gizlenmiş İnci veya Yumurta Gibi Olmaları

Kur’an’da Hûrilerin tenlerinin beyazlığı ve saflığı ile ilgili teşbihler de mevcuttur. Bir ayette Hûriler gizlenen, korunan yumurtalara benzetilmektedirler: “????????? ?????? ???????????: “*Saklanmış yumurtalar gibi (tertemiz ve bembeyazdırlar onlar.)*”

Ayette geçen “Beyd” kelimesi genelde, hafif sarıya çalan beyaz rengi ve temiz bir şekilde korunması sebebiyle çok beğenilen “deve kuşu yumurtası” olarak yorumlanmıştır. Zira Araplarda güzel kadınlar için deve kuşu yumurtası benzetmesi yapılır. “Beyd”den kastın yumurtanın kabuğunun altındaki ince zar olduğu da söylenmiştir.

Bir ayette ise Hûriler, incilere benzetilmektedirler: “????????? ?????? ???????????: “*Saklanmış inciler gibidirler onlar.*”

4.3.ix. Yakut ve Mercana Benzemeleri

Bir ayette de Hûriler yâkut ve mercana benzetilmektedirler: “????????? ?????? ???????????: “*Sanki onlar birer yâkut ve mercandırlar.*”

“Yâkut”, kırmızı renkli ve şeffâf olan bir çeşit değerli taşdır. “Mercan” ise “Küçük inci taneleri” taneleri anlamına gelir. Müfessirler ayeti “Onlar yâkut şeffaflığında ve mercan beyazlığındadırlar.” şeklinde yorumlamaktadırlar. Cennet kadınlarının

güzelliğini anlatan hadislerde geçen “Yetmiş kat elbisenin altından bile bacaklarının iliği görünür.” şeklindeki ifadeler de bu yorumu destekler mahiyettedir.

Hûrilerin hem fizikî hem de manevî yönden mükemmelliklerinden bahseden ayetlere değindikten sonra şimdi de mahiyetlerinin ne olduğuna yani Hûrilerin cennete giren dünya kadınları mı yoksa Allah'ın cennetlik erkekler için yarattığı özel bir varlık mı olduğuna dair tartışmaları ele alacağız.

4.4. Hûrilerin Dünya Kadınları Olup Olmadığı Tartışması

Hûri dediğimiz “Ceylan gözlü, beyaz tenli muhteşem güzellerin” cennet erkekleri için özel olarak yaratılmış ayrı bir tür olduğu fikri, her ne kadar Müslümanlar arasındaki meşhur görüş ise de İslam âlimleri tarafından üzerinde ittifak sağlanmış bir görüş değildir. Az sayıda da olsa bu konu da farklı görüşe sahip olan İslam âlimleri mevcuttur. Bu sebeple biz burada bu tartışmanın ayrıntılarını gündeme getirerek bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

Öncelikle belirtmek gerekir ki cennet kadınlarının özelliklerinden bahseden yukarda verdiğimiz ayetlerde, Hûrilerin ayrı bir tür olduğuna dair açık ve net hiçbir ifade bulunmadığından, ayetler hakkında yapılan yorumlar da birbirinden farklı olmuştur. Bu sebeple ilgili ayetler üzerinde bir miktar durduktan sonra Hûrilerle ilgili hadislere geçeceğiz.

Cennet kadınlarıyla ilgili ayetlerde üzerinde durmamız gereken ilk şey “Hûr” yani Türkçedeki karşılığıyla “Hûriler” ifadesidir. Daha önce kelimenin anlamına ilişkin açıklamaları da vererek belirttiğimiz gibi Kur'an'da dört defa geçen “Hûr” kelimesi, özel olarak cennette yaratılmış bir kadın türünün ismi olmayıp sadece cennet kadınlarının muhteşem güzelliklerini resmeden veciz bir ifade, âdeta isimleşmiş bir sıfattır. Zira “Hûr”, Kur'an'ın inişinden önce de Araplar tarafından kullanılan ve “Ceylan gözlü dilberler, beyaz tenli muhteşem güzeller” vb. anlamlara gelen bir güzellik ifadesidir. “Hûr” kelimesi, sahip olduğu bu anlam sebebiyle, Hûrilerin dünya kadınları mı yoksa ayrı bir tür mü olduğu konusunda delil olabilecek bir özelliğe sahip olmadığından bu yönüyle tartışmaya mevzu bahis olmamıştır. Fakat kelimenin bu yönü iyi bilinmediğinde bazı yanlışlar yapılabilmektedir. Buna en iyi örnek, cennetle ilgili olarak hazırlanmış bir mastır tezinde, tezi hazırlayan kişinin ilgili ayetlerde bahsi geçen özelliklerin hangi kadınlara ait olduğu konusunda görüş ayrılığı olduğunu belirttikten sonra sadece ayetlerde “Hûr” kelimesinin geçmiş olmasından hareketle, “Halbuki Kur'an, bunların hûriler olduğunu sarahaten belirtmektedir.” demesidir. Bu, bariz bir hatadır çünkü zaten asıl tartışma, Kur'an'ın “Hûriler” diye bahsettiği kadınlarının kim olduğu hakkındayken yazar, “Hûr” kelimesinin cennete özel ayrı bir türün ismi olduğu ön kabulünden ve ayetlerde “Hûr” kelimesinin geçmiş olmasından hareketle “Kur'an, bunların hûriler olduğunu sarahaten belirtmektedir.” şeklinde çok yanlış bir ifade kullanmıştır. “Hûr” kelimesiyle ilgili bu değerlendirmelerden sonra cennet kadınlarıyla ilgili ayetler arasında tartışmaların temelini oluşturan iki ifadeye geçebiliriz.

Bu ifadelerden birincisi Rahman Sûresi'nde iki defa geçen “*كُلٌّ مِّنْهُمْ لِيُقَسِّمَهُنَّ لِقَوْمِهِمْ إِن يَسْأَلُونَكَ عَنِ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْهَا قُلْ أُخْرِجُوا مِنْهَا لِيُنذِرَ قَوْمَهُمْ لَعَلَّ يَتَّقُونَ*”: “Kendilerinden önce onlara (hûrilere) ne bir insan ne de cin dokunmuştur.” ifadesidir. Burada, dünya kadınlarının mı yoksa ayrı bir türün mü kastedildiği ihtilafıdır. Birçok âlime göre burada bahsedilen kadınlar Allah'ın cennet erkekleri için özel olarak yaratacağı kadınlar olup bunlar, dünya kadınları gibi bekâretleri giderilmiş kadınlar değildir. Bazı âlimlere göreyse burada bahsi geçen kadınlar aslen dünya kadınları olup Allah onları yepyeni bir şekilde yarattığı için hiç kimse kendilerine dokunmamış bir halde yani bâkire olacaklardır. Son görüşü savunanlardan biri İmam Şa'bî olup şöyle demektedir: “Bu kadınlar, dünya kadınlarındandır. Yeniden

yaratıldıklarından beri hiç kimse tarafından kendilerine dokunulmamıştır.” İbn Abbas’ın da ayet hakkında “Bunlar, bâkire olarak ölen Âdem kızlarıdır.” dediği rivayet edilmektedir. İmam Kelbî ise ayet hakkında şöyle demektedir: “Bu yeni yaratılışlarında, kendileriyle ne bir insan ne de cin birleşmiştir.” Hasan-ı Basrî’nin de “(Ayetlerde geçen) ceylan gözlü hûriler, onların dünyadaki mümin ve itaatkâr hanımlarıdır.” dediği ve onun fikirlerini benimseyenlerin, ayetlerde geçen ifadeyi İmam Şa’bî ve İmam Kelbî gibi yorumladıkları rivayet edilmektedir.

Özetlemek gerekirse Rahman Sûresi’nde geçen “Kendilerinden önce onlara ne bir insan ne de cin dokunmuştur.” ifadesiyle ilgili iki görüş mevcuttur:

1. Görüş: Bahsi geçen bu kadınlar, dünya kadınları olmayıp cennet kızlarıdır. Zira dünya kadınları, kendilerine el değmemiş kadınlar değillerdir.
2. Görüş: Bu kadınlar, dünya kadınlarıdır. Yeni bir yaratılışla yaratıldıkları yani âdeta yeniden doğdukları için kendilerine hiç el değmemiş haldedirler.

İkinci görüşü savunanların ileri sürdükleri delillerden biri, Vakıa Sûresi’nin 35. ayetidir. Fakat diğer grup bu ayeti de onlardan farklı yorumlamaktadır. Şimdi bu ayet üzerinde duralım:

Vakıa Sûresi’nde şu ifadeler geçmektedir: “*وَمِنْ آيَاتِنَا تَخَوُّهُمْ إِذْ نَادَوْا رَبَّهُمْ حَمِيمًا خَالِدِينَ فِيهَا يَخْتَلِفُ فِيهَا بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ يَكْتُمُ السِّرَّ يَوْمَ تَشْتَقِقُونَ الذُّرِّيَّاتِ يَكْتُمْنَ لَأُبَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ*”: “*Biz onları(cennet kadınlarını) yepyeni bir şekilde yarattık ve onları bâkireler, kocalarına âşık, yaşıt kızlar kıldık.*”

Ayetteki “*وَمِنْ آيَاتِنَا* O kadınlar” zamirinden kimin kastedildiği konusunda tam bir görüş birliği olmasa da çoğunluğa göre burada kastedilen kadınlar, dünya kadınlarıdır. Katâde, Sa’id b. Cübeyr ve İbn Abbas’a göre ayet, dünya kadınlarının yeni bir yaratılışla yaratılacağından bahsetmektedir. Kelbî ve Mukâtil de burada bahsedilen kadınların, saçları ağarmış, yaşlanmış dünya kadınları olduğunu söylemektedir. Hz. Peygamber’in, bu ayette bahsedilen kadınların, dünyadaki saçları ağarmış, gözleri iyi görmeyen, yaşlı kadınlar olduğunu ifade ettiğine dair birçok rivayet mevcuttur. Tirmizî’nin Sünen’inde, Beyhakî’nin Kitabı’l-Ba’s’inde, Suyûtî’nin el-Büdûru’s-Sâfire’sinde ve Taberî’de geçen bu rivayetlerden bazıları senet yönünden zayıf olsa da hepsi birlikte düşünüldüğünde delil olabilecek mahiyettedirler.

Kanaatimizce Vakıa Sûresi’nin yukarıdaki üç ayeti üzerinde anlam bütünlüğü açısından düşündüğümüzde de burada bahsedilen kadınların, dünya kadınları olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zira öncelikle “Biz onları yepyeni bir şekilde yarattık.” ifadesinde, daha önceleri mevcut olan bir varlığın, yeniden, farklı bir yaratılışla yaratılması yani herhangi bir doğum olayı olmaksızın var edilmesi şeklinde bir anlam öne çıkmaktadır. Bunun da ötesinde, bu ifadenin hemen peşinden “Ve onları bâkireler kıldık.” denmektedir ki aslında bu, tartışmaya son noktayı koyacak ifadedir. Çünkü burada, dünya kadınları dışında, cennette yaratılacak kadınlardan bahsediliyorsa eğer, “Onları bâkireler kıldık.” demek anlamsız olur. Zira cennette yaratılmış ve kendilerine hiç kimse dokunmamış varlıkların, bâkire olmaları dışında bir ihtimal zaten düşünülemez. Bu sebeplerden dolayı bu ayetlerde bahsedilenin, dünya kadınlarının cennete girdikleri takdirde yepyeni bir şekilde yaratılmaları olması çok daha doğru ve mantıklı görünmektedir.

Beyhakî’nin, râvi zincirini vererek naklettiği bir rivayete göre İmam-ı Şa’bî, Rahman ve Vakıa Sûreleri’nde geçen yukarıda verdiğimiz ayetleri birbirleriyle uyumlu bir bütün olarak görmüş ve “Kendilerinden önce onlara ne bir insan ne de cin dokunmuştur.” ayeti hakkında şöyle demiştir: “Onlar, Allah’ın başka bir yaratılışla yarattığı dünya kadınlarıdır. Zira Allah, ‘Biz

onları yepyeni bir şekilde yarattık ve onları bâkireler, kocalarına âşık kızlar kıldık.’ demektedir. İşte bu yeni yaratılışlarında, kocalarından önce onlara ne bir insan ne de cin dokunmuştur.”

Hürilerle ilgili ayetler hakkında vermiş olduğumuz bu bilgilerden ortaya çıkan sonuç, sadece Kur’an’dan hareketle, cennette dünya kadınları dışında ayrı bir kadın türünün olduğunun söylenemeyeceğidir. Çünkü Kur’an’ın, cennete özel bir kadın türünden bahsettiğine dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Hatta Kur’an’daki ifadelerin, bu dünyada Allah’ın rızasına uygun bir hayat yaşayarak cennete giren kadınlara yönelik birer müjde olduğunu söylemek daha doğru görünmektedir. Fakat belirtmek gerekir ki Kur’an’da geçen hurilerle ilgili ayetlerin, genellikle “cennete has ayrı bir tür” şeklinde yorumlanmasının asıl nedeni, Hürileri dünya kadınlarının dışında ayrı bir tür olarak tanımlayan bazı hadislerdir. Bu sebepten dolayı Hürilerden bahseden hadislerle değinme ihtiyacı hissediyoruz.

Cennet kadınlarından bahsedilen ayetlerde olduğu gibi, birçok hadiste de “????????” ifadesi geçmektedir fakat daha önce de belirttiğimiz gibi bu ifade tek başına Hürilerin ayrı bir tür olduğuna delil değildir. Hadis literatüründe, en güvenilir hadis kitapları olarak bilinen ve “Sahiheyn” diye meşhur olan Buhârî ve Müslim’in Sahihlerinde geçen hadislerde de Hüriler ayrı bir tür olarak anlatılmamakta, “????????” ifadesi mutlak olarak “Cennet Kadınları”nı niteleyen bir sıfat olarak geçmektedir. Cennet kadınlarıyla ilgili olarak Buhârî ve Müslim’de geçen hadisleri bir bütün olarak ele aldığımızda Hürilerin dünya kadınları olacakları fikri öne çıkmaktadır. “????????” ifadesi geçmeksizin, cennetteki her bir erkeğin iki eşinin olacağını ifade eden bir hadis şöyledir:

“Cennete ilk giren zümrenin yüzleri ayın dolunay hâli gibi parlaktır. Onlar cennette tükürmez, sümükürmez ve hâcet gidermezler. Oradaki kapları ve tarakları altından ve gümüşten, tütsüleri Hint tütsüsündendir. Terleri misktir. Onlardan her adamın, güzelliği sebebiyle etinin altındaki iliği görünen **iki hanımı** vardır (????????). Aralarında ne bir ihtilaf ne de öfke vardır. Kalpleri tek bir kalp gibidir. Sabah akşam Allah’i tespih ederler.”

Bu hadisle hemen hemen aynı ifadelere sahip olan Buhârî’deki bir başka hadiste ise “????????” ifadesi yerine “????????” ifadesi geçmektedir. Müslim’de geçen yakın bir rivayette ise “????????” ifadesi geçmektedir.

Görüldüğü gibi bu hadislerde, cennetteki hanımların ayrı bir tür olduklarına dair bir ima bulunmamakta, hatta “Hürî” ifadesi dahi geçmemektedir.

Yukarıdaki hadisle hemen hemen aynı ifadelere sahip olan Buhârî’de geçen bir rivayette ise “????????” ifadesi kullanılmıştır. Hem Buhârî hem de Müslim’de geçen bir hadiste ise “????????” ifadesi mevcuttur.

Müslim’de geçen bir başka hadiste şu ifadeler geçmektedir: “..Tüm istekleri sona erince Allah ona: ‘Tüm bu istediklerini ve üstelik bunların on katını veriyorum sana.’ der. Sonra adam (cennettekî)evine girince **ceylan gözlü güzellere iki hanımı** (????????) yanına gelir ve ona: ‘Semi bizim için diriltin, bizi de semin için diriltin Allah’a hamdolsun!’ derler.”

Sihhatlerinde şüphe olmayan, vermiş olduğumuz tüm bu hadislerde, çok açık bir şekilde, cennetteki her erkeğin sadece **iki eşinin** olacağı bildirilmekte ve bu eşler için de “????????” yani “**Ceylan gözlü muhteşem güzellere**” ifadesi kullanılmaktadır. Bu **iki hanım** dışında herhangi bir hanımdan bahsedilmediğine göre bunların dünya kadınları olduğunu söylemek daha doğru görünmektedir.

Buhârî ve Müslim’de geçen, cennet kadınlarıyla ilgili rivayetler, görüldüğü gibi kendi aralarında tutarlı olup hiçbir çelişki içermezken diğer hadis kaynakları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Örneğin Tirmizî’nin Sünen’inde geçen cennet kadınlarıyla ilgili rivayetleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Bir rivayetteki ifadeler, yukarıda verdiğimiz Buhârî ve Müslim’de geçen cennete giren ilk zümreyle ilgili rivayetlerdeki ifadelerle aynıdır. Tirmizî’de de Buhârî ve Müslim’de olduğu gibi “Onlardan her adamın, güzelliği sebebiyle etinin altındaki iliği dahi görünen **iki hanımı** vardır (ﷺ ﷺ ﷺ ﷺ).” ifadesi geçmektedir.

2. Tirmizî’deki bir başka rivayette de cennete giren ilk zümreden bahsedilmekte ve hadiste “ﷺ ﷺ ﷺ ﷺ” ifadesi geçmektedir.

Tirmizî’nin Sünen’inde geçen diğer bazı rivayetler ise şöyledir:

3. “Allah katında, şehidin altı özelliği vardır: (Darbe aldığı) ilk anda günahları bağışlanır; cennetteki yerini görür; kabir azabından uzak olur ve (kıyametin) büyük korkusundan emin olur; başına vakar tâcı konur ki onun üzerindeki bir tek yakut dünya ve üzerindeki her şeyden daha değerlidir; ceylan gözlü muhteşem güzellerden **yetmiş iki** tanesiyle evlendirilir; kendi yakınlarından yetmiş kişiye şefaâtçi olur.”

4. “Dünyada her ne zaman bir kadın kendi kocasına eziyet ederse, kocasının ceylan gözlü muhteşem güzellerden olan eşi, ‘Allah senin canını alsın, ona eziyet etmesene! O şimdi senin yanında misafir fakat yakında seni bırakıp bize gelecek.’ der.”

5. “Her kim, istediğini yapmaya gücü yettiği halde öfkesine hâkim olursa kıyamet günü Allah onu, tüm mahlûkatın huzuruna çıkarır ve ceylan gözlü güzellerden dilediğini seçmesine izin verir.”

6. “Cennette, ceylan gözlü muhteşem güzellerin toplanma vakitleri olur. Yaratılmışların bir benzerini daha işitmedikleri (güzel) seslerle şöyle nida ederler: Bizler ebedileriz, asla yok olmayız; Nimet görenleriz, asla sıkıntı çekmeyiz; Hoşnut olanlarız, asla darılmayız; müjdeler olsun kendileri bizim için var olan ve bizim de kendileri için var olduğumuz erkeklere!”

7. “Cennet ehli arasından en düşük derecede olan kişinin dahi **seksen bin hizmetçisi ve yetmiş iki hanımı** vardır. Ona, inci, zebercet ve yakuttan yapılmış, Câbiye (Şam’da bir yer) ile San’a arası kadar geniş bir kubbe dikilir.”

Tirmizî’de geçen bu rivayetlerden ilk ikisinde, herhangi bir istisna yapılmaksızın cennetlik her erkeğin iki eşinin olacağı ifade edilmektedir. Bu hadislerin ilki Buhârî’de geçen bir rivayetle tıpatıp aynı olup Tirmizî tarafından da “Sahih” diye nitelenmiştir. İkincisi için ise Tirmizî, “Hasen-Sahih” demiştir. Tirmizî’nin “Hasen-Sahih-Ğarib” diye nitelediği üçüncü hadis ise ilk iki hadisle çelişmektedir. Zira ilk iki hadiste bir istisna yapılmaksızın her erkek için iki eşten bahsedilmişken burada şehit olan kişinin cennette, ceylan gözlü muhteşem güzellerden yetmiş iki eşinin olacağı belirtilmiştir. “İlk iki hadis genel bir ifadedir fakat üçüncüsünde şehide has bir durumdan bahsedilmiştir.” şeklinde bir açıklama yapsak bile yedinci sırada verdiğimiz rivayet işi içinden çıkılmaz bir hâle sokmaktadır. Zira yedinci hadiste, şehit bir yana, cennet ehlinin en düşük derecede olanının bile yetmiş iki hanımının olacağı ifadesi geçerken aşağıda vereceğimiz, İbn-i Mâce’de geçen bir rivayette ise şehit için sadece “Ceylan gözlü muhteşem güzellerle evlendirilir.” denmektedir.

Dördüncü ve beşinci sıradaki rivayetler hakkında Tirmizî’nin yaptığı değerlendirme ise “Hasen-Ğarib” şeklindedir. Altıncı

rivayet hakkında ise sadece “Ėarib” değerlendirmesini yapmıştır.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde de geçen cennet kadınlarıyla ilgili rivayetler ise şoyledir:

1. “Cennete ilk giren zümrenin yüzleri, ayın dolunay hâli gibi parlaktır..... Hanımları da ceylan gözlü muhteşem güzellerdir (? ????????? ?????? ?????). Tüm cennet ehlinin ahlakı-huyu tek bir adamın ahlakı-huyu gibidir. Babaları Âdem sûretinde olup altmış zira ' boyundadırlar.”

2. “Allah katında, şehidin altı özelliği vardır: (Darbe alıp da) kanının aktığı ilk anda günahları bağışlanır; cennetteki yerini görür; kabir azabından uzak olur ve (kıyametin) büyük korkusundan emin olur; kendisine iman elbisesi giydirilir; ceylan gözlü muhteşem güzellerle evlendirilir; kendi yakınlarından yetmiş insana şefaati olur.”

3. “Dünyada her ne zaman bir kadın kendi kocasına eziyet ederse, kocasının ceylan gözlü muhteşem güzellerden olan eşi, 'Allah senin canını alsın, ona eziyet etmesene! O şimdi senin yanında misafir fakat yakında seni bırakıp bize gelecek.' der.”

4. “Her kim istediğini yapmaya gücü yettiği halde öfkesine hâkim olursa kıyamet günü Allah onu tüm mahlûkatın huzuruna çıkarır ve ceylan gözlü güzellerden dilediğini seçmesine izin verir.”

5. “Allah, cennete koyduğu her erkeği, mutlaka **yetmiş iki eşle** evlendirir. İki ceylan gözlü muhteşem güzellerden, yetmiş ise cehennem ehli olan erkeklerden kalan mirastandır. Her hanımının mutlaka şehvetli bir ferci, kendisinin de yorulmayan bir zekeri vardır.”

6. “Size, uzak şehirlerin kapıları açılacak. “Kazvin” denen bir şehrin fethi de nasip olacak size. Her kim o şehrin fethinde kırk gün ya da kırk gece sebat ederse onun için cennette üzeri yeşil zebercetli, altından bir sütun olacak ki onun üstünde kırmızı yakuttan yapılmış bir kubbe vardır. O kubbenin yetmiş bin altın kapısı vardır. Her kapının yanında da ceylan gözlü muhteşem güzellerden bir hanım (toplam yetmiş bin) onu beklemektedir.”

İbn-i Mâce'de geçen bu rivayetlerin ilki, Sahihey'n'deki ifadelerle hemen hemen aynıdır. İkinci rivayette ise şehitlerle ilgili bazı hususlar anlatılmakta, Tirmizî'de geçen benzer rivayette, şehidin yetmiş iki hûri ile evlendirileceği ifade edilirken burada sadece “ ? ????????? ??? ?????? ?????? : Hûrilerden bazılarıyla evlendirilir.” denmektedir. Üç ve dördüncü rivayetler, Tirmizî'nin de rivayet ettiği ve “Hasen-Ėarib” dediği rivayetlerdir. Beşinci sırada verdiğimiz rivayet ise hadisin şerhinde de belirtildiği senet yönünden sağlam değildir. Râvileri arasında yer alan Halid b. Yezid b. Abdurrahman, birçok hadis imamınca eleştirilmiştir. Altıncı rivayet ise zayıftan da öte, mevzu(uydurma) kabul edilmiş, İbnü'l-Cevzî bu rivayetin mevzu olduğunu söylemiş, İbn-i Mâce'nin, böyle bir rivayeti kitabına almasından dolayı duyduğu şaşkınlığı ifade etmiştir.

İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde de cennet kadınlarıyla ilgili birçok rivayet bulunmaktadır.

1. “.....Cennette ceylan gözlü muhteşem güzellerin toplanma vakitleri olur. Yaratılmışların bir benzerini daha işitmedikleri (güzel) seslerle şöyle nida ederler: Bizler ebedileriz, asla yok olmayız; Hoşnut olanlarız, asla darılmayız; Nimet görenleriz, asla sıkıntı çekmeyiz; müjdeler olsun kendileri bizim için var olan ve bizim de kendileri için var olduğumuz erkeklere!”

2. “Cennete ilk giren zümrenin yüzleri ayın dolunay hâli gibi parlaktır..... Hanımları da ceylan gözlü muhteşem güzellerdir (? ????????? ?????? ?????). Tüm cennet ehlinin ahlakı-huyu tek bir adamın ahlakı-huyu gibidir. Babaları Âdem

sûretinde olup altmış zira ' boyundadırlar.”

3. “Benim ümmetimden cennete ilk giren zümrenin yüzleri ayın dolunay hâli gibi parlaktır. Onlardan her adamın ceylan gözlü muhteşem güzellerden **iki hanımı** vardır. Üzerlerindeki elbiselerin altından bile bacaklarının iliği görünür. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki cennette bekâr yoktur.”

4. “Her kim istediğini yapmaya gücü yettiği halde öfkesine hâkim olursa kıyamet günü Allah onu tüm mahlûkatın huzuruna çıkarır ve ceylan gözlü güzellerden dilediğini seçmesine izin verir.”

5. “Dünyada her ne zaman bir kadın kendi kocasına eziyet ederse, kocasının ceylan gözlü muhteşem güzellerden olan eşi, 'Allah senin canını alsın, ona eziyet etmesene! O şimdi senin yanında misafir fakat yakında seni bırakıp bize gelecek.' der.”

6. “Allah katında şehidin altı özelliği vardır: Ceylan gözlü muhteşem güzellerden bazılarıyla evlendirilir...”. Farklı bir rivayette: “...Ceylan gözlü muhteşem güzellerden **yetmiş iki** tanesiyle evlendirilir...”

7. “Cennet ehli arasından en düşük derecede olan kişinin dahi ... üç yüz hizmetçisi vardır.....Onun, **dünya kadınlarından olan hanımları hariç**, ceylan gözlü muhteşem güzellerden olan **yetmiş iki hanımı** vardır...”

8. “Cennet ehli arasından en düşük derecede olan kişi, Allah'ın, yüzünü ateşten cennet tarafına çevirdiği kişidir. Allah kendisine gölgeli bir ağaç gösterince o: 'Ey Rabbim, beni şu ağacın altına al da gölgesinde olayım.' der. Allah: 'İsteğini gerçekleştirdiğim takdirde belki de daha başka şeyler isteyeceksin?' der. O da: 'İzzetine yemin olsun ki hayır!' der. Bunun üzerine Allah da onu o ağacın altına alır ve bu sefer de ona hem gölgeli hem de meyveli bir ağaç gösterir. O yine: 'Ey Rabbim, beni şu ağacın altına al da hem gölgesinde olayım hem de meyvesinden yiyeyim.' der.Ona cennetin kapısı görünür. ... Allah onu cennete koyar. ... Allah ona: 'Tüm istediklerini ve üstelik on katını sana veriyorum.' der. Sonra adam, cennete giriverince ceylan gözlü muhteşem güzellerden **iki hanımı** yanına gelir ve ona: 'Seni bizim için dirilten, bizi de senin için dirilten Allah'a hamdolsun!' derler. Adam da : 'Bana verilen bu sonsuz nimetler herhalde hiç kimseye verilmemiştir!' der.”

Şimdi Müsned'de geçen bu rivayetleri kısaca değerlendirelim:

İlk rivayet, Tirmizî'nin de naklettiği ve “Ğarib” diye nitelediği bir rivayettir. İkinci ve üçüncü ise Sahihayn'deki rivayetlerle uyuşmaktadır. Dördüncü ve beşinci rivayetler ise Tirmizî'nin “Hasen-Ğarib” dediği rivayetlerdir. Şehidin özelliklerinden bahseden altıncı rivayet ise sadece iki eşin olacağına dair rivayetlerle uyuşmamaktadır. Yedinci rivayet ise hem sadece iki eşten bahseden rivayetlerle hem şehitlik gibi yüce bir mertebede olanlara bile yetmiş hûrinin verileceğini belirten rivayetlerle hem en aşağı derecedeki cennetlik kişiye seksen bin hizmetçinin verileceğini belirten Tirmizî'deki rivayetle hem de buradaki sekizinci rivayetle çelişmektedir. Çünkü Tirmizî'de ve buradaki yedinci rivayette en aşağı derecedeki cennetlik kişiye yetmiş iki hûrinin verileceği ifade edilirken sekizinci rivayette ise en aşağı derecedeki kişi hakkında sadece iki eşten bahsedilmiştir. Tüm bunlar, Müsned'deki bazı rivayetlerin hem kendi aralarında hem de diğer hadis kitaplarındaki bazı rivayetlerle çelişki içinde olduğunu göstermektedir.

Cennet kadınlarıyla ilgili rivayetler tabii ki burada verilenlerle sınırlı değildir. Cennet hakkında yazılmış özel eserlerde de birçok rivayet mevcuttur. Bu rivayetlerden bazıları şöyledir:

Ebu Hureyre: “Cennette “Aynâ” adlı bir hûri vardır ki yürüdüğü zaman ona sağından ve solundan yetmiş bin

dilber eşlik eder. O şöyle der: Nerede iyiliği emredip kötülükten menedenler?”

İbn Abbas: “Cennette ‘Lu’abe” denen bir hûri vardır ki bir denize tükürse denizin suyu tamamen tatlı olur. Boynunda şöyle bir yazı vardır: Kim benim gibi birisine sahip olmak istiyorsa Rabbime itaat etsin.”

Hiz. Peygamber: “Mescitleri süpürmek hûrilerin mihridir.”

Hiz. Peygamber: “Cennette müminin yetmiş üç eşi vardır.” “Ey Allah’ın Elçisi, buna gücü yeter mi ki?” “Cennette ona yüz adam gücü verilecek.”

Hiz. Peygamber: “Cennette inciden bir saray vardır. Bu sarayda kızıl yakuttan yetmiş köşk vardır. Her köşkte yeşil zümrüitten yetmiş oda vardır. Her odada yetmiş divan, her divanın üzerinde yetmiş yatak ve her yatak üzerinde bir hûri vardır...”

Hiz. Peygamber: “Cennet ehlinde her bir erkek dört bin bâkire, sekiz bin dul ve yüz cârîye ile evlendirilir...”

Hiz. Peygamber: “... Sonra yanına bir kadın gelir. Adam, kadının aynadan daha parlak olan yanaklarında kendi yüzüne bakar. Kadının üzerindeki en küçük inci bile doğu ve batı arasını aydınlatacak kadar parlaktır. Kadın ona selam verir. O da selamına karşılık verir ve ona: ‘Kimsin sen?’ diye sorar. Kadın: ‘Ben Mezidlerdenim’ der.(50/Kâf 35)...”

Hiz. Peygamber: “Cennette her mümin yetmiş iki hanımla evlendirilir. Yetmiş cennet kızlarından, ikisi ise dünya kadınlarından.”

Burada verdiğimiz bu ve benzeri birçok rivayet, güvenilir olmayan ve geçtikleri eserlerin muhakkikleri tarafından çoğu, zayıf veya mevzu olarak nitelenen rivayetlerdir. Bu sebeple bu rivayetler üzerine hüküm bina etmek yanlış yorumlara sevk edecektir.

Hûrilerin, dünya kadınları olup olmadığı tartışması hakkında sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

1. Sadece Kur’an’da geçen ifadelerden hareketle, Hûrilerin, dünya kadınları dışında cennette yaratılacak özel bir varlık olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira ilgili ayetlerde, cennette ayrı bir kadın türünün bulunacağına dair açık ifadeler bulunmamaktadır. Hatta bunun da ötesinde, Kur’an’da geçen ifadelerin dünya kadınlarından bahsettiğini söylemek, Kur’an ayetleri arasındaki uyumluluk yönünden daha tutarlı görünmektedir. Çünkü içinde Hûrilerin de bulunduğu cennet nimetlerinden bahseden ayetlerin amacı, kadın veya erkek tüm muhatapların zihninde, özlenecek ve hasretle arzulanacak bir mekân, mükemmel bir hayat modeli canlandırmakken, Hûrileri ayrı bir tür olarak bilen ve ilgili ayetleri bu ön kabulde okuyan bir Müslüman kadının, zaten çok hassas ve duygusal olan iç dünyasında rahatsızlık duymaması mümkün değildir. Zira ona göre bu ayetler, kendisinin cennetteki hâlinde çok, Allah’ın, cennetlik erkekler için özel olarak yaratacağı bir kadın türünden bahsetmektedir. Böyle bir durum da, cennetten bahseden ayetlerin, asıl fonksiyonlarına zıt bir etki yaratması demektir ki bu da ayetlerin iç tutarlılığına tezat teşkil eden bir durumdur. Hâlbuki Müslüman bir kadının, Hûrilerle ilgili ayetleri, cennete giren dünya kadınlarının ne kadar genç, güzel ve mükemmel olacaklarından bahseden ifadeler şeklinde algılaması durumunda ayetler asıl fonksiyonlarına daha uygun bir anlam kazanmakta ve sorun çözülmektedir.

2. En güvenilir hadis kaynakları olan Buhârî ve Müslim’de geçen Hûrilerle ilgili rivayetlerde, cennetteki her erkeğin iki eşinin olacağı belirtilmekte, iki ayrı kadın türünden bahseden herhangi bir ima dahi bulunmamaktadır. Bu iki kaynaktaki rivayetlere göre, “Ceylan gözlü muhteşem güzeller” şeklinde nitelenen kadınlar, Allah rızasına uygun bir hayat yaşayarak cennete

giren dünya kadınlarıdır. Cennetteki her erkeğin sadece iki eşi olacaktır.

3. Buhârî ve Müslim dışındaki hadis kaynaklarında da Hûrilerle ilgili rivayetler mevcut olup bu rivayetlerin bir kısmı Buhârî ve Müslim'deki ifadelerle uyusmaktadır. Bazı rivayetler ise hem bizzat geçtiği kitaptaki diğer rivayetlerle hem de diğer hadis kaynaklarında geçen rivayetlerle çelişmektedir. Çoğu, zayıf senetlerle gelen bu rivayetler, azımsanmayacak bir sayıya sahiptir. Bu rivayetlere itibar edildiği takdirde, cennetteki her erkeğin ortalama yetmiş iki eşinin olacağı, -taksimde ihtilaf olmakla beraber- bunların bir kısmının dünya kadınları, bir kısmının da "Hûriler" denen ayrı bir kadın türü olacağı şeklinde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

4. Bazı eserlerde, cennet hayatıyla ilgili birçok abartılı ifade de mevcuttur. Rivayet olarak aktarılan fakat hem sağlam kaynaklara hem akla ve mantığa hem de zevk-i selime aykırı olan bu ifadeler, itibar edilecek birer delil olarak kabul edilmemiştir.

SONUÇ

Ancak deney ve gözlemler hakkında bilgi edinebildiğimiz fiziksel âlemin dışında olan "Cennet", metafizik bir âlemdir. Bu sebeple hakkında en sağlıklı bilgilere ulaşabileceğimiz kaynak vahiy yani Allah'ın kelâmı ve O'nun elçisinin sözleridir. Her iki kaynaktan da cennet hayatıyla ilgili ifadeler azımsanmayacak kadar çok olup cehennemle ilgili ifadelerden fazladır.

Taşıdıkları mesajları insanlara ulaştırarak onlar üzerinde bir değişimi gerçekleştirmeyi amaçlayan tüm dinler, insanlara sundukları mesajlarında, özendirme veya caydırmaya yönelik tüm talimatlarında onların iç dünyalarını ve zihinsel seviyelerini

dikkate almışlardır. Kur'an'da sunulan cennet ve cehennemle ilgili tasvirler de bu çerçeveye dahil olup "insan"ın gerçeklerinden azade değildir. Çünkü Kur'an'ın da amacı insanlara ulaşmak ve ölüm ötesinde gerçekleşeceği belirtilen mutluluklarla dolu sonsuz bir hayatın özendiriciliği ile onları bu dünyada erdemli bir hayat yaşamaya teşvik etmektir.

Kur'an'ın cennet nimetleriyle ilgili tasvirleri, çok farklı zihinsel ve kültürel seviyedeki insanlara hitap eden bir çeşitliliğe sahiptir. Tasvir edilen cennet nimetleri ne tamamen maddî ne de tamamen manevî hazlardan ibarettir. Bilakis Kur'an'ın tasvir ettiği bu cennet nimetleri arasında çok mükemmel bir denge görülmektedir. Her kesimden muhatabın hoşuna gidecek çizgiler taşıyan bu nimetlerde, madde ve mana adeta ayrılmaz bir bütün olmuştur. Tüm bunların yanında, yine de, Allah'ın sevgisini ve hoşnutluğunu elde etmek, O'nun cemalini seyretmek gibi manevî hazların diğer maddî hazlardan çok daha üstün olduğu vurgulanmaktadır.

Cennet nimetleri arasında dikkat çeken unsurlardan birisi de hiç şüphesiz "Hûriler" diye tabir edilen cennet kadınlarıdır. Kur'an, cennet nimetlerini sayarken bunlar arasında, maddî-manevî her türlü güzellik ve temizlik vasfını taşıyan, her türlü kusurdan beri olan cennet kadınlarından da bahsetmektedir. Yaşadıkları hayatta insanları yoldan çıkaran, günaha sevk eden etkenlerin en başında kadınlara karşı duyulan arzu ve istekle mal-mülk hırsının bulunması gerçeği üzerinde düşünüldüğü takdirde Kur'an'ın, her yönüyle mükemmel olan cennet kadınlarından bahsetmesinin ne kadar anlamlı olduğu daha iyi anlaşılabilir. Zira diğer cennet nimetlerinde olduğu gibi burada da Kur'an'ın belirli bir amacı vardır. Bu amaç da cennette erkeklerle evlendirilecek olan bu kusursuz eşleri özendirici bir vasıta olarak kullanarak bu dünya hayatında insanların daha da erdemli olmalarını sağlamak, onları şehvetlerinin esiri olmaktan kurtarmaktır.

Daha çok "Hûrun 'În" yani "Ceylan gözlü muhteşem güzeller" şeklinde genel bir ifadeyle bahsedilen cennet kadınlarının cennete giren dünya kadınları mı yoksa ayrı tür mü oldukları konusunda Kur'an'da açık bir ifadeye rastlamak mümkün değildir. Fakat sadece Kur'an ayetlerindeki ifadeler göz önüne alındığı takdirde hûrilerin cennete giren dünya kadınları olduğunu söylemek daha doğru görünmektedir. Hadis kaynaklarında geçen hûrilerle ilgili rivayetler ise hep birlikte ele alındığında birbiriyle çelişen bir rivayet yumağıyla karşı karşıya kalınmaktadır.

Buhârî ve Müslim'deki rivayetler tüm diğer kaynakların aksine bu konuda çok net ve berrak ifadelere sahip olup cennette istisnasız her erkeğin iki eşinin olduğunu belirtmekte ve bu iki eş için de "Hûrun 'În" ifadesini kullanmaktadır. Birçok hadis kaynağı ise bu iki eserde geçen rivayetleri de almasının yanında zayıf da olsa bunlarla çelişen rivayetler de içermekte, bu zayıf rivayetlerde hûriler, cennete özel bir kadın türü olarak anlatılmaktadır.

Zayıf da olsa rivayetlerin etkisiyle olsa gerektir ki Müslümanlar arasında hûrileri dünya kadınları dışında ayrı bir tür olarak telakki eden anlayış daha çok yayılmış ve bu konuda pek de sorgulama ihtiyacı duyulmamıştır. Hûrilerin dünya kadınları olduklarını savunan birkaç âlim hariç, hemen hemen tüm müfessirler de genel telakkiye uygun fikirler beyan etmişler ve konu hakkındaki tartışmalara girme ihtiyacı hissetmemişlerdir.

Hûrileri ayrı bir tür olarak gören müfessirlerin neredeyse tamamı tarafından benimsenen bir diğer husus da cennete giren

dünya kadınlarının oradaki hürilerden daha üstün olacakları görüşüdür. Fakat bu fikir Kur'an ayetleriyle pek uyumsuz. Zira Kur'an, cennet kadınlarından bahsettiği ayetlerin neredeyse tamamında hürilerden bahsetmekte, "dünya kadınları" ifadesini kullanmamaktadır. Bu sebeple "Eğer dünya kadınları cennette daha üstün olacaklarsa niçin Kur'an onlardan değil de hep hürilerin muhteşem güzelliklerinden ve mükemmelliklerinden bahsetmektedir?" şeklinde bir soru akla gelmektedir. Hatta kimi âlimler, sırf Kur'an'da daha çok anıldıkları için hürilerin cennette dünya kadınlarından daha üstün olacağını savunmuşlardır.

Tüm bu tartışmaları sona erdirecek olan fikir, hürilerin, cennete giren dünya kadınları olacağını savunanların fikri gibi gözükmektedir. Çünkü hürilerden bahseden ayetlerin bu şekilde anlaşılması, kadın veya erkek muhataplarının iç dünyalarında hedeflediği etkileri gerçekleştirme açısından daha uygundur. Zira bu durumda hürilerden bahseden ayetler erkek muhataplarına hitap ettiği gibi kadın muhataplarına da hitap etmiş olacak; saptırıcı arzu ve isteklerine gem vuran erkekler cennette kendilerini bekleyen ceylan gözlü muhteşem eşler olacağını bilirken, kadınlar da erdemli bir hayat sürerek cennete girdikleri takdirde "Hürun 'În" yani "Ceylan gözlü muhteşem güzeller" olacaklarını tahayyül edeceklerdir.

Son olarak belirtelim ki biz her ne kadar elimizdeki naklî delillerden hareketle anlamaya çalışsak da "Cennet", metafizik bir konudur ve bu dünya sınırları içerisinde her yönüyle tamamen kuşatılıp anlaşılabilmesi mümkün değildir. Yapabileceğimiz tek şey, -bu çalışmamızda olduğu gibi- eldeki delilleri incelemek ve akıl-nakil işbirliğiyle bazı çıkarımlarda bulunmaktır. Her şeyin gerçek mahiyeti ancak o gün bizzat müşahede edilerek kavranılacaktır. Zira Kur'an'da ayrıntılı bir şekilde sunulan onca cennet tasvirine rağmen yine de son olarak söylenen söz şudur:

"Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak onlar için hangi mutlulukların saklanmakta olduğunu hiç kimse bilemez."(32/Secde 17)

KAYNAKLAR

1. Abdalbaki, M. Fuad, *el-Mu'cemu 'l-Mufehres Li-Elfazi 'l-Kur'an-i 'l-Kerim*, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1988.
2. Abdurrahim, Dr. Muhammed, *Tefsiru 'l-Haseni 'l-Basrî*, Dâru'l-Hadis, Kahire, ts.
3. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yayınları, İst., 1992.

4. Âlûsî, Şihabuddin Mahmud, *Rûhu 'l-Me'ânî Fî Tefsiri 'l-Kur'ani 'l-'Azîmi ve 's-Seb 'i 'l-Mesânî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1987.
5. Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst. 1995
6. Beğavî, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud, *Me'âlimu 't-Tenzîl*, Dâru Taybe, Riyad, 1993.
7. Beydâvî, Nâsıruddin Ebu Saîd Abdullah b. Amr b. Muhammed eş-Şirâzî, *Envâru 't-Tenzîl ve Esrâru 't-Te'vîl*, Dâru'r-Reşîd, Beyrut, 2000.
8. Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin, *Kitabu 'l-Ba's ve 'n-Nüşûr*, Tah.: Muhammed es-Sa'îd, Müessesetü'l-Kütübi's-Sikafiyye, Beyrut, 1988.
9. Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İst., 1992.
10. Bursevî, İsmail Hakkı, *Muhtasar Ruhü 'l-Beyan Tefsiri*, İhtisar: M. Ali Sabuni, Çev: Abdullah Gök, Ali Rıza Temel, Cüneyt Gökçe vdğ. Damla Yayınları, İstanbul, 1997.
11. Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihâh Tâcu 'l-Luğa ve Sihâhu 'l-'Arabiyye*, Tah.: Ahmed Abdulğafur 'Attar, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut, 1990.
12. Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Yeni Şafak, yy. ts.
13. Ebu Nu'aym, el-İsbehânî, *Sıfatu 'l-Cenne*, Tah.: Ali Rıza Abdullah, Dâru'l-Me'mun li't-Türas, Beyrut, 1986.
14. Ebu's-Su'ûd, Muhammed b. Muhammed el-'Îmâdî, *İrşâdu 'l-'Akli 's-Selim İlâ Mezâya 'l-Kur'ani 'l-Kerim*, Beyrut, ts.
15. Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Hazırlayanlar: Doç.Dr. İsmail Karaçam, Yrd. Doç. Dr. Emin Işık vdğ., Feza Gazetecilik A.Ş. İst., ts.
16. Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, Çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İst., 1997.
17. Fayda, Mustafa, "Busrâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: VI, İst., 1992.
18. İbn 'Âşûr, Muhammed Tahir, *Tefsiru 't-Tahrir ve 't-Tenvir*, ed-Dâru't-Tûnusiyye li'n-Neşr, yy. ts.
19. İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebi Bekr ez-Zur'î ed-Dimeşkî, *Hâdi 'l-Ervâh İlâ Bilâdi 'l-Efrâh*, Tah.: Yusuf Ali Budeyvî, Dâru İbni Kesir, Beyrut, 2002.
20. İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail el-Kuraşî ed-Dimeşkî, *Tefsiru 'l-Kur'ani 'l-'Azim*, Tah.: Mustafa es-Seyyid Muhammed, Muhammed es-Seyyid Reşad vd. Mektebetu Evladi's-Şeyh li't-Turâs, Kahire 2000.
21. _____ *Sıfatu 'l-Cenne*, Tah.: Eymen b. Arif ed-Dimeşkî, Müessesetü'l-Kütübi's-Sikafiyye, Beyrut, 1993.
22. İbn Mâce, Muhammed b. Yezid, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İst., 1992.
23. İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mukrem el-İfrîkî el-Mısırî, *Lisânu 'l-'Arab*, Dâru Sadır, Beyrut, 1990.
24. Kara, Dr. Ömer, *Kur'an'da Metafizik Bir Âlem: Cennet*, Rağbet Yayınları, İst., 2002.
25. Kâsimî, Muhammed Cemaleddin, *Mehâsinu 't-Te'vîl*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1978.
26. Koçyiğit, Talat, *Kur'an ve Sünnette Ru'yet Meselesi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1974.
27. *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ali Özek vdğ., Kral Fehd Mushaf Basım Kur., Medine-i Münevvere, 1992.
28. Kurtubî, Şemsuddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr b. Ferah el-Ensârî, *el-Câmi 'u li-Ahkâmi 'l-Kur'*

an, yy. ts.

29. _____ *et-Tezkire Fî Ahvâli 'l-Mevtâ ve Umûri 'l-Âhire*, Tah.: Ahmed Hicazî, Dâru 'l-Buhârî, Medine, 1997.
30. Kutub, Seyyid, *Fî Zilâli 'l-Kur'an*, Çev. Salih Uçan-Vahdettin İnce, Dünya Yay., İst., 1991.
31. Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib, *en-Nüketü ve 'l-'Uyûn*, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1992
32. Mevdûdî, Ebu'l-A'la, *Tefhimu 'l-Kur'an*, Çev. M. Han Kayani, Yusuf Karaca vdğ., İnsan Yayınları, İst., 1997.
33. Müslim b. Haccac, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İst., 1992.
34. Nisâbü'rî, Ebu'l-Hasan Ali el-Vâhidî, *el-Vasît Fî-Tefsiri 'l-Kur'ani 'l-Mecid*, Tah.: Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud vd. Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.
35. Rağîb el-İsfehânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *Mu'cem-u Müfredât-i Elfâzi 'l-Kur'an*, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997.
36. Râzî, Fahrüddin, *Tefsir-i Kebir*, Çev: Prof. Dr. Suat Yıldırım, Dç. Dr. Lütfullah Cebeci vdğ. Akçağ Yay. Ankara 1992.
37. Sa'd b. Cüneydil, *Mu'cemu 'l-Emkineti 'l-Vâridi Zikruha Fî Sahihi 'l-Buhârî*, Mektebetu'd-Dâreti'l-Mieviyye, Riyad, 1999.
38. Sindî, İmam Ebu'l-Huseyn, *Şerhu Sünen-i İbn-i Mâce*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1996.
39. Sofuoğlu, Mehmed, *Sahih-i Buhârî ve Tercümesi*, Ötüken Neşriyat, İst., 1989.
40. Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celaleddin Abdurrahman, *el-Budûru 's-Sâfire Fî Umûri 'l-Âhire*, Müessesetü'l-Kütübi's-Sikafiyye, Beyrut, 1991.
41. _____ *ed-Dürü 'l-Mensûr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1993.
42. Şahin, M. Süreyya, "Cennet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: VII, İst. 1993.
43. Şevkânî, Muhammed, *Fethu 'l-Kadîr*, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts.
44. Taberî, Muhammed b. Cerir, *Cami 'u 'l-Beyan 'an Tefsiri 'l-Âyi 'l-Kur'an*, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1992.
45. Tabersî (Tabressî), Ebu Ali el-Fadl, *Mecme 'u 'l-Beyân Fî Tefsiri 'l-Kur'an*, Müessesetü'l-A'lemî, Beyrut, 1995.
46. Timizî, Muhammed b. İsa, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İst., 1992.
47. Topaloğlu, Bekir, "Cennet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: VII, İst., 1993.
48. Topaloğlu, Bekir, "Hûri", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: XVIII, İst., 1998.
49. Tûsî, Ebu Cafer Muhammed b. Hasan, *et-Tibyân Fî Tefsiri 'l-Kur'an*, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrut, ts.
50. Wensinck, A. J., *el-Mu'cemu 'l-Mufehres Li-Elfazi 'l-Hadisi 'n-Nebevî*, Çağrı Yayınları, İst., 1988.
51. Yâkut el-Hamevî, *Mu'cemu 'l-Buldân*, Tah.: Ferid Abdulaziz el-Cundî, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.
52. Yüksel, Nevzat, *Kur'an Fihristi*, Akit Gazetesi, İst. ts.
53. Zebîdî, Muhibbuddin Ebu'l-Feyz Muhammed Murtaza el-Huseynî el-Vâsitî, *Tacu 'l-'Arûs min Cevâhiri 'l-Kamus*, Matbaatu'l-Hayriyye, 1306 H.
54. Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed, *el-Keşşâf 'an Hakaik-i Ğavâmidi 't-Tenzil ve 'Uyûni 'l-Ekavîl fî Vücûhi 't-Te'vîl*, Dâru 'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.
55. Zuhaylî, Prof. Dr. Vehbe, *et-Tefsiru 'l-Münîr*, Dâru 'l-Fikri'l-Muâsır, Beyrut, 1991.

ÖZET

“Cennet”, metafizik bir olgudur. Bu sebeple Cennetle ilgili bilgilerin temel kaynağı nakil yani Kur’an’ın ifadeleri ve Hz. Peygamber’in sözleridir. Kur’an’ın Cennetle ilgili ifadeleri azımsanmayacak kadar çok olup her seviyeden insana hitap etmektedir. Zira Kur’an’ın amacı insanın iç dünyasını etkilemek ve onu, Cennetin güzellikleri vesilesiyle erdemli bir hayata yönlendirmektir.

Kur’an’ın Cennet tasvirleri arasında en çok dikkat çeken unsurlardan birisi, “Hûriler” diye tabir edilen cennet kadınlarıdır. Kur’an Hûrilerden, maddî-manevî her türlü güzellik ve temizlik vasfını taşıyan, her türlü kusurdan beri olan, eşleriyle aralarında son derece muhabbet ve hürmetin bulunduğu cennet eşleri olarak bahsetmektedir. Dünya hayatında insanları meşru yoldan çıkarıp günaha sevk eden en büyük etkenlerin başında kadınlara karşı duyulan arzunun bulunması realitesinden hareket eden Kur’an, Cennette erkeklerle evlendirilecek olan bu kusursuz eşleri, özendirici bir vasıta olarak kullanarak insanları şehvetlerinin esiri olmaktan kurtarmayı ve onların daha da erdemli olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bir güzellik ve ahlak timsali olan Hûrilerin Cennete has özel bir varlık olduğu görüşü, her ne kadar yaygın olsa da tartışmaya açık bir görüştür. Zira kimi alimlere göre Hûriler, dünya ehlinden olup da Cennete giren kadınlarıdır. Ayetlerdeki genel ifadeler kesin bir tercihte bulunmaya engel olurken ilgili hadisler arasında ise her iki görüşe de açık ifadeler bulunmaktadır.

SUMMARY

“Heaven” (Cennet), is a metaphysical fact. Therefore information about Heaven are based on “narration” (nakil) – statements of The Quran- and words of Prophet Muhammed (a.s). Statements of The Quran regarding Heaven are too many and addresses to everyone at all level of society. Because the aim of The Quran is to effect inner life of human being and to guide him to a virtuous life by beauties of Heaven.

The most outstanding description of The Quran about Heaven is very beautiful women called in word as “huri” (houris). The Quran mentions about “houries” as partners who have all physical and spiritual beauty, loving very much their husbands and respect to them. One of the biggest factors which tempt people and fall them into sin is desire for women. For this reason The Quran uses these perfect partners, whom will be married to those deserving of Heaven, as a attractive to save human being to be slave for their lust and to make them virtuous people.

However much common opinion of their speciality to Heaven houries who are symbol of beauty and morality this is an arguable issue. Because according to some muslim scholars houries are from women of world who deserving of Heaven. General statements in The Quran prevent us from making a certain decision about houries. On the other hand there are statements can be interpreted to both opinion in words of Prophet Muhammed (a.s).